

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Pavla Klišová

Islámský terorismus na prahu 21. století

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala zcela samostatně pod odborným vedením Mgr. Davida Hampla, Ph.D. Veškeré zdroje jsem uvedla v příslušném seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 27. 3. 2016

.....

Bc. Pavla Klišová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D. za odborné vedení práce, vstřícnost, ochotu, pomoc a veškeré rady, které mi v průběhu psaní diplomové práce poskytl.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu, kterou mi po celý čas vyjadřovala, a oporu, kterou jsem v ní měla.

Obsah

ÚVOD	6
1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ ISLÁMU A CHARAKTERISTIKA TERORISMU .7	7
1.1 Náboženská a politická dimenze islámu	7
1.2 Současná problematika politického islámu.....	12
1.2.1 Islámský fundamentalismus	12
1.2.2 Islamismus neboli politický islám	15
1.2.3 Islámský extrémismus	17
1.3 Charakteristika terorismu.....	21
2 DŽIHÁD A JEHO PODOBY	26
2.1 Teoretické vymezení džihádu	26
2.2 Expanze islámu	29
2.2.1 Vznik Arabské říše	29
2.2.2 Úpadek Arabské říše a křížové války	32
2.2.3 Mongolský vpád a Osmanská říše	33
2.2.4 19. století a následná kolonizace	35
2.3 Muslimské menšiny v Evropě.....	38
3 ROLE AL-KÁIDY A DŮSLEDKY UDÁLOSTÍ Z 11. ZÁŘÍ 2001	40
3.1 Al-Káida.....	40
3.2 Fukuyamův „Konec historie“ a Huntingtonův „Střet civilizací“	44
3.3 Útoky na World Trade Center	46
3.4 Válka proti teroru.....	48
4 ISLÁMSKÝ STÁT A SOUČASNÁ DIMENZE ISLÁMSKÉHO TERORISMU ...	53
4.1 Historické kořeny Islámského státu	53
4.2 Islámský stát a jeho působení	59
4.3 Současná podoba islámského terorismu	64
4.4 Islámský terorismus a jeho vývojové tendence	79
5 PEDAGOGICKÁ APLIKACE	81
5.1 Zařazení tématu v rámci RVP.....	81
5.2 Přípravy na hodinu a návrh kontrolního testu.....	83

5.2.1	Příprava na hodinu č. 1	84
5.2.2	Příprava na hodinu č. 2	88
5.2.3	Příprava na hodinu č. 3	91
5.2.4	Návrh kontrolního testu	95
ZÁVĚR		97
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....		99
PRAMENY A LITERATURA		100
ELEKTRONICKÉ ZDROJE		104
SEZNAM PŘÍLOH		117
PŘÍLOHY		118
ANOTACE		129

Úvod

Cílem této práce je charakterizovat problematiku islámského terorismu na prahu 21. století. V práci bude využita metoda komparace, analýzy a diachronní metoda.

První kapitola se bude zabývat teoretickým vymezením islámu z pohledu jeho náboženské i politické dimenze. Politická rovina islámu je s islámským terorismem úzce propojena, a tudíž bude stěžejním tématem kapitoly, stejně jako vysvětlení pojmů islámský fundamentalismus, islamismus a islámský extrémismus a základní charakteristika terorismu.

Druhá kapitola bude zaměřena na teoretické vymezení džihádu, s čímž souvisí také popis expanzních tendencí islámu od jeho vzniku až po období kolonizace.

Třetí kapitola bude věnována důsledkům, které vyvolaly útoky na World Trade Center, teroristické organizaci al-Káida a strategii války proti terorismu. Bude objasněna Fukuyamova teorie „Konec historie“ a Huntingtonova teorie „Střetu civilizací“ a bude vysvětleno, která z teorií více odpovídá současné situaci.

Čtvrtá kapitola bude věnována otázkám Islámského státu a současné dimenzi islámského terorismu. Kapitola se bude zabývat profily útočníků, nejčastějšími místy teroristických útoků a teroristickými útoky na Francii z roku 2015. Kapitola se zaměří na problematiku České republiky, na míru jejího ohrožení a na dokumenty a opatření, která v souvislosti s hrozbou terorismu ČR přijala.

Kapitola pátá bude zahrnovat pedagogickou aplikaci tohoto tématu a zařazení tématu Islámský terorismus do výuky v rámci RVP.

V českém prostředí se tématům, která souvisí s islámem a jeho politickou dimenzí nejvíce věnují Luboš Kropáček, Pavel Barša, Miloš Mendel, Zdeněk Müller a Bronislav Ostránský, a právě o jejich názory se práce bude ve velké míře opírat. Velice inspirativní je například práce Pavla Barši Západ a islamismus a práce Luboše Kropáčka Islám a Západ. V oblasti názorů na terorismus, profily útočníků a problematiku bezpečnosti v rámci českého prostředí bude práce vycházet z názorů Mariana Brzybohatého. Nejedná se však o jediné odborníky, na jejichž definicích a názorech bude text postaven. Důraz je kladen na to, aby kvalifikační práce vycházela z dostatečného množství jak domácích, tak zahraničních zdrojů.

1 Teoretické vymezení islámu a charakteristika terorismu

Následující text je zaměřen na religiózní a politickou dimenzi islámu. Objasňuje, nakolik jsou tyto dvě sféry propojeny, do jaké míry se ovlivňují a která z nich převažuje. Předkládá základní teze náboženského islámu a zaobírá se jeho společnými znaky s ostatními monoteistickými náboženstvími. Poskytuje základní charakteristiku politické dimenze islámu a přináší terminologické vysvětlení pojmů, které se v současné době v souvislosti s touto politickou dimenzí používají a které bývají snadno zaměňovány. Jedná se především o pojmy islámský fundamentalismus, islamismus a extrémismus. V souvislosti s posledním pojmem kapitola objasňuje rozdíl mezi extrémismem a radikalismem. Značná část textu je také vyhrazena charakteristice terorismu, jeho typologii a vývojovým etapám.

1.1 Náboženská a politická dimenze islámu

Budeme-li hovořit o islámském terorismu, je nutné vymezit si základní charakteristiku islámského náboženství.

Islám vznikl v Arábii na počátku 7. století v době, kdy v arabské poušti docházelo ke konfrontaci mezi staroarabským pohanstvím, židovstvím a křesťanskou vírou. Vznik islámu je spojován s osobou proroka Mohameda (*Muhammad*), ke kterému roku 610 prostřednictvím zjevení promluvil Bůh (*Alláh*), aby jako posel Boží šířil Boží zvěst.

Islám je nejmladším ze tří monoteistických náboženství, mezi nimiž existuje poměrně mnoho analogií. Všechna tři náboženství jsou zjevená a přirozená, mají společné kořeny a každé z nich má svou svatou knihu a specifické náboženské tradice a povinnosti. Přirozenost těchto vyznání spočívá v myšlence, že vznik lidstva je odvozen od Adama. Na tuto myšlenku navázal Mohamed, když tvrdil, že Adam byl muslimem, a proto se každý člověk na svět rodí jako muslim. Tento stav muslimové považují za základní atribut lidství. Nemuslimem se člověk stane v době mezi narozením a smrtí a to tak, že sejde z Boží cesty. Společné kořeny vycházejí z postupného navazování mladších náboženství na starší. Židovství čerpalo inspiraci z kananejského náboženství (původ jména Elohim), křesťanství převzalo tradice židovství a íránského náboženství (představa ráje, idea „dobrého Boha“, Tři králové, kostelní svíce a doba Vánoc)¹ a islám, jenž se považuje za pečeť těchto tří náboženství, staví své kořeny na židovských, křesťanských a arabských tradicích.

Každý muslim musí dodržovat pět specifických náboženských povinností, jedná se o tzv. pět pilířů víry (*arkán ad-dín al-chamsa*). Ziauddin Sardar se o nich vyjadřuje jako o

¹ MÜLLER, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005. s. 17.

kotevních bodech, které vznikly po Mohamedově smrti kvůli udržení islámské náboženské a společenské organizace.² Prvním z pilířů je *Šaháda*, neboli vyznání víry, které spočívá v každodenních modlitbách a je postaveno na výroku: „Je jen jediný Bůh a Mohamed je jeho posel.“ *Šahádu* by měl každý muslim složit alespoň jedenkrát za život, protože jejím prostřednictvím potvrzuje nejen víru v Boha Alláha a Mohameda jako proroka, ale také víru v archanděly, zjevenou knihu Korán, v soudný den a další proroky (např. Ježíše, Mojžíše, Adama, Noa a další).³ *Salát* je povinnost, která zavazuje muslimy modlit se 5x denně v předem stanovenou dobu směrem ke svatyni Kaaba (k Mekce). *Zakát* představuje jedinou povinnou daň, kterou muslimové každoročně odvádějí ze svého majetku. Díky ní je majetek muslima nábožensky očištěn. Tuto daň vybírá stát a je určena v první řadě pro chudé, ale je možné využít ji i na džihád, splacení dluhů, na výkup válečně zajatých muslimů apod. *Saum* neboli půst vychází z Koránu, z druhé sůry, z veršů 181/185: „*Postním měsícem je měsíc ramadán, v němž Korán byl seslán jako vedení správné pro lidi a jako vysvětlení tohoto vedení i jako spásné rozlišení. Kdo z vás spatří na vlastní oči měsíc, nechť se postí! Ten z vás, kdo je nemocen nebo na cestách, nechť postí stejný počet dní později!*“⁴ Posledním pilířem je *hadždž*, posvátná pouť do Mekky, která se koná každoročně a povinností muslima je zúčastnit se jí alespoň jednou za život.

Za svatou knihu považují muslimové Korán (*al-Qur'án*). Následující výroky poskytují základní teze o významu Koránu a jeho úloze v islámském náboženství:

„*Korán představuje alfu a omegu islámského náboženství v tom smyslu, že vše, co je islámské, ať už jsou to zákony, myšlenky, duchovní a morální učení nebo dokonce umělecká vyjádření, má své kořeny v učení, která jsou ve svatém textu uvedena nebo z něj vyplývají.*“⁵

„*Korán je největším darem Boha lidstvu a jeho moudrost má zcela jedinečnou povahu. Krátce řečeno, účel této Knihy je strážit předchozí zjevení a obnovit věčnou pravdu Boží, vést lidstvo po přímé stezce a urychlit duši člověka, probudit lidské svědomí a osvětit lidskou mysl.*“⁶

„*Ačkoli Korán je pokladnice vědění, jeho skutečná sláva a zázračnost tkví v jeho schopnosti proměnit ty, kdo k němu přistupují s vírou a přesvědčením, že je to zjevený Boží plán.*“⁷

² SARDAR, Ziauddin, Sohail INAYATULLAH a Gail BOXWELL. *Islam, postmodernism, and other futures: a Ziauddin Sardar reader*. Sterling, Va.: Pluto Press, 2003. s. 20.

³ *Šaháda* sunnitů a šiitů se mírně liší. Zatímco sunnité vyznání odřikávají v podobě: „Vyznávám, že není boha kromě Boha a Mohamed je posel Boží“, šiité dodávají: „A kníže věřících Alí je přítelem Božím.“

⁴ HRBEK, Ivan (překl.). *Korán*. Praha: Academia, 2000. s. 464.

⁵ SPENCER, Robert. *Islám bez závoje*. Triton: Praha, 2006. s. 32.

⁶ Korán a jeho moudrost. *Zaostřeno na islám* [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/koran.htm>

⁷ CHAIRÍ, Šajch Fadlulláh. *Islám*. Euromedia Group: Praha, 2001. s. 35.

At' už se přikloníme k jakémukoli z uvedených názorů, Korán představuje pro muslimy zdroj vědění, středobod a základ jejich víry. Byl sepsán Mohamedovými učedníky, kteří prorokova slova po jeho smrti sepsali a pokusili se je dát do ucelené podoby. Sepsání Koránu se stalo dlouhodobějším procesem, který byl završen za vlády chalífy Uthamána (644-656). Tuto kanonickou redakci přijali muslimové za definitivní a dnešní Korán má stejnou podobu. Je rozdělen na 114 súr (kapitol), které jsou členěny na verše. Súry nejsou seřazeny podle doby svého vzniku, ale podle délky od nejdelší po nejkratší a každá z nich začíná *basmalou*⁸. Výjimku tvoří súra devátá, která těmito slovy nezačíná.

Korán můžeme chápat jako návod na život, který odpovídá představám Alláha. Jedná se o soubor doporučení a rad, jak se chovat, jak smýšlet a jak jednat. V Koránu je možné najít situace, které jsou si téměř podobné, ale jejich řešení je pokaždé jiné. Muslimové jsou si tohoto faktu vědomi, a proto platí nepsané pravidlo, že novější verš ruší ten starší. I přes toto pravidlo vedly koránské nesrovnalosti k různým výkladům Svaté knihy a jsou zdrojem mnoha rozporů mezi muslimy.

Z Koránu vychází nejen všechny náboženské teze islámu, ale je v něm zakotvena i menší část jeho politické dimenze⁹, která je v tomto náboženství přítomna už od proroka Mohameda. Mohamed byl v obci věřících (*ummě*) jak duchovní, tak politickou autoritou. Nebyl pouze rádcem a posluchačem, ale byl také vůdcem, politikem a válečníkem. Právě tento atribut politické moci můžeme považovat za nový fenomén v oblasti náboženství. Touto svou prvotní podstatou se islám výrazně liší od judaismu a křesťanství a zaujímá tak specifické postavení jak v oblasti náboženské, tak politické. Bill Warner, celosvětově uznávaný odborník na islám, upozorňuje, že politický islám na rozdíl od ostatních monoteistických náboženství je racionální, ba dokonce hyperracionální a používá naprosto jinou logiku, než na kterou je Evropa zvyklá.¹⁰

Vezmeme-li důležitost politické dimenze v úvahu, je pochopitelné, že po smrti Mohameda bylo potřeba nejen jasně stanovit náboženská pravidla, ale také podobu *ummy*, její organizaci a jejího nového vůdce. Roku 632 byly vyhlášeny volby na nového *chalífu*. Většina muslimů věřila, že *chalífou* se může stát kdokoli, kdo má pro vykonávání této funkce předpoklady. Prvním chalífou se stal Mohamedův dlouholetý přítel Abú Bakr (632-634), druhým Umar ibn al-Chattáb (634-644), třetím Uthmán ibn Affán (644-656) a čtvrtým

⁸ Výrok: „Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.“

⁹ Většina je zakotvená v hadísech a Mohamedově životopisu.

¹⁰ WARNER, Bill. Statistical Islam: A political ideology - not a religion. In: *The muslim issue* [online]. [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <https://themuslimissue.wordpress.com/2012/11/04/statistical-islam/>.

Mohamedův bratranec a zároveň zeť Alí ibn Abí Tálíb (656-661). Tito čtyři chalífové jsou nazýváni jako chalífové beroucí se správnou cestou (*al-chulafá' ar-rášidún*), protože byli zvoleni a pokračovali v Mohamedových stopách. Žili prostým životem, nepovyšovali se nad ostatní muslimy a zastávali jak post soudce, tak post duchovního. Právě za jejich působení došlo k základnímu formování politické moci islámu a vytvoření správní a hospodářské organizace okupovaných území.

Z postu chalífy se však velice brzy stalo centrum moci, které chtělo mnoho muslimů ovládnout. Po smrti Alího došlo uvnitř muslimské obce k rozkolu, který ji rozdělil na dva základní proudy - šíity a sunnity. Sunnitě věří, že ummu má vést někdo, kdo k tomu má předpoklady. V původních představách sunnitů sice chalífa vedl ummu, ale všechna zodpovědnost za důležité rozhodnutí náležela Bohu, a proto panovník neměl mít zákonodárnou moc. Od této představy se velice brzy upustilo. Sunnitě vyznávají tzv. *sunnū* (tradicí, zvyk), která je v pojmosloví islámského práva označována jako doporučená četba. Skládá se z hadísů, což jsou zprávy o činech a postojích Mohameda, a Mohamedova životopisu (*síra*). Každý muslim by se měl sunnou řídit.¹¹ Šíité zastávají názor, že vůdcem by měl být vždy někdo, kdo pochází z rodu Alího jako Mohamedova nástupce. Chalífou, v případě šíitů se hovoří o *imámovi*, se tedy smí stát pouze ten, kdo pochází z krve Alího synů Hasana a Husajna. Šíité také věří v sunnu, ale jen v některé její části. Velkou část z ní považují za nesprávnou a doplňují ji vlastními hadísy. Tyto doplněné sbírky hadísů nazývají *achbár* – zprávy. Hlavní rozdíl mezi sunnismem a šiismem spatřuje Emília Vokálová v jejich přístupu ke statusu quo. Zatímco sunnitě jsou s ním spojeni, šíité jej odmítají.¹²

V současnosti nemůžeme islám považovat za jednotný. Od 7. století docházelo jak uvnitř sunnitské, tak uvnitř šíitské větve k rozpadu na různé frakce. V průběhu staletí se navíc vytvořily další uskupení muslimů, které však nejsou natolik známé a početné a vycházejí buď z šíitské, nebo sunnitské tradice.

Vzhledem k tomu, že Korán nepředepisuje konkrétní způsob vlády a k vládě se vyjadřuje jen několik desítek veršů, bylo po smrti Mohameda nutné vytvořit systém ucelených představ vyjadřujících se k vedení *ummy*. Soubor ideálních představ vypracovali sunnitě. Primární teze, od níž se odvíjí celá sunnitská politická teorie, je postavena na myšlence, že mezi politickou a duchovní mocí panuje symbióza. Za vůdce v oblasti politické

¹¹ Korán, síra a hadísy tvoří tzv. Trilogii svatých textů islámu.

¹² VOKALÁKOVÁ, Emília. Prejavy islámského fundamentalizmu v súčasnom svete. In: *Radikalismus a jeho projevy v súčasnom svete: Sborník z mezinárodni vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007. s. 323-333.

je považován *chalífa*, v oblasti duchovní je to *imám*. V prvopočátcích bylo samozřejmostí, že oba posty zastával jeden muslim, ale postupem času došlo k jejich rozdělení na dva základní atributy islámské moci. *Imám* je hlavní autoritou v oblasti duchovních otázek, *chalífa* naopak zajišťuje obranu *ummy*, chrání ji proti herezi, odpadlictví, hříchu a polyteismu a činí tak, aby zajistil všeobecné blaho obce. Obě tyto osoby považuje Miloš Mendel za složky exekutivy. Do legislativy řadí tzv. *ulamá* (sg. *ilm*), což jsou znalci a vykladači práva, kteří mají pravomoc zákony zároveň tvořit. Dále sem patří legislativci (*fuqahá/muftí*), kteří se vyjadřují k nejednoznačným, sporným věcem, na které nedává odpověď Korán. Vyjádření se nazývají *fatwy*. Jsou to pouze právní názory a nemají povahu zákona. Zda se danou *fatwou* bude muslim řídit, záleží pouze na něm, na tom, zda respektuje *muftího*, který ji vydal. Do legislativy jsou řazeni ještě tzv. *qudát* (soudci), mollové, muezinové a šajchové mešit, kteří jsou nejnižší instancí při dohlížení na uplatňování islámského práva (*šaríi*). Ideální formou vlády by uvnitř *ummy* měla být teokracie. V jejím čele má stát světský vládce, který řídí, aby fungovala jako systém, ale pouze do té doby, dokud jedná ve jménu Božího slova. *Ulamá* jsou podřízeni chalífovi, ale jen ve světské sféře. Jsou zde od toho, aby vládu chalífy kontrolovali a v případě potřeby mu vyslovili nedůvěru a z postu vůdce jej sesadili. To je ovšem ideální paradigma. V praxi často chalífa využíval *ulamá* a *muftí* k tomu, aby tvořili legislativu, která potvrzovala ideologii, s níž vládl.¹³

Z uvedeného textu vyplývá, že religiózní a politická dimenze islámu je propojena složitými vzájemnými vztahy. Pokud bychom si představili islám jako organismus, zaujala by politická a náboženská dimenze pozici pravé a levé mozkové hemisféry a společně by řídily fungování tohoto organismu. Z toho vyplývá, že je nemožné tyto složky od sebe striktně oddělit a považovat je za samostatné a svébytné, ničím neovlivněné. Miloš Mendel se domnívá, že politická teorie je v islámu geneticky zakódována.¹⁴

V současné době probíhají diskuze, která z těchto dvou dimenzí v islámu převažuje. Většina názorů se stáčí k myšlence, že náboženství jako takové bylo postupně vytlačeno politickými ambicemi. Bill Warner podpořil tyto diskuze, když analýzou Koránu, hadísů a Mohamedova životopisu procentuálně spočítal, že pouze 14% posvátných textů pojednává o Alláhovi a celých 86% o Mohamedovi jako prorokovi, vůdci a válečníkovi.¹⁵ Skutečnost, že božské podstatě islámu je věnován pouhý zlomek posvátných textů a většina odkazuje na

¹³ MENDEL, M. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav Akademie věd České republiky: Praha, 2008. s. 41.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ WARNER, Bill. Statistical Islam: A political ideology - not a religion. In: *The muslim issue* [online]. [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <https://themuslimissue.wordpress.com/2012/11/04/statistical-islam/>.

světskou postavu a její činy, naznačuje, že náboženská dimenze není tak silně zastoupena, jak se na první pohled může zdát.

1.2 Současná problematika politického islámu

Modernizace, kterou přineslo 19. a 20. století zasáhla celý svět včetně islámských zemí a má za následek vznik mnoha nových fenoménů uvnitř islámu. Reformy uvnitř nejmladšího monoteistického náboženství přinesly novou terminologii a pojmy jako islamismus, islámský fundamentalismus, islámský terorismus, extrémismus a radikalismus. V následující kapitole vysvětluje jednotlivé pojmy vysvětlit tak, aby bylo patrné, v čem se se liší a v čem se naopak překrývají.

1.2.1 Islámský fundamentalismus

Vymezit jasně a výstižně, co znamená slovo fundamentalismus, je velmi problematické. I když si veřejnost uvědomuje nutnost terminologické jednotnosti, existuje mnoho studií, které na sebe vzájemně odkazují a doplňují se, ale nepřinášejí jednotný konsensus na danou problematiku. V současné době jsme mohli zaznamenat mediální trend nepoužívat pojmosloví podle jeho významu. Média velice často zaměňují fundamentalismus s islamismem, s extrémismem či radikalismem a tím přináší svým čtenářům desinformace a mystifikaci. Fundamentalismus se v dnešní české, ale i celosvětové společnosti používá pro označení něčeho negativního, špatného a radikálního, něčeho, co představuje reálnou hrozbu. Toto vymezení je však nesprávné a je potřeba uvést jej na pravou míru.

Termín fundamentalismus pochází z latinského slova *fundamentum*, což znamená základ, kořen, zdroj či popř. pramen. Původně se pojem používal v souvislosti s křesťanstvím a označoval společenství lidí, které se snažilo o obnovení původních hodnot a tradic, o návrat ke kořenům. K rozšíření jeho užívání došlo na počátku 20. století v Americe, kde vzniklo hnutí navazující na učení protestantských církví v USA, které požadovalo doslovné chápání Bible a návrat ke starému a pravému. Odmítalo evoluční teorii a velice negativně se stavilo proti moderně.¹⁶

I když se fundamentalismus může objevit a objevuje ve všech náboženstvích, v současné době je ekvivalentem pro islámské prostřední. Spojení islámský fundamentalismus poprvé zaznělo v disertační práci egyptského sociologa Anouara Abdela-Maleka, který jej označuje za „pragmatismus v rámci ortodoxie“, jehož cílem je obnovit ztracenou velikost

¹⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s 11 – 12.

islámu. Podle jeho názoru fundamentalismus připouští diskuzi, ale pouze takovou, která nedegeneruje v dialektický boj nebo ničení jednoty.¹⁷

O jednoduché odlišení fundamentalismu od islamismu a extrémismu se pokusil Luboš Kropáček ve svém třístupňovém schématu hodnotících termínů. Fundamentalismus se podle něj zakládá na „*strohém přesvědčení o majetnictví pravdy. Vyznačuje se neústupností, nesnášenlivostí a tvrdostí srdce. Z Koránu si účelově vybírá jen některá témata a symboly. Kolísá mezi skutečnou religiozitou a radikálními kulturními projevy a tendencí ke zpolitizování.*“¹⁸ V jeho ideologickém poli se formuje islamismus, který představuje organizované úsilí o mocenské prosazení islámského řádu. Pojem se používá pro označení intenzivních projevů islámu ve veřejném životě. Spojí-li se islamismus s násilím, vznikne extrémismus, což je krajní poloha islamismu a můžeme ji nazývat terorismem. Jedná se o „heretické vybočení, o novodobé, násilně orientované sektářství.“ Při podrobnějším zkoumání Luboš Kropáček dodává, že to, co spojuje fundamentalisty je mentalita, „*jejíž psychologický základ tvoří sklon k černobílému vidění, ke kategorickým soudům, neústupnosti a nesnášenlivosti, a to nejen vůči odlišným názorům, ale i vůči pochybnostem.*“¹⁹ Opírá se o slova Václava Klause a říká, že obecně lze fundamentalismus chápat jako uzavírání se do vlastní tradice, jako protiklad pragmatismu. Zajímavý je také jeho pohled na rozdíl mezi fundamentalistou a tradicionalistou. Zatímco tradicionalista vzhlíží k duchovním autoritám islámu a odmítá vše moderní a nové, fundamentalista se podřizuje sdružení nebo hnutí a moderní techniku využívá k prosazování svých cílů.²⁰

Poněkud složitější pohled přináší Pavel Barša, který fundamentalismus charakterizuje jako „*hnutí pojímající rigidně a doslovně „svaté texty“ a hlásající jejich převedení do života.*“²¹ Jeho pohled na fundamentalismus se od ostatních odborníků liší v tom, že jej jako jeden z mála neaplikuje na islámské prostředí a dějiny, ale především na křesťanství a judaismus. Upozorňuje na to, že fundamentalismus se rozštěpil na dva proudy - fundamentalismus politický a fundamentalismus nepolitický. Nepolitický fundamentalismus se projevuje pouze v oblasti morální a sociální a nemá žádné politické ambice. Tento druh vyznávají hlavně ortodoxní křídla různých náboženství, – v případě islámu např. hnutí

¹⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s 20.

¹⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996, s 12, 29, 31-32.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 91-92.

Tabligh²² – která se pokoušejí o tzv. islamizaci zdola. Politický fundamentalismus své náboženské přesvědčení přenáší do politiky, uplatňuje ho jejím prostřednictvím a v krajních případech využívá dokonce válku.²³ Tímto rozdělením se autor rozchází s L. Kropáčkem, který by v rozsahu Baršova vymezení chápal politický fundamentalismus jako extrémismus ve chvíli, kdy je jednou z metod prosazování zvolena válka a násilí, a jako islamismus v situaci, kdy je při prosazování zneužita politika.²⁴ Se stejným rozdělením jako u P. Barši se setkáme také u Emílie Vokálové, která však používá jinou terminologii – racionální duchovní fundamentalismus a aktivní politický fundamentalismus.²⁵

Můžeme se domnívat, že v prvopočátcích fungoval pouze fundamentalismus nepolitický, který reagoval na modernizaci světa uzavřením se do sebe a návratem k tradici. Reakce fundamentalistů vycházela pravděpodobně ze strachu z neznámého, z nového. Politická odnož se vytvořila až ve chvíli, kdy si někdo uvědomil, že teze nepolitických fundamentalistů se dají použít jako zástěrka pro uplatňování vlastní moci.

Při vymezování základních rysů fundamentalismu, se můžeme přiklonit k přehlednému schématu Miloše Mendla. První z těchto rysů spočívá ve vytváření aktivistických skupin, hnutí nebo politických stran, které se spojují pod záštitou nábožensky formulovaných akčních programů. Druhý se vztahuje k cíli těchto skupin – cílem je bojovat proti režimům, které využívají islámské náboženství pro prosazování své moci. Takové režimy fundamentalisté považují za zkažené a zrádčovské a odsuzují jejich ochotu přijímat pomoc ze západního světa. Zastávají názor, že je nutné připravit islámskou společnost na konfrontaci s těmito režimy. Nápravu spatřují v různých formách odporu: a) v dlouhodobé a trpělivé agitaci ve spojení s infiltrací do režimních kultur; b) v naprostém odmítnutí současného dekadentního stavu a pasivní rezistenci vůči němu tím, že se uchýlí do ústraní; c) v hnutí radikální akce (individuální teror, atentáty na politiky); d) v destabilizaci vnitropolitických poměrů prostřednictvím sebevražedných atentátů. Dalším znakem je skutečnost, že hnutí reprezentují laikové z řad kazatelů a ideologů. Tito laikové bývají schopnými řečníky a daří se jim na svou stranu charismatickými projevy získat velké počty

²² Hnutí Tabligh vzniklo v Indii roku 1927. Jeho zakladatelem je Muhhamad Iljás z Dillí. Jeho členy jsou spíše nižší vrstvy. Luboš Kropáček (1999) hnutí Tabligh označuje za ritualistickou skupinu, která klade důraz na vnější stránku islámské tradice (sunny). Tablighové žijí tradičním způsobem života a velice přísně lpějí na tradicích. Nejsou uzavřenou sektou. Jejich cílem je aktivně působit a ovlivňovat muslimy, kteří mají upravit svůj vztah k islámu tím, že se vrátí k tradičnímu, skromnému životu.

²³ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 91-92.

²⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 12, 29, 31-32.

²⁵ VOKALÁKOVÁ, Emília. *Prejavy islámského fundamentalizmu v súčasnom svete*. In: *Radikalismus a jeho projevy v súčasnom svete: Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007. s. 323-333.

lidí, ale jejich znalosti v oblasti islámské teologie a práva bývají slabé. Další charakteristický rys spočívá v tom, že u sunnitských fundamentalistů neexistují vazby na duchovní (*ulamá*), protože ti se odmítají integrovat do těchto sdružení, ale naopak u šíitských fundamentalistů se duchovní autority do čela hnutí staví. Poslední nápadnou vlastností těchto hnutí je skutečnost, že pouze několik málo fundamentalistických skupin využívá individuálního teroru a ne všichni islámští teroristé jsou zároveň fundamentalisté.²⁶

Zhodnotíme-li zmíněné definice odborníků s definicí, která se dnes pro fundamentalismus běžně ve společnosti a v médiích používá, zjistíme, že se silně rozcházejí. Přílišný negativismus a extrémismus, který se dnes s pojmem pojí, není na místě a nevyjadřuje prvotní myšlenky fundamentalismu. Můžeme se přiklonit k názoru Pavla Barši a jeho rozdělení fundamentalismu na nepolitický a politický. Neměli bychom se domnívat, že prvotní myšlenka fundamentalismu vznikla proto, aby prosazovala politiku skrz náboženství, ale právě naopak se snažila vrátit k původním náboženským tradicím a k určité askezi. V kořenech fundamentalismu je zakotvena tvrdost, neústupnost a možná i zaslepenost a neochota k dialogu, ale k vyhrocení a radikalizaci došlo až v jeho politické odnoži, která se stala základem pro vytvoření islamismu.

1.2.2 Islamismus neboli politický islám

Následující oddíl charakterizuje islamismus především z pohledu českých odborníků.

Luboš Kropáček islamismus považuje za intenzivní projevy islámu ve veřejném životě a spojitost s fundamentalismem vidí v tom, že islamisté politizují názory fundamentalistů. Autor dále definuje pojmy *islámijún* a *islámáwíjún*, které v dnešní době často zaznívají v arabském světě. *Islámáwíjún* je označením pro politika, který zneužívá islámské náboženství pro uplatňování své moci. *Islámijún* je opakem k pojmu *islámáwíjún* a jedná se o ekvivalent pro evropský pojem islamista. Jsou jím myšleni „*muslimové, kteří horlivě dbají na své islámské smýšlení a chování a zřetelně to na veřejnosti projevují.*“²⁷

Bronislav Ostřanský pojem islamismus používá pro označení ideologií, které prosazují islám jako základní východisko politické a společenské praxe. Upozorňuje na používání termínu islamista. V současné době mluvíme o islamistech jako o stoupencích politického

²⁶ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*. Orientální ústav Akademie věd České republiky: Praha, 2008. s. 66-67.

²⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s 30.

islámu, ale v minulosti pojem islamista charakterizoval vědce zabývající se islámem. Dnes jsou to islamologové.²⁸

Pavel Barša chápe islamismus jako „*politické hnutí, které je antimoderní a antizápadní a jehož cílem je reislamizace společnosti. I když operuje ve jméno islámu, je spíše analogií k levicově utopistickým a pravicově konzervativním antiliberalním revolučním hnutím, která byla součástí evropské modernizace a z nichž se rozvinul totalitarismus 20. století.*“²⁹

Zdeněk Müller považuje islamismus za ideologii obnovy slávy a uzdravení zraněného srdce islámu. Islamismus podle jeho názoru hlásá návrat ke kořenům, k víře, že muslimové jsou konečnými vítězi, a k naději na zničení nepřátel islámu a slabochů ve vlastních řadách. Jeho největší nebezpečí spatřuje autor v tom, že „*vytváří politickou iluzi se smrtonosnými dopady.*“³⁰

O oficiální definici se pokouší i Německo. Na stránkách Spolkového úřadu pro ochranu ústavy (Bundesamt für Verfassungsschutz) je možné najít obecné vymezení islamismu. Definice se shoduje s ostatními v tvrzení, že politický islám zneužívá náboženství k prosazování svých politických cílů a že islamistické teorie jsou založeny na božském řádu, a proto se jim stát i společnost musí podřídít. Spolkový úřad ale v islamistických hnutích rozlišuje dvě linie. První linií jsou hnutí, která nevyužívají k prosazení svých myšlenek násilí (např. Milli Gorus³¹). Druhou linií jsou hnutí, která jako prostředek násilí využívají (Hamás, Hizballáh apod.)³² Nejednotnost terminologie je zde zcela zřejmá. Zatímco v Německu považují použití násilí k uplatnění politické moci za islamismus, podle Kropáčka bychom hovořili už o extremismu.

Budeme-li se držet Kropáčkova vymezení a pokusíme se najít konkrétní hnutí, která bychom označili za islamisty, mluvili bychom o tzv. skupinách typu muslimských bratří. Do těchto skupin řadíme např. Národní islámskou frontu (NIF) v Sudánu nebo Islámskou frontu spásy v Alžírsku (FIS). Tyto skupiny se vyznačují odmítáním násilí jako metody prosazování svých cílů. Představují čistý politický islám kombinovaný často se sociální, charitativní,

²⁸ OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků aneb vybrané kapitoly z „mediálního islámu“*. Praha: Academia, 2014. s. 84.

²⁹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 72-73.

³⁰ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepty šíření víry*. Vyd. 2., rozš. V Brně: Atlantis, 2010. s. 9.

³¹ Milli Gorus je přední turecká organizace v Evropě. V Německu má okolo 50 000 členů. Členové Milli Gorus kladou důraz na duchovní a morální sílu islámské víry a pokles islámu zdůvodňují nevhodným používáním západních technologií a napodobováním západních hodnot.

³² *Was ist Islamismus?* [online].: cit. 2015-11-08]. Dostupné z: <https://www.verfassungsschutz.de/de/arbeitsfelder/af-islamismus-und-islamistischer-terrorismus/was-ist-islamismus>.

osvětovou a kulturní činností.³³ Jedná se v podstatě o skupiny, které navazují na smýšlení Muslimských bratří, ale odmítají teror, válku a násilí.

Existují 3 hlavní teze, které tvoří základní pilíře islamistického programu. Pavel Barša je přebírá od Bertranda Badieho, francouzského politologa a specialisty na mezinárodní vztahy. Jedná se o myšlenky, že „*suverénní vláda zkažené byrokratické moci státu má být nahrazena suverénní vládou boží, sociální propasti vytvářené kapitalistickým trhem mají být nahrazeny rovností a univerzální umma, doposud rozdrobená do mnoha teritoriálních států, má být sjednocena.*“³⁴

Na závěr bychom si měli ještě objasnit, proč islamismus vznikl. Pavel Barša se při hledání příčin vrací do 50. a 60. let minulého století a poukazuje na proces dekolonizace arabského světa. V této době arabské země začaly od západního světa přejímat socialismus a nacionalismus a podle jejich vzoru ustanovili své vlády. Po špatných zkušenostech a z toho plynoucího odvrácení se od socialismu a nacionalismu se v arabských zemích vytvořilo „vakuum“, které na konci 60. let zaplnili islamisté, kteří slibovali naplnit očekávání, jež výše zmíněné ideologie nesplnily. Podle jejich názoru právě modernizace přinesla rozdělení ekonomické, etické a politické sféry, což chápou jako zlo, které chtějí napravit. Má dojít ke spojení všech tří složek do jednoho organického celku, který bude spravován pod dohledem šaríe.³⁵

1.2.3 Islámský extrémismus

Při charakteristice islámského extremismu opět předložíme různé názory a definice na tuto problematiku, ale než se dostaneme k jádru této podkapitoly, rozlišíme si extrémismus a radikalismus, dva velice si blízké pojmy, které dnešní žurnalistika nesprávně pokládá za synonyma. Budeme se opírat o teorii Miloslava Bednáře, který poskytuje odlišení těchto termínů prostřednictvím jejich slovních radixů. Díky tomu definice vycházejí z podstaty daných slov a předkládají doslovný a původní význam.

³³ S přehledným rozdělením islámských hnutí přišel saudský sociolog Abubaker A. Bagader. Islámská hnutí dělí na duchovní (spirituálně zaměřené) skupiny, ritualistické skupiny, revoluční nebo radiální skupiny, skupiny typu muslimských bratří, intelektuálské skupiny a skupiny tradičních vůdců. (KROPÁČEK, Luboš. Blízký východ na přelou tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském susedství Evropy. Praha: Vyšehrad, 1999. s. 153-164.)

³⁴ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 73.

³⁵ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 72.

Termín radikalismus se vytvořil z latinského slova *radix*, což znamená kořen. Původně tedy pojem označoval kořen věci, myšlení vycházející z podstaty, ze základu. Radikál se projevuje takovým chováním, které se vrací k bytostnému zdroji, smyslu existence daného jevu či fenoménu. Extrémismus vychází z latinského *extremitas*, což znamená nejzazší bod, konec nebo okraj. Představuje krajnost, přehnanost či přemrštěnost. Jedná se o jednání, které se vymyká sdílené konvenci a společenské normě.³⁶

Na základě výše zmíněného rozlišení bychom si mohli myslet, že zaměňování těchto pojmů nemá žádné opodstatnění. To je ovšem omyl. Mluvíme-li o radikalismu jako o návratu k podstatě, může nastat situace, kdy tento návrat bude společnost považovat za krajnost. To nastalo v případě islámských fundamentalistů ve chvíli, kdy se rozhodli v době modernizace vrátit se k tradicím pocházejícím ze 7. století. Jednalo se o tradice zastaralé, věkem překonané a společnost se na toto chování začala dívat jako na vybočení z normy, jako na extrém.

Pokud bychom přikročili k teoriím Miloslava Bednáře a Luboše Kropáčka, mohli bychom říci, že radikalismus je typický pro vyznavače nepolitického fundamentalismu, zatímco extrémisty se stávají všichni, kteří k prosazení svých idejí sáhnou k násilí.

Další zajímavý pohled na rozdíl mezi extrémismem a radikalismem přináší Štefan Danics. Podle jeho názoru extrémisté tvoří nelegální opozici vůči vládě, zatímco radikálové jsou jejich legálním opakem. Bez existence radikální opozice by demokracie nemohla fungovat.³⁷

Ministerstvo vnitra ČR definuje extrémismus jako „*vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům.*“³⁸

Podle Rady Evropy je extremismus „*formou politické aktivity, která otevřeně nebo skrytě odmítá principy parlamentní demokracie, a velmi často zakládá svou ideologii a své politické praktiky a chování na netoleranci, vyloučení, xenofobii, antisemitismu a*

³⁶ BEDNÁŘ, Miloslav. Radikalismus jako opak extremismu. In: *Radikalismus a jeho projevy v současném světě: Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007, s. 33-40.

³⁷ DANICS, Štefan. Radikalismus – extrémismus - antisystémovost. In: *Radikalismus a jeho projevy v současném světě: Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007, s. 54-62.

³⁸ *V čem spočívá hrozba extremismu* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/informace-o-extremismu-v-cem-spociva-hrozba-extremismu.aspx>.

ultranacionalismu.³⁹ K dalším praktikám můžeme přiřadit historický revizionismus, sociální demagogii, aktivismus a podporu verbálního až fyzického násilí.⁴⁰

Podle Jana Chmelíka existují tři typy extrémistických skupin. První skupina se snaží prosadit ušlechtilé, humánní cíle, ale způsobem, který nepovoluje zákon. Většinou do těchto skupin řadíme některé ekologické organizace a organizace zaměřené na ochranu zvířat. Druhou skupinu představují lidé prosazující politické a ideologické představy zákonným způsobem. Tyto představy však odporují normativním zásadám morálky a humanity. Příslušníci poslední skupiny realizují své nezákonné a antihumánní ideje protiprávními a nelidskými způsoby a většinou jsou členy teroristických skupin. Můžeme o nich s jistotou říci, že se jedná o extrémisty. V případě první skupiny se však veřejnost i odborníci rozcházejí a řada z nich by je označila spíše za radikály, protože jejich činnost je sice někdy protizákonná, ale jejich cíle jsou přijatelné a oprávněné.⁴¹

Extremismus můžeme rozlišit podle oblastí, na kterou se zaměřují, na politický, náboženský, ekologický a národnostní. Hovoříme-li o islámském extrémismu, máme na mysli jeho politickou a náboženskou formu.

Další zajímavé rozdělení extrémismu vytvořil Pavel Kotlán. Při definování jednotlivých druhů extrémismu bral v potaz tři základní faktory – teorii, praxi a tzv. chtěnost. Teorie spočívala v tom, že zkoumal, zda má dané hnutí ve svém programu extrémistické ideje či nikoli. V rámci druhého faktoru ověřoval, zda jsou v politickém životě reálně naplňovány konstitutivní znaky extrémismu. Chtění znamená, jestli má daná skupina v plánu konat extrémní činy. Na základě toho, zda odpověď na jednotlivé faktory byla ano či ne, vytvořil celkem 8 druhů extremismu. Přehledně a výstižně se dají vyjádřit pomocí následující tabulky. Tyto typy extrémismu jsou však jen teoretickou aplikací. Sám autor uvádí, že se jedná o „ryze teoretický model, který by se teprve podrobnějším zkoumáním historie a politického dění (ne)osvědčil.“⁴²

³⁹ *Threat posed to democracy by extremist parties and movements in Europe* [online]. 2014 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17142&lang=en>

⁴⁰ *V čem spočívá hrozba extremismu* [online]. 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/informace-o-extremismu-v-cem-spociva-hrozba-extremismu.aspx>

⁴¹ CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. s. 30.

⁴² KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003.

Tabulka č. 1

TYP	TEORIE	PRAXE	CHTĚNOST
Filoextremismus	-	-	-
Metaextremismus	-	-	+
Realextrémismus	-	+	-
Kryptoextremismus	-	+	+
Ideoextremismus	+	-	-
Quasiextremismus	+	-	+
Schizoextremismus	+	+	-
Extremismus	+	+	+

Dostupné z: KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003.

V praxi bychom k islámskému extrémismu přiřadili hnutí, která k prosazování svých politických cílů využívají islámské náboženství a nebojí se sáhnout k teroru. Většina z nich se nachází na seznamu teroristických organizací. Nejznámějšími jsou hnutí Al-Kajda, Taliban, Hamás, Islámský džihád, Islámská ozbrojená skupina (GIA) a tzv. Islámský stát.

Tyto skupiny věří, že společnosti, které se považují za muslimské, už dávno islám opustily a propadly tzv. *džahilji*⁴³ a oni jako islamisté jsou zde proto, aby všemi dostupnými prostředky tento stav změnili. Jejich hlavním cílem je svrhnout současný režim a obvinít jej z bezvěrectví. Na rozdíl od fundamentalistů se pokoušejí o tzv. islamizaci shora.⁴⁴

Existují však autoři, kteří by výše zmíněné extrémistické skupiny označili za radikální popř. revoluční (např. Abubaker A. Bagader). Tomu však neodpovídá zaměření jejich hodnot a postojů, protože jak radikál, tak extrémista má naprosto odlišný žebříček hodnot. Adéla Kupcová v letech 2008 a 2009 pracovala na kvalitativním a kvantitativním výzkumu české extrémistické scény. I když se jedná o aplikaci na české prostředí, dají se podle našeho názoru její zobecněné poznatky využít také k rozlišení islámských radikálů a extrémistů. Z dat, která v těchto letech získala, vyvodila závěr, že radikálové se více orientují na spokojený život a preferují osobní, biologické a sociální hodnoty s důrazem na dostatečné sociální zázemí a pocit příslušnosti k určité skupině a projevují se u nich silně konzervativní postoje. Naopak u extrémistů převažují abstraktní a politické hodnoty a praktické stránky osobního života pro ně nejsou příliš podstatné. Smyslem života je pro ně politický boj či boj za jejich ideály. „*Na rozdíl od radikálů nesdílí přesvědčení, že i v nejhorší společnosti lze žít*

⁴³ Stav, kdy se lidstvo nechová v souladu s Boží zvěstí.

⁴⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. s. 45.

*dobrý a čestný život a tím třeba i nepatrně změnit své okolí k lepšímu, ale že dle jejich pojetí ideální společnost je nutnou podmínkou pro dosažení možnosti takový život vůbec žít.*⁴⁵ Pro srovnání uvádíme také tabulku hodnot, které v kvalitativním výzkumu respondenti zmínili. Jedná se o hodnoty, které jmenovali spontánně sami bez jakéhokoli zásahu examinátora. (viz příloha č. 1)

Vezmeme-li v úvahu, že výše jmenované extrémistické skupiny usilují o změnu politického režimu a nastolení nové vlády, nemůžeme zůstat na pochybách, že se jedná o extrémisty, nikoli radikály.

Terminologie v rámci základních pojmů, které se s politickým islámem pojí, je velmi nejednotná, a proto v rámci této práce budeme používat terminologii ve významu Kropáčkova třístupňového schématu hodnotících termínů, protože přináší ucelený výklad a umožňuje díky tomu snadné odlišení jednotlivých hnutí.

1.3 Charakteristika terorismu

Po útoku na Světové obchodní centrum 11. září 2011 se změnil pohled celého světa na terorismus. Toto datum je zlomové pro vznik nové formy terorismu, uvědomění si jeho hrozby, definování terorismu jako fenoménu 21. století a vypracování programů pro boj s terorismem.

Nejčastěji používaná definice říká, že terorismus je *„plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů.*⁴⁶

Rada Evropy vydala jako odpověď na teroristické útoky na Světové obchodní centrum 27. prosince 2001 dokument, v němž stanovuje, co je teroristický čin a teroristická skupina. Toto prohlášení nese název Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem a jsou zde vyjmenovány skutky, které jsou považovány za teroristický čin. Teroristický čin je takové jednání, které může vzhledem ke své povaze nebo souvislostem závažně poškodit zemi nebo mezinárodní organizaci a je spácháno s úmyslem dosáhnout některého ze tří hlavních cílů. První spočívá v zastrahování obyvatelstva, druhý v protiprávním způsobu přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby jednala určitým způsobem nebo aby se jednání zdržela a třetí v destabilizování či zničení základní politické,

⁴⁵ KUPCOVÁ, Adéla. Extremismus jako strach ze svobody. In: SVOBODA, Ivo (ed.). *Politický extremismus a terorismus jako ohrožení vnitřní bezpečnosti státu*. Brno: Univerzita obrany, 2010. s. 52-53.

⁴⁶ Definice pojmu terorismus. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 2009 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>

ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace. V dokumentu jsou vyjmenovány konkrétní činy, které naplňují skutkovou podstatu teroristického činu. Jedná se např. o útoky ohrožující lidský život s možným následkem smrti či ohrožující tělesnou integritu člověka, o únosy nebo braní rukojmí, o zmocnění se letadla, lodi nebo jiných prostředků veřejné či nákladní dopravy, o výrobu, držení, získání, přepravu, dodání nebo užití zbraní, výbušnin nebo zbraní jaderných, biologických nebo chemických, o účast na činnostech teroristické skupiny či jejím vedení apod. Teroristická skupina je zde vymezena jako „*strukturovaná skupina, složená z více než dvou osob, ustavená pro delší časové období a konající v rámci dělby práce kroky nutné ke spáchání teroristických činů.*“⁴⁷

Jan Eichler vymezuje terorismus na základě odlišných znaků terorismu s válkou a s gerilou. Při porovnávání terorismu s válkou udává, že terorismus je válka s odlišným složením hlavních aktérů. Zatímco u války je hlavním aktérem a rozhodujícím subjektem stát, v případě terorismu získává stát roli napadeného a jeho občané jsou často oběťmi, na které teroristé útočí, aby dosáhli požadovaných cílů. Gerilová uskupení charakterizuje jako jednotky pro úderné akce, sabotáže, zastrasování nebo likvidaci důležitých cílů. Na rozdíl od teroristů se tato uskupení drží v ústraní mimo společnost, často v nedostupných terénech, a neútočí na civilní cíle.⁴⁸

Existuje velké množství definic terorismu. Alexander Schmid a Albert Jongmann už roku 1988 zjistili, že je jich minimálně 109. Tyto definice podrobili analýze a vybrali v nich nejvíce se opakující aspekty (celkem 22 aspektů) a své výsledky procentuálně vyjádřili. Na jejich práci navázali Leopard Weinberg, Ami Pedhazur a Sivan Hirsch-Hoefler roku 2002, kteří si za výzkumný soubor zvolili 73 definic z 55 článků tří časopisů⁴⁹, v nichž hledali četnost stejných aspektů, které zvolili Schmid a Jongmann.⁵⁰

V příloze jsou přiloženy tabulky, které uvádějí deset nejčastěji používaných aspektů ve Schmid-Jongmannově (viz příloha č. 2) a Weinberg-Pedhazur-Hirsch-Hoeflerově výzkumu (viz příloha č. 3). Podíváme-li se na výsledky obou výzkumů, můžeme na základě nejčastěji používaných aspektů vytvořit vlastní pojetí terorismu, svou vlastní definici. Terorismus je tedy politicky motivované jednání, které k dosažení svých cílů využívá násilí, teror a strach

⁴⁷ Společný postoj Rady ze dne 27. prosince 2001 o uplatnění zvláštních opatření k boji proti terorismu [online]. [cit. 2015-11-08]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001E0931:CS:HTML>

⁴⁸ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 142-143.

⁴⁹ Časopisy Terrorism; Terrorism and political Violence; Studies in conflict and terrorism.

⁵⁰ WEINBERG, Leonard, Ami PEDHAZUR a Sivan HIRSCH-HOEFLEER. The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence* [online]. 2004, 16(4), 19 [cit. 2016-01-11]. DOI: 10.1080/095465590899768. ISSN 0954-6553. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/095465590899768>

obětí. Pachatelé jsou skupiny, hnutí popř. organizace, jejichž akce jsou vždy systematicky plánované a organizované. Mají promyšlené strategie a metodu boje, v níž využívají mediální zveřejnění jako aspekt publicity a odlišení cíle a obětí. Oběťmi jsou nevinní civilisté, jejichž prostřednictvím teroristé vydírají cílové skupiny. Terorismus je dnes globálním problémem ohrožující celý svět.

Jan Eichler definuje 3 vývojové etapy terorismu. Jako první vznikl národní terorismus, který je uplatňován uvnitř hranic jednoho státu a jeho cílem je docílit zásadních změn ve vnitřní politice státu. Tento druh terorismu vznikl v 80. letech 19. století v Rusku a je považován za první vlnu terorismu. V této době byli zabíjeni prominenti carského režimu – Eichler hovoří o tzv. rozlišujícím terorismu (*discriminate terrorism*). Druhá vlna přišla po 1. světové válce a je spojena s boji za národní nezávislost a rozbití koloniální říše. Jednalo se o novou formu, o tzv. nerozlišující terorismus (*non-discriminate terrorism*), protože oběťmi se stávali i nevinní civilisté. Druhým typem je mezinárodní terorismus, který vznikl v 60. a 70. letech 20. století. Tento terorismus překročil hranice svého státu s cílem dosáhnout nejen změny ve vnitřní, ale také změny v zahraniční politice napadeného státu. V této době nastupuje nová dimenze terorismu díky rozšíření letecké dopravy a využití médií. Třetím druhem je globální terorismus, který se datuje od 11. září 2001. Globální charakter je dán tím, že teroristické sítě mají své buňky po celém světě, že při útocích zasáhnou občany více národů (ve světovém obchodním centru se nenacházeli pouze Američané) a že se snaží zasáhnout ty státy, které jsou hybnou silou globalizace.⁵¹

Stejně jako existuje velké množství definic, existuje také celá řada typologií terorismu. Pro představu uvádíme ty základní, nejčastěji používané.

Úplně nejzákladnější rozlišení spočívá ve vztahu k teritoriu státu. Podle tohoto kritéria dělíme terorismus na domácí a mezinárodní. Domácí se odehrává na území daného státu, mezinárodní za hranicemi státu a musí u něj být přítomný tzv. mezinárodní prvek.

Podle toho, kdo je realizátorem násilí, můžeme mluvit buď o terorismu státním, nebo nestátním. U státního terorismu je uskutečňovatelem násilí stát, u nestátního jsou to skupiny, hnutí nebo organizace.

Dalším z kritérií je to, vůči komu se terorismus uplatňuje. Tehdy dělíme terorismus na represivní a subversivní. Represivní terorismus vychází shora, čili od držitele moci. Násilí je vykonáváno přímo státními složkami.⁵² Petr Ibl však upozorňuje, že represivní neznamená

⁵¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 155.

⁵² KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003. s. 46-48.

automaticky také státní, protože státní terorismus může nabývat také subversivní podoby a to proti nepřátelům mimo území vlastního státu. Subversivní terorismus vychází zdola a je zaměřen proti režimu, proti držitelům moci.⁵³

Podle J. Eichlera se v rámci terorismu odlišuje jeho demonstrativní, destruktivní a sebevražedná forma. Demonstrativní terorismus usiluje spíše o politické soupeření než o násilí. Jde mu hlavně o upoutání pozornosti veřejnosti. K prosazení svých cílů často využívá únosy, ale rukojmím zásadně neublíží. Pokud sáhne k metodám výbuchů, tak na ně nejdříve upozorní, aby bylo co nejméně obětí (např. španělská ETA). Jedná se o tzv. „rytířskou podobu terorismu“. Destruktivní terorismus už se násilí nevyhýbá, oběťmi však nejsou nevinní civilisté, ale vysoce postavení představitelé státu (např. Irská republikánská armáda – IRA). Sebevražedný terorismus také usiluje o přilákání pozornosti, ale výběr obětí je necílený, nerozlišený. Cílem je zabít co nejvíce nevinných lidí. (např. al-Kaida).⁵⁴

David Whittaker dělí terorismus podle vztahu k podstatě politického systému na revoluční, subrevoluční a terorismus establishmentu. Revoluční spočívá ve změně celého systému, subrevoluční ve změně dílčí části systému a terorismus establishmentu v udržení stávajícího režimu.⁵⁵

Z uvedeného textu vyplývá, že se útoky teroristických skupin zaměřují buď na obyvatele, nebo na politické činitele. Existují však ještě tři oblasti, které se stávají oblíbenými cíli teroristů. Jedná se o infrastrukturu, průmysl a ozbrojené síly. Pokud je spáchán útok na významnou průmyslovou továrnu v době míru, jedná se o terorismus, pokud by k tomu však došlo v době války, není to teroristický čin, je to jen jeden ze způsobů jak oslabit nepřítele. Toto pravidlo platí i v případě infrastruktury. Dojde-li k útoku na ozbrojené složky, jedná se o teroristický čin pouze tehdy, pokud mají vojáci status nebojových jednotek.⁵⁶

Na taktice teroristických organizací je možné vyzorovat specifické rysy, které jejich činy odlišují od ostatních útoků. Jedná se především o snahu vyhnout se přímému souboji. Teroristé zásadně útočí nečekaně a zákeřně. Obcházejí nejsilnější prvky obrany své oběti a vyhýbají se střetům s ozbrojenými složkami. Útočí bez vyhlášení války, do poslední chvíle dbají na přísné utajení a veřejnost i státy jsou o to více ochromeny, znejistěny a zaskočeny.

⁵³ IBL, Petr. *Globální terorismus*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2013. s 29.

⁵⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s 155-156.

⁵⁵ WHITTAKER, David. *The Terrorism Reader*. Routledge: New York, 2001. s. 33-34. In IBL, Petr. *Globální terorismus*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2013. s 29.

⁵⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s 147-152.

Teroristické organizace umí velice dobře pracovat se strachem a svými činy způsobují nejen násilný, ale také psychologický teror.⁵⁷

Terorismus tedy můžeme vymezit jako politicky motivované jednání, jehož cílem je prosadit své požadavky pomocí teroru, násilí a strachu. Terorismus jako takový prošel několika vývojovými etapami a v současné době se stal největší hrozbou globální terorismus, jehož vznik se datuje k 11. září 2001. Nebezpečí globálního terorismu tkví v útocích na civilní obyvatelstvo, infrastrukturu, průmysl a ozbrojené síly. Útoky probíhají na místech, které je obtížné dobře zabezpečit a je zde vysoká koncentrace lidí. Útoky se dají jen těžce předpovídat a často v jejich důsledku umírá značné množství nevinných obětí. Z tohoto důvodu je potřeba přijímat nová bezpečnostní opatření a pokračovat ve válce proti terorismu.

Při charakteristice islámského terorismu musíme mít na paměti náboženskou a politickou dimenzi islámu. Je důležité uvědomovat si rozdíly mezi těmito rovinami, protože jejich zaměňování může mít negativní na islám jako náboženství. Pro tuto práci je podstatná především politická dimenze islámu, a tudíž je potřeba správně terminologicky zařadit pojmy islámský fundamentalismus, islamismus a islámský extrémismus. I když je terminologie v rámci těchto pojmů značně nejednotná, můžeme islámský fundamentalismus chápat jako návrat k tradicím islámu z období 7. století. Islámští fundamentalisté nemají žádné politické ambice, jejich aktivity se zaměřují především na muslimy, které chtějí obrátit k prostému, zastaralému životu, jež sami dodržují. Odmítají modernizaci a vše, co je s ní spojené. Praktiky a neústupné vystupování fundamentalistů může připomínat sektářství. Jejich myšlenky jsou vhodné ke zpolitizování. Pokud k tomu dojde, mluvíme již o islamismu. Islamismus je v podstatě politickým hnutím, které k prosazení své moci využívá islámské náboženství. Pokud se uchýlí k násilí, jedná se o extrémismus. Z toho můžeme vyvodit závěr, že islámský terorismus není projevem islámského fundamentalismu, jak se v mnoha médiích můžeme dočíst, ale je výsledkem islámského extrémismu.

⁵⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s 143-146.

2 Džihád a jeho podoby

V současné době velice často dochází k nesprávnému chápání pojmu džihád jako svaté války ve jménu islámu. Je to slovo, které v evropských kulturách zaznívá s negativním podtextem či strachem. Pro muslimy má však tento pojem ve skrze pozitivní náboj a je spojen s jejich upřímnou vírou v Alláha.

V následující kapitole se seznámíme s možnými výklady džihádu, jeho právním zakotvením v muslimské společnosti a vlivem na utváření islámských dějin.

2.1 Teoretické vymezení džihádu

Slovo džihád pochází z arabštiny a je tvořeno trojkonsonantním kořenem *dž-h-d*, který se v arabštině spojuje s pojmy snaha, píle či úsilí.⁵⁸ Džihádem tedy můžeme označit vše, co je považováno za všestranné úsilí a snahu rozvíjet, upevňovat a šířit islám.

Islámští učenci rozlišují džihád na velký a malý. Toto rozčlenění pochází už z dob Mohamedova působení. Velký džihád (*al-džihád al-akbar*) spočívá v boji muslima se sebou samým. Zahrnuje jeho boj s pokušením, s egoismem a touhou po moci. Pokud muslim usiluje o velký džihád, snaží se být lepším člověkem potlačením svých špatných vlastností. Mluvímeli o velkém džihádu, máme na mysli džihád srdcem (*al-džihád bi'l-galb*), což znamená neustálé prohlubování osobní zbožnosti, přemáhání hříchu a pokušení. Malý džihád (*al-džihád al-asghar*) zahrnuje všechny ostatní formy, kterými muslim usiluje o prosazení a upevnění islámu. Jedná se o džihád jazykem (*al-džihád bi'l-lisán*), rukou (*al-džihád bi'l-jad*) a mečem (*al-džihád bi's-sajf*). Džihád jazykem představuje šíření víry prostřednictvím slov a kázání. Džihád rukou znamená misijní a charitativní činnosti spočívající v pomoci slabším, nemohoucím muslimům a džihád mečem zosobňuje všechny formy násilí, kterého se muslimové dopouštějí ve jménu víry.⁵⁹

Mnohovýznamovost pojmu je zakotvena v historických souvislostech a vytvořila se ve chvíli, kdy začaly vznikat medínské verše Koránu. Verše, které vznikaly před *hidžrou*, hovořily pouze o džihádu srdcem:

„Kdo doufá, že s Bohem se setká, dočká se, neboť lhůta Boží se vskutku dostaví - a On slyšící je i vševědoucí.

Ten, kdo ve víře se usilovně snaží, ten věru sám pro sebe tak činí, vždyť Bůh je soběstačný vůči lidstvu veškerému.

⁵⁸ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 2010, s. 33.

⁵⁹ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 2010, s. 34.

Těm, kdož uvěřili a dobré skutky konali, těm vymažeme špatné činy jejich a odměníme je podle toho nejlepšího, co vykonali.“ (Korán, verše 29:5-7)⁶⁰

Džihád mečem vznikl po prorokově příchodu do Medíny ve chvíli, kdy začal Mohamed uskutečňovat své politické záměry na ovládnutí a sjednocení Arábie, čemuž přizpůsobil význam svých kázání. Verše získaly silný agitační charakter vyzývající k boji a v některých případech plnily dokonce funkci zastrašovací:

„Vy, kteří věříte! Co je s vámi, že když je vám řečeno: „Vytáhněte do boje na cestě Boží!“, jste jako přikováni k zemi? Což se vám líbí více život na tomto než na onom světě? Vždyť užívání života pozemského je nepatrné oproti užívání v životě budoucím! Jestliže nevytáhnete do boje, Bůh vás potrestá trestem bolestným, vystřídá vás národem jiným a nebudete Mu moci v ničem uškodit, neboť Bůh je věru mocný nad každou věcí.“ (Korán, verše 9:38, 39)⁶¹

Expanzivní výboje nejen za Mohameda, ale i jeho následovníků v 7. a 8. století způsobily, že bylo potřeba začlenit pojem džihád v jeho nejširším slova smyslu do právního kodexu muslimské společnosti tak, aby byl stále chápán jako hlavní prostředek upevnování obce a šíření islámu jako státní ideologie, ale zároveň aby zdůrazňoval duchovnější pojetí vracející se k džihádu srdcem.⁶²

Právní zakotvenost pojmu s sebou přinesla rozdělení světa na dvě části, na území islámu (*dár al-islám*) a území války (*dár al-harb*). Dár al-islám je veškeré území, kde se uplatňuje islámská moc a Boží zákon šaría. Zbytek světa je územím války, které má být obráceno na islámskou víru, aby se z celého světa stalo území islámu. Šáfiovská právní škola připouští ještě možnost třetího území a tím je oblast „mírové smlouvy“ (*dár as-sulh*, též *dár al-ahd*). Na tomto území dochází k uzavření dohody mezi muslimy a nevěřícími, kdy nevěřící si smějí ponechat svou víru, ale musí odvádět určitou částku peněz jako tribut za mír. Postupně toto území začali respektovat i někteří hanafijští právníci a Osmanská říše.⁶³

V průběhu staletí se měnila nejen významová, ale také právní rovina džihádu. *„Utvářela se a měnila v závislosti na exegetických výkladech, které zase byly zpravidla odrazem toho, jak se rozvíjely společenské a politické podmínky v islámské říši.“*⁶⁴ Je to také

⁶⁰ HRBEK, Ivan (překl.). *Korán*. Praha: Academia, 2000. s. 360.

⁶¹ HRBEK, Ivan (překl.). *Korán*. Praha: Academia, 2000. s. 589.

⁶² MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 2010. s. 51.

⁶³ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 190.

⁶⁴ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 2010. s. 50.

důvod, proč v muslimské společnosti dochází k častým diskuzím, jejichž cílem je ucelené vymezení pojmu džihád. Tyto diskuze se však netýkají džihádu srdcem, jazykem či rukou, ale džihádu mečem. Právě tento typ je natolik kontroverzním tématem, že rozděluje muslimskou společnost na několik názorových táborů a vyvolává v evropském prostředí potřebu zapojit se do těchto debat. Díky tomu se můžeme setkat s nejrůznějšími názory od těch umírněných až po ty nejradikálnější.

Někteří ulamá říkají, že „*že ozbrojený džihád je povolen jedině jako krajní prostředek k nastolení spravedlnosti poté, co mírové kroky selhaly. V rámci bojových operací by muslimové měli dbát na islámské zásady pro vedení války. Je zapovězeno zabíjení civilistů, ničení zahrad a úrody, hubení zvířat, poškozování svatyní jinověrců apod.*“⁶⁵

Jiní zase upozorňují na špatný výklad džihádu jako svaté války. Válka podle jejich názoru nemůže být nikdy svatá. Ať se jedná o válku obrannou či útočnou, vždy to bude pouze válka náboženská., která je nutným zlem, nikoli něčím pozitivním.⁶⁶

Jsou však takoví (např. Balić), kteří odmítají džihád jako válku útočnou, protože Korán říká: „*nebudiž žádného donucování v náboženství*“ (Korán, verš 2:256)⁶⁷, a proto šířit víru pomocí zbraní je nemyslitelné. Jediná forma války, kterou připouštějí, je válka obranná, která má chránit muslimy proti vnějším nepřátelům.⁶⁸

Nejextrémističtější postoj je takový, který džihád mečem vyzdvihuje na úroveň šestého pilíře islámské víry. S tímto názorem se ztotožňují vyznačující hanbalovského *madhabu*⁶⁹, který se stal nejpřísnější sunnitskou právní školou vyznávající doslovný výklad Koránu a sunny. Jeho teorie byla inspirací pro vytvoření legislativy wahhábovců na Arabském poloostrově a značně ovlivnila islámské fundamentalisty. Tento názor se však neshoduje s vymezením džihádu v rámci náboženského práva, které říká, že zatímco každý z pěti pilířů je povinností individuální, džihád je povinností kolektivní (*fard ^calá l-kifája*). To znamená, že pokud nestačí stávající muslimské vojsko, je povinností každého muslima stát se bojovníkem za džihád (*mudžáhidem*).⁷⁰

⁶⁵ OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků aneb Vybrané kapitoly z "mediálního islámu"*. Praha: Academia, 2014. s. 48.

⁶⁶ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 2010, s. 35.

⁶⁷ HRBEK, Ivan (překl.). *Korán*. Praha: Academia, 2000. s. 475.

⁶⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 115.

⁶⁹ Madhab je jedna ze čtyř sunnitských právních škol. Rozlišujeme Hanífovský, Málíkovský, Šáfiovský a Hanbalovský madhab.

⁷⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. s. 114.

2.2 Expanze islámu

Následující podkapitola charakterizuje proměny Arabské říše napříč staletími a příčiny jejich úspěchů i neúspěchů. Popisuje, jak se muslimové chovali na dobytých územích k příslušníkům jiných náboženství, a upozorňuje na některé analogie v dnešním světě.

2.2.1 Vznik Arabské říše

Po Mohamedově smrti byla situace na území Arabského poloostrova velmi vyhrocená. Arabské kmeny se vzbouřily a Mohamedův úspěch spočívající v jejich sjednocení byl ohrožen. Abú Bakr proto musel obnovit vládu Meďíny. Za jeho chalífátu došlo k získání Jemenu, Hadhramautu, Ománu a Bahrainu a vyslání vojsk k hranicím Byzantské a Perské říše. Tím započalo období první arabské expanze, které skončilo za vlády Uthmána, který sice menší výboje podporoval, ale soustředil se především na udržení dobytých území. Po jeho smrti výboje utichly úplně kvůli bojům o post chalífy.

První vlna arabské expanze byla motivována vidinou získat území Palestiny a Sýrie, což se z části podařilo už roku 633, kdy Arabové ovládli jižní Palestinu s výjimkou velkých měst. O rok později byli Byzantinci poraženi v okolí Damašku a 20. srpna 636 došlo k jejich konečné porážce v bitvě u Jarmúku. Tato porážka se týkala především venkova, velká města byla poražena v následujícím roce a Jeruzalém až roku 638. Po získání Sýrie a Palestiny se Arabové zaměřili na Egypt a ovládnutí Sásánovské říše. Egypt byl dobyt roku 643 a bitva u Nihávendu roku 642 umožnila připojení celé Persie. I zde však došlo nejprve k ovládnutí venkova, protože velká města stále kladla odpor. Jejich konečná porážka se datuje do roku 651, kdy došlo k zavraždění sásánského krále Jazdagirda III. Za Uthmána došlo ještě k připojení Kypru a k výbojům na Krétu, Kos, Rhodos a Sicílii.

Hlavní příčinou, proč expanze začala, bylo přelidnění arabského poloostrova, což vedlo ke zhoršení životních podmínek a potřebě získat nová území.⁷¹

Muslimové svůj úspěch z první i druhé expanze často používají jako důkaz, že islám je pravé náboženství podporované Bohem. Ve 13. století syrský jakobitský polyhistor Barhebraeus dokonce přišel s názorem, že vítězství muslimům přiřkla prozřetelnost, neboť řecké kacíře tak stihl Boží trest.⁷²

Ve skutečnosti hybnou silou celého tažení byla touha po kořisti a získání lepších životních podmínek. *„Islám byl jen vzpruhou, která tuto sílu uvedla v usměrněný pohyb, a to*

⁷¹ TAUER, Felix. *Svět Islámu: Dějiny a kultura*. Praha: Vyšehrad, 2012. s. 63.

⁷² KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 23.

ještě ne tak jeho náboženská jako politická stránka: spojení všech Arabů v jednu státní organizaci.“⁷³ Dalšími důvody, proč muslimové slavili úspěch, byly nechráněné hranice obou říší, které byly oslabeny vnitřními spory a hospodářským i politickým úpadkem. Jak Byzantinci, tak Peršané situaci podcenili a neuvědomili si, že kočovné kmeny budou mnohem obratnější a rychlejší než jejich těžkopádná vojska a že v čele muslimů jsou výborní vojenští vůdci Chálida b. al-Valíd, Muthanna, Amra b. al-Ás(i) a Sa'da b. Abí Vakkás. Poslední a velmi důležitou úlohu sehrálo i aramejské obyvatelstvo v Persii a Byzancii a koptské v Egyptě. Jak Aramejci, tak koptští obyvatelé se do bojů příliš nezapojovali a někteří dokonce muslimům pomáhali, protože byli dlouhou dobu utlačováni Peršany i Byzantinci a část z nich byla s Araby v příbuzenském vztahu. Díky tomu kočovné kmeny snadněji dobyly venkovy a zaměřit se musely už jen na velká města.⁷⁴

Druhá vlna arabské expanze započala během vlády Umajjovské dynastie směrem do Severní Afriky, Španělska a do zemí za řekou Oxus (dnes Amudarja). Do roku 705 obsadilo muslimské vojsko pod velením Táriqa ibn Zijáda převážnou část Maghribu a roku 711 překročilo úžinu do Španělska. Dnes se jí říká Tárikova hora (*Džabal Táriq*) neboli Gibraltar.⁷⁵ Jejich postup byl velmi rychlý a do dvou let obsadili celé Španělsko. Roku 718 překročili Pyreneje a dostali se do Franské říše, kde dobyli Narbonne, vyplenili Lyon a Vienne a táhli vyrabovat svatyni sv. Martina v Tours. V tom jim však zabránil Karel Martel roku 732 v bitvě u Poitiers. Evropané dnes této bitvě přičítají velký význam, protože zde Karel Martel ukončil postup Arabů do Evropy. Muslimové o této bitvě hovoří velmi málo, a pokud ano, tak jí zdaleka nepřikládají tak velký význam jako Evropané. Podle jejich názoru se jedná pouze o jeden výboj, který se nezdařil, nikoli o zničení celé armády nebo drtivou porážku.

Během výbojů do Španělska probíhaly boje i na východě říše. Arabové obsadili území Transoxanie (dnes Uzbekistán, Tádžikistán a jihozápadní Kazachstán) a překročili řeku Jaxartes (dnes Syr Darja). Jiná část arabské armády se zase dostala až k povodí Indu a díky tomu se říše rozprostírala od Atlantiku až po Indus. V příloze č. 4 uvádíme mapu, která přehledně znázorňuje, jak se během let 632-756 Arabská říše rozrůstala.

Evropa díky islámské expanzi získala novou zeměpisnou a civilizační identitu. Mohlo by se zdát, že se Evropa snažila od muslimů co nejvíce izolovat, ale archeologické i písemné doklady svědčí o opaku. Evropa s muslimským chalífátem udržovala rozsáhlé hospodářské a

⁷³ TAUER, Felix. *Svět Islámu: Dějiny a kultura*. Praha: Vyšehrad, 2012. s. 62-65.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 19.

kulturní styky a muslimové ochotně nakupovali evropské suroviny a otroky. Tato směna byla možná díky židovským obchodníkům, kteří žili rozeseti v diasporách na obou stranách hranic a udržovali mezi sebou kontakty.⁷⁶

Vzhledem k tomu, že celá expanze byla vedena ve jménu islámu, bylo potřeba vypořádat se nějakým způsobem s nevěřícími. Muslimové nevěřící (*kuffār*, sg. *káfir*) rozlišují na tzv. *ahl al-kitáb* („lidé Knihy“) a ostatní. *Ahl al -kitáb* jsou všichni věřící, jejichž víra je podložena svatou knihou, čili židé, křesťané, zoroastrovci a sabejci. Muslimové jsou k lidem Knihy tolerantní, protože stejně jako oni vyznávají jediného Boha, pouze se liší v tradicích, výkladech, povinnostech a právech. Lidé, kteří neuznávají žádnou víru, jsou nositeli zla, zaslouží si trest a měli by být vyřazeni z lidského společenství. I přesto, že ateisté nejsou muslimy uznáváni a jsou považováni za zdroj zla ve světě, stále nejsou ve společnosti považováni za nejhorší. Nejhoršími jsou podle muslimů *murtaddún* (odpadlíci), což jsou bývalí muslimové, kteří se vědomě zřekli islámu. Pokud by mělo dojít ke svaté válce ve jménu islámu, přišli by na řadu nejdříve tito *murtaddún*, po nich ateisté a nakonec lidé Písma.⁷⁷

Na dobytých územích lidé Písma nebyli nuceni přestupovat na islám. Pokud se podrobili nové islámské moci, získali status chráněného lidu (*ahl adh-dhimma*), který jim zaručoval právo na život, majetek a právo vyznávat svou víru. Do jisté míry jim byla udělena autonomie v rodinných a dědických záležitostech, která ale byla vyvážena velkým daňovým zatížením. Byli povinni platit daň z hlavy (*džizja*) a pozemkovou daň (*charádž*). Většina muslimů se shoduje, že právě toto uspořádání potvrzuje tolerantní charakter islámu a někteří dokonce volají po podobném uspořádání v dnešní době. Jedná se především o aktivisty z islámských menšinových skupin, které jsou rozesety v Evropě. Hovoří o jakési analogii k výše popsanému systému, podle níž by se tyto menšinové skupiny spravovaly uvnitř evropských států.⁷⁸ Nutno ovšem podotknout, že nadvláda islámské moci na dobytých územích nebyla vždy tak mírná jako zpočátku. Nemuslimové zažili jak lepší, tak horší časy (v některých obdobích nemohli zastávat úřady, museli se viditelně lišit oblečením apod.) Ať už život pod vládou muslimů byl jakýkoli, lidé Písma vždy zůstali občany druhého řádu s

⁷⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 23-24.

⁷⁷ MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Brno: Atlantis, 2010. s. 26.

⁷⁸ Nejvíce se toto pojetí přeneslo do praxe v Británii, kde se pákistánský novinář Kalim Siddiqui pokusil od roku 1992 vytvořit zvláštní parlament pro muslimy žijící na území Velké Británie.

většími či menšími omezeními. Z těch základních omezení lze například vyjmenovat zákaz provádění náboženských obřadů na veřejnosti nebo zákaz sňatku s muslimem/muslimkou.⁷⁹

2.2.2 Úpadek Arabské říše a křížové války

Roku 749 došlo uvnitř muslimské společnosti k dalšímu rozkolu. Umajjovci byli poraženi Abbásovskou dynastií a od roku 749 do roku 1258 zastával post chalífy vždy muž z rodu Abbásovců, výjimkou bylo pouze španělské území, kde se Umajjovci udrželi. Zatímco vládci předchozí dynastie si počínali spíše jako králové, Abbásovcí se vrátili zpět k teokracii v čele s chalífou a přesunuli hlavní město z Damašku do Bagdádu. Během jejich spravování říše došlo k politickému úpadku, který se projevoval ztrátou moci nad dobytými zeměmi, rozmachem nezávislých dynastií (na východě Táhirovcí, Saffárovcí, Sámánovci, Bújovci, Zijárovcí a Ghaznovci, v Sýrii Hamdánovci a v Egyptě nejprve Túlovci a poté Fátimovci) a s tím spojeným vytvářením nových nezávislých států.⁸⁰

Abbásovcí se museli potýkat také s tažením Berberů na severovýchodě Afriky a seldžuckých Turků na území dnešního Uzbekistánu, Turkmenistánu a Iránu směrem do Byzantské říše. V 11. století byli španělští Umajjovci ohroženi křesťany, a proto požádali o pomoc Berbery, kteří však po porážení křesťanské armády zaútočili na muslimské vládce a usadili se na jejich území. Seldžučtí Turci pocházeli ze Střední Asie a muslimové se s nimi setkávali při svých vojenských taženích a postupem času je začali přijímat do své armády. Turci však byli nevladatelní, což vedlo k tomu, že postupně sami začali sesazovat chalífy. Počátek skutečné turecké moci začíná roku 1058, kdy chalífa korunoval seldžuckého Turka Tugril Bega na „krále Východu a Západu“ a svěřil mu obranu říše. Tugril Beg dostal titul sultán (vládce). Od této doby zůstala vláda nad Arabskou říší v rukou tureckých národů až do roku 1924, kdy Atatürk zrušil chalífát, což znamenalo největší sekularizační reformu od vzniku islámské víry.⁸¹

Dalším problémem, se kterým se Arabská říše musela potýkat, bylo vyhlášení křížových válek roku 1095 papežem Urbanem II. Přítomnost křížáků v Levantě pro muslimy byla jen záležitostí lokálního významu a zdaleka nepocíťovali takové příkoří jako ve 13. století při vpádu mongolských vojsk, ale i přes tento postoj nebyli schopni prvním křížáckým náporům odolat. Bylo to dáno vnitřními spory a úpornými boji mezi sultány a

⁷⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 23-24.

⁸⁰ LUNDE, Paul. *Islám: víra, kultura, dějiny*. Praha: Knižní klub, 2004. s. 58.

⁸¹ Tamtéž.

ší'ou, kterou představovala dynastie Fátimovců a sekta assasínů⁸². Muslimům se podařilo zformovat dostatečnou vojenskou sílu až za půl století. Velkou zásluhu na úspěších muslimské armády měl vojevůdce Saladin, který ukončil vládu Fátimovské dynastie v Egyptě, získal Jemen, Palestinu a Sýrii a křižáky roku 1187 porazil v bitvě u Hattínu. Poté postupoval dále přes křižácká území až do Jeruzaléma, kam vstoupil ještě téhož roku.⁸³

Křížové války měly celosvětový význam. V té době představovaly pozoruhodné spojení sil západního křesťanstva, ale zároveň prohloubily rozkol s byzantským pravoslavným křesťanstvím. Přispěly k růstu evropské identity, ale i k negativním postojům vůči islámu a jeho zemím. To ovšem neznamená, že by byla ukončena dlouholetá obchodní spolupráce. Právě naopak se spolupráce v rámci technologických, vědeckých a kulturních poznatků ještě rozšířila.⁸⁴

2.2.3 Mongolský vpád a Osmanská říše

Vpád mongolských kmenů znamenal pro muslimy období útlaku ze strany jinověrců⁸⁵ a i dnes na něj muslimové neradi vzpomínají. Mongolský vpád byl umožněn díky Čingiz Chánovi, kterému se roku 1206 podařilo sjednotit mongolské a turecké kmeny, a tím získat potřebnou vojenskou sílu. Do roku 1240 mongolské kmeny obsadily Irán, Kavkaz a značnou část Iráku a následně získaly území Anatólie. Roku 1258 vpadly do Bagdádu, kde pobily obyvatele, popravily posledního abbásovského chalífu i s jeho rodinou a celé město vyplenily a vypálily a zničily zavlažovací systém. Škody byly natolik závažné, že se zemědělství v této oblasti dodnes zcela nevzpamatovalo.⁸⁶

Se vznikem Osmanské říše na počátku 14. století se sice arabské kmeny opět dostaly pod nadvládu Turků, ale muslimové toto období nepovažují za příkoří. Mezi mongolskými kmeny a osmanskými Turky byl diametrální rozdíl. Zatímco mongolské kmeny plenily a ničily, osmanští Turci přijali islám za své náboženství a svá dobytá území spravovali, chránili a snažili se o jejich rozkvět.

⁸² Radikální hnutí, které se snažilo o destabilizaci seldžucké moci prostřednictvím atentátů, vyvoláváním zmatku a rozvratu.

⁸³ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 27-29.

⁸⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 28.

⁸⁵ Mongolské kmeny vyznávaly animisticko-šamanské náboženství, které bylo v 16. – 17. století nahrazeno buddhismem.

⁸⁶ LUNDE, Paul. *Islám: vira, kultura, dějiny*. Praha: Knižní klub, 2004. s. 65.

Díky vojenským tažením Osmanské říše do Evropy se opět setkáváme s velkou vlnou islamizace na území evropských států a s masivním příchodem muslimů. Příloha č. 5 znázorňuje, jak se islámská expanze šířila až do roku 1500. Expanze směrem na Balkán započala už v polovině 14. století. Nejprve získali Turci Makedonii a Bulharsko a 15. června 1389 bylo v bitvě na Kosově polí poraženo Srbsko. Zjevnou snahu zastavit průnik Osmanů dále do Evropy představuje vyhlášení křížové výpravy proti Turkům Zikmundem Lucemburským, která byla roku 1396 poražena v bitvě u Nikopole. I přesto se ale uherskému králi podařilo svá území během dalších 30 let rozšířit o Bělehrad a území středního a severního Balkánu. Toto území však v rukou uherských králů nevydrželo příliš dlouho, už roku 1444 byl král Vladislav III. poražen v bitvě u Varny. Další velký postup přes Balkán můžeme zaznamenat za sultána Süleymana I. (1520-1566), během jehož výbojů dosáhla Osmanská říše největšího územního rozmachu. Za jeho vlády došlo také ke známé bitvě u Moháče, v níž zemřel český král Ludvík Jagellonský. Postupně Turci dobyli i velkou část Uher a dokonce se na určitou dobu usadili i v oblasti jižního Slovenska. Jejich postup byl zastaven až roku 1683, kdy byli poraženi při obléhání Vídně a postupně z Evropy vypuzeni. Příloha č. 6 uvádí růst a velikost Osmanské říše až do roku 1683.

Důvodem, proč Osmanská říše přišla o svůj vliv v Evropě, byl velký rozmach evropských zemí, které nabývaly na síle. Evropa získala převahu v obchodu, průmyslu i moderních technologiích. Počátky evropské mocenské převahy lze pozorovat už v 16. století, kdy byli muslimové (i židé) vyhnáni ze Španělska. Toto vyhnání ukončilo dlouhodobou éru otevřených a přirozených styků a éru vzájemně obohacující výměny mezi muslimy a Evropou. Ukončení znamenalo pro muslimy značné znevýhodnění, protože již nemohli využívat moderního evropského pokroku. Díky tomu získala Evropa nad islámskými zeměmi převahu, což bylo definitivně potvrzeno roku 1798, kdy Napoleon vstoupil do Egypta.⁸⁷

Podíváme-li se zpětně na pocity z osmanské přítomnosti v Evropě, setkáme se převážně s negativními postoji. Bohatě stačí nahlédnout do literatury lidové i umělecké, v níž Turek bývá vylíčen jako krutý, děsivý nepřítel.⁸⁸ Balkánské národy vzpomínají na tuto dobu jako na období útlaku a nesvobody, kdy jejich synové byli odvedeni do imperiální služby (*devşirme*) a dívky do harémů. Odvod chlapců neprobíhal jen kvůli získání větší vojenské síly, ale také kvůli získání loajálních správců. Z malých chlapců vytržených z rodinného prostředí a vychovaných v pozitivním vztahu k Osmanské říši, se stávali oddaní správci

⁸⁷ HAERI, Fadhlalla. *Islám*. Praha: Ikar, 2001. s. 169-170.

⁸⁸ Např. Marko Marulić – Motlitby proti Turkům, Mavr Vetranović Čavčić – Zajatkyně, Konstantin Kostenecký - Život despoty Štěpána Lazareviće apod.

podrobených území, protože zde nehrozily intriky kvůli rodinným vztahům a přátelství. Ne všechny názory na tureckou nadvládu byly ale veskrze negativní. Zatímco literatura hovoří o děsivém, hrůzu nahánějícím Turkovi, Jan Amos Komenský uvažoval o možném navázání spolupráce protestantů a Osmanské říše za účelem sesazení Habsburků a Anglie se během vlády královny Alžběty s Turky spojila. Díky tomu získala řadu obchodních výsad, což umožnilo její hospodářskou a politickou expanzi v Orientu.⁸⁹

Dlouhodobá nadvláda Osmanské říše nad Balkánem má dodnes své následky. Ve většině balkánských států vyznává islám velká část obyvatel. V Kosovu je to 94%, v Albánii 80%, Bosně 45% a Makedonii 39%.⁹⁰

2.2.4 19. století a následná kolonizace

V 19. století vstoupily vztahy mezi Evropou a muslimy do nové, doposud nepoznané dimenze. Obě strany se mnohem lépe poznávaly a u obou se můžeme setkat s benevolentnějším přístupem ke svému soupeři. Osvícenství vytvořilo mnohem více prostoru pro pochopení islámského náboženství a oproštění se od příliš negativních konstruktů jak na samotnou islámskou víru, tak na osobnost proroka Mohameda. U muslimů se také setkáváme se vstřícným přístupem k evropským myšlenkám a technologiím. Úsilí dohnat náskok Evropy vedlo ke vzniku reformního proudu islámu – salafismu. *Salafija* znamená islám podle vzoru ctihodných raných předků a tento proud usiloval o vlastní očistu návratem ke Koránu a praxi Mohamedovy rané obce propojené s modernizací.⁹¹ Salafisté se postavili proti súfismu⁹² a snažili se o jeho úplné vykořenění.

Podnět k modernizaci Egypta byl dán roku 1798, kdy Napoleon vstoupil do Egypta. Muslimové měli možnost na vlastní oči vidět technickou převahu Západu v porovnání se svou zaostalostí. Tento pohled na realitu byl hlavním důvodem modernizace islámského světa. Velkou úlohu v modernizačních snahách sehrál Muhammad Alí, který vládl Egyptu v letech 1805 – 1849. Během své vlády zval ke spolupráci evropské, především francouzské, experty, což umožnilo značný hospodářský, technický, vojenský a vzdělávací pokrok.

⁸⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 50-51.

⁹⁰ REICHMAN, Martin. Budoucnost světových náboženství: Počet muslimů v Evropě se zdvojnásobí. *100+1 zahraniční zajímavost* [online]. Extra Publishing, s.r.o., 2015, [cit. 2016-01-18]. Dostupné z: <http://www.stoplusjednicka.cz/budoucnost-svetovych-nabozenstvi-pocet-muslimu-v-evrope-se-zdvojnaso-bi>

⁹¹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 55.

⁹² Súfismus je mystickou dimenzí islámu. Dnes existuje celá řada sufijských bratrstev (*tárika*, pl. *Turuq*), jejichž cílem je přivést muslima blíže k Bohu, či s ním dokonce splynout. Súfijské řady hrály velkou roli při formování lidové islámské zbožnosti.

K významným změnám došlo také v právní oblasti, kdy byla provedena řada osmanských reforem (*tanzimát*). Roku 1839 došlo k vydání Ediktu z Gühane, který zaručoval všem život, čest a majetek a poprvé v dějinách vyhlásil rovnost všech muslimů i nemuslimů. O 15 let později byl vydán další dekret, který potvrdil principy předchozího ediktu a navíc „vyhlásil vůli hledat prospěch z věd, umění a uvolněného přístupu kapitálu z Evropy. Potvrdil také samosprávnost milletů, zakazoval jakoukoli diskriminaci v přístupu do státních úřadů a vyhlášoval svobodu vyznání a rovnost práv i povinností pro všechny. Školství a soudnictví se zřetelně sekularizovalo a formalizovalo.“⁹³

Zatímco někteří se v 19. století přikláněli ke spolupráci s Evropou, byla tu i řada snah zastavit průnik evropských mocností do islámského světa a zabránit kolonizaci. Roku 1818 ovládala Velká Británie Indii a postupně se pod evropskou nadvládu dostala řada dalších území. Ne všechny islámské země kolonizaci podlehly (např. území spravované saudským režimem), ale to neznamená, že by nebyly pod evropským vlivem. Na konci 19. století se nejběžnějším způsobem protestu stal sekulární etický nacionalismus.⁹⁴

Rostoucí nebezpečí si velmi uvědomoval také Džamáluddín al-Afghání (1839-1897), politický aktivista, který se snažil probudit v mladých generacích muslimů touhu po obrodě, politické a kulturní aktivitě a vést je k modernizačním a liberalizačním krokům a panislámské solidaritě a jednotě. S jeho osobou se pojí počátky vzniku aktivistických projevů islámu ve 20. století. Luboš Kropáček hovoří o následujících projevech: reformní a revoluční pojetí náboženství, panislamismus, ocenění moderního vzdělání, techniky a žurnalistiky, tiskové kampaně a polemiky, hospodářský bojkot a v neposlední řadě působení tajných konspirativních společností. Na Afgháního navázal jeho žák Muhammad Abduh, který vyzýval muslimy ke sjednocení, k boji proti západní hrozbě a k vytvoření silné islámské vlády po vzoru raného chalífátu.⁹⁵

Vrchol kolonizace islámského světa se datuje do období po první světové válce, kdy roku 1922 Mustafa Kemal zvaný Atatürk zrušil sultanát, čímž zanikla Osmanská říše. Tím byly vytvořeny základy pro vytvoření Turecka, jehož pevné hranice byly stanoveny až roku 1923 smlouvou z Lausanne. Atatürk byl první, kdo vedl nacionalistickou revoluci v islámském světě. Věřil, že nacionalismus je prostředkem k získání nezávislosti a svobodě.⁹⁶

⁹³ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 55.

⁹⁴ *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Brno: Jota, 2010. s. 150.

⁹⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 59.

⁹⁶ LUNDE, Paul. *Islám: víra, kultura, dějiny*. Praha: Knižní klub, 2004. s. 78.

Koloniální soustava se rozpadla po 2. světové válce a přinesla s sebou řadu problémů. Docházelo k rozsáhlé migraci na Západ, k růstu významu politického islámu a také k rozšíření terorismu. Kolonialismus 19. a 20. století dodnes ovlivňuje pohled muslimů na Západ. Muslimské společnosti tuto etapu svých dějin chápou jako nadvládu a hrubou agresi, v níž došlo k rozbití tradičního řádu života a k destruktivnímu prosazování západních idejí a hodnot. Koloniální nadvláda skutečně zanechala trvalé důsledky uvnitř islámské společnosti. Za zmínku stojí reformace právního systému, která doposud uznávaný právní zákon šari'ú uznala pouze v otázkách rodinného a dědického práva, nadací a darů. Pro všechny ostatní sféry veřejného života začaly platit normy vycházejícího z anglického Common Law, francouzského Code Napoleon či jiných evropských vzorů. Výsledkem toho je dnes rozsáhlá pluralita právních norem ve většině muslimských zemí. Další změny se promítly také do školství. Řada muslimů byla vzdělávána v duchu západních hodnot, z nichž značná část se postavila do čela dnešních islamistických hnutí.⁹⁷

Koloniální mocnosti své počínání obhajovaly tím, že arabská území zabraly proto, aby zabránily rozsáhlému obchodu s otroky a také, aby zde šířily křesťanství. Zde se přikloníme ke Kropáčkovu názoru, že *„koloniální zábořiny nikdy nebyly motivovány přáním evangelizovat. Anglické a ještě více francouzské koloniální úřady od prozelytizační činnosti v muslimských zemích naopak odrazovaly, aby se vyhnuly neklidu. Misie se tak věnovaly převážně jen vzdělávací činnosti a zdravotní péči.“*⁹⁸

O tom, že důsledky kolonizace dodnes ovlivňují světové dění a podílí se na řadě světových konfliktů, není pochyb. Pavel Barša se domnívá, že současná krize není *„politickým střetem s nábožensko-civilizačním protivníkem, ale konfrontací s patologickým výhonkem nezvládnutých důsledků evropské kolonizace a následné dekolonizace.“*⁹⁹

Na nedokončenou dekolonizaci se odvolává také Francois Burgat, který v ní vidí příčinu, proč vznikají soudobá islamistická hnutí. Burgat tvrdí, že při získávání nezávislosti byla opomenuta dekolonizace kulturní, o níž se dnes snaží právě islamisté.¹⁰⁰

⁹⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 59, 70.

⁹⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 69.

⁹⁹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 151.

¹⁰⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 73.

2.3 Muslimské menšiny v Evropě

Výše popsané historické proměny měly vliv na Evropu nejen v podobě ohrožení ze strany Turků, ale také v podobě usazování se muslimských komunit na evropském území. Luboš Kropáček roku 1999 usuzoval, že „*dnešní stav islámu v Evropě je výsledkem dvou rozdílných procesů. Od východu a jihovýchodu se kdysi tatarským rozptýlením a osmanskou expanzí ustavily starší komunity na Balkáně a v postsovětských republikách. Druhý, nejednotně strukturovaný migrantský typ vznikl teprve v minulých desetiletích rozsáhlým přistěhovalectvím do Evropy.*“¹⁰¹ Nesmíme však opomenout také 3. proces, který započal teprve nedávno v roce 2015 a je jím evropská migrační krize.

Současná migrační krize je výsledkem destabilizace arabských zemí a válek, které zde probíhají. Václav Klaus ve své nové knize *Stěhování národů s.r.o.* upozorňuje, že hlavní příčinou obrovské vlny uprchlíků a ekonomických migrantů je sama Evropa, která vysílala řadu signálů, že jsou zde uprchlíci vítáni.¹⁰² Evropa skutečně tyto signály vysílala, což dokazuje i výrok Angely Merkelové, dnes označované za „matku migrantů“, která na argumenty, že Evropa nemůže tak silný příliv uprchlíků zvládnout, řekla: „Wir schaffen das“ (dokážeme to).¹⁰³

V současné době se ukazuje, že Evropa není schopna zvládnout velkou vlnu uprchlíků, což už si uvědomilo i Německo, které dokonce diskutovalo o uzavření hranic. Jak se Evropa zachová je v současnosti nemožné předpovědět, protože situace se mění den ode dne. Podle výroku předsedy Evropské rady Donalda Tuska, uveřejněného 19. ledna 2016, se měl schengenský prostor v případě, že Evropa nedostane migrační krizi pod kontrolu, zhroutit do dvou měsíců.¹⁰⁴ Tuskova předpověď se nevyplnila. Nejnovější zprávy z března 2016 hovoří o dohodě s Tureckem, která má začít platit 20. března 2016. V rámci této dohody budou všichni uprchlíci zadrženi na řeckých ostrovech vráceni zpět do Turecka, přičemž za každého vráceného uprchlíka přijme Evropa jednoho vybraného Syřana. Hovoří se však o převzetí pouze 72 tisíc osob a není zcela jasné, co bude následovat po vyčerpání této kapacity.¹⁰⁵

¹⁰¹ KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském susedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. s. 189.

¹⁰² KLAUS, Václav a Jiří WEIGL. *STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ s.r.o.: Stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. Velké Příklesy: Olympia, 2015. s. 20.

¹⁰³ Im Auge des Organs. *Zeit online* [online]. 2015, (38), 5 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/2015/38/angela-merkel-fluechtlinge-krisenkanzlerin/seite-4>

¹⁰⁴ Tusk: Schengenský systém "selže za dva měsíce", pokud migrační krize nebude pod kontrolou. *Britské listy* [online]. Občanské sdružení Britské listy, Copyright©1996-2015 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/80723.html>

¹⁰⁵ Jak bude vypadat dohoda s Tureckem o migraci? Registrace a prověřování. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/jak-ma-podle-dohody-eu-turecko-vypadat-vcraceni-migrantu-pit-zpravy-svet.aspx?c=A160319_174809_ln_zahranici_ELE

Krize má na Evropu celou řadu dopadů, pro tuto práci je však stěžejní ohroženost zemí EU teroristickými útoky, protože mezi tisícovkami nevinných uprchlíků mohly do Evropy proniknout spící buňky teroristických skupin. Tato hrozba se ještě zvyšuje také faktem, že řada uprchlíků nebyla zkontrolována či přišla bez jakýchkoli identifikačních údajů. Paniku a strach vyvolaly také útoky v Paříži a zadržení podezřelých z terorismu v Belgii, Německu a dalších zemích.

Evropa má z přílivu velkého množství migrantů strach, což je samozřejmě z určitého úhlu pohledu opodstatněné, protože migrační krize skutečně může mít dopad na evropskou kulturu a vystavit Evropany potenciálnímu nebezpečí v případě, že se mezi uprchlíky budou skrývat teroristé. Je však nutné si uvědomit, že příliv muslimů na evropská území není novodobým fenoménem. Podíváme-li se na historii islámské expanze, zjistíme, že se Evropa s muslimy již setkala, že vlně islamizace již čelila, i když v jiné formě. Dříve se jednalo o výboje ze strany muslimů, dnes muslimové hledají úkryt a místo, kde uniknou válečným dopadům v jejich zemích.

Mylné jsou dnes také představy o džihádu. Západní společnost akcentuje především jeho bojovou formu a zcela opomíjí jeho mravní hledisko, což ještě zdůrazňují média, která jej mylně používají jako synonymum ke svaté válce. Právě tento negativní pohled na džihád ještě více přizívuje strach z muslimské kultury.

3 Role al-Káidy a důsledky událostí z 11. září 2001

Kapitola se zabývá teroristickou organizací al-Káida, interpretačními paradigmaty dalšího vývoje Fukuyamy a Huntingtona a sleduje, které paradigma se díky útokům na WTC stalo reálnějším. Dále přináší stručnou charakteristiku teroristických útoků z 11. září 2001 a reakci Spojených států amerických na toto ohrožení. Podrobněji se zabývá možnostmi, které USA mělo při rozhodování se, jaké stanovisko vůči Východu zaujme. Na základě kroků, které podniklo, vyplývá, ke kterému přístupu se přiklonilo.

3.1 Al-Káida

Al-Káida, neboli „Základna“, je teroristická organizace, u níž důvod pojmenování není zcela jasný. Mezi nejčastější domněnky patří, že základnou je myšlena stavební firma Usámy bin Ládina, nebo že se jedná o chráněnou oblast mudžáhidů v době války proti komunistickému režimu v Afghánistánu. V dnešní době se setkáváme s různou transkripcí arabského slova *Al-Qá'ida* do počestěných podob typu Al Kajda, či dokonce Al Kajdá. Jedná se o velmi nevhodné patvary, které neodpovídají původnímu významu. Nejvhodnějším přepisem je tvar al-Káida.¹⁰⁶

Al-Káida byla založena roku 1998 jako extrémistická organizace na schůzce Usámy bin Ládina, Zawahrího a Sayyeda Imama Al-Sharifaa. Její cíle vycházejí z myšlenky Bin Ladinova učitele Abdulláha Azzama, který soudil, že džihád by měl pokračovat i po ukončení bojů proti sovětské okupaci v Afghánistánu, a to na všech místech zeměkoule. Ve svém pamfletu *Bránit muslimskou zemi je nejdůležitější povinností každého* píše, že: „*Tato povinnost nepřestane platit s vítězstvím v Afghánistánu a džihád zůstane individuálním závazkem až do chvíle, až nám budou navrácena všechna území, která byla muslimská, aby v nich znovu mohl vládnout islám: před námi je Palestina, Buchara, Libanon, Čad, Eritrea, Somálsko, Filipíny, Barma, Jižní Jemen a další.*“¹⁰⁷

Za hlavní cíl al-Káidy můžeme považovat vytvoření globálního chalífátu a boj proti nevěřícím. V postojích organizace jsou zřetelné nepřátelské postoje vůči USA, které teroristé vysvětlují třemi hlavními důvody. Zprvce jsou Spojené státy americké plně nevěřících a jako takové podporují další nevěřící vlády v Saudské Arábii, Egyptě a Izraeli proti extrémistickým skupinám, které prosazují islámskou víru. Zadruhé USA usiluje o okupaci muslimských zemí, což dokazuje zapojení amerických vojenských jednotek do operací v Perském zálivu roku

¹⁰⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 194.

¹⁰⁷ Citováno v: BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 121.

1991, jejich následné setrvání v Saudské Arábii i po skončení války a vměšování se Američanů pod záštitou OSN do nepokojů v Somálsku v letech 1992 a 1993. Třetím důvodem je nenávisť v důsledku zatčení, odsouzení a uvěznění osob, které jsou členy al-Káidy nebo jejích poboček.¹⁰⁸

Na základě těchto důvodů bylo vydáno několik fatew vyzývajících k otevřenému nepřátelství vůči USA. Jedním z těchto právních názorů byla fatwa reagující na boje v Somálsku. V rámci ní bylo řečeno, že ozbrojené síly Spojených států amerických v Africe mají být napadeny. V jejím důsledku bylo zabito 18 amerických opravářů v operaci Restore Hope, přičemž k odpovědnosti za smrt těchto osob se přihlásil Bin Ládín.

Poměrně známá je také Bin Ládinova fatwa *Vyhlášení džihádu proti Američanům okupujícím zemi dvou svatých míst*, která byla vydána 23. srpna 1996 a je známější pod svým podtitulem *Vypudte polyteisty z arabského poloostrova*. V této fatwě se Bin Ládín odkazuje na Korán, hádisy a různé duchovní vůdce islámu a volá po panislámské alianci, která by svrhla Saúdy kolaborující s křižáky a sionisty. Na základě této výzvy je roku 1998 vytvořena Mezinárodní islámská fronta proti Židům a křesťanům.¹⁰⁹ V souvislosti s ní je 22. února 1998 vydána fatwa, v níž Bin Ládín prohlásil, že povinností každého muslima je zabíjet Američany: „v souladu s Božím pořádkem, vydáme následující fatwu ke všem muslimům: zabít vládnoucí Američany a jejich spojence, včetně civilistů a vojáků, je individuální povinností pro každého muslima v jakékoli zemi, v níž je možné to udělat.“¹¹⁰ V důsledku těchto událostí došlo 8. srpna 1998 k výbuchům na ambasádách v Nairobi a Dar es-Sallámu. Útoky zabily 244 lidí, z toho dvanáct Američanů, a zranily 4585 osob. Z útoků byl obviněn Bin Ládín, který však odmítl přijmout za útoky zodpovědnost, ale vyjádřil nad nimi hluboké uspokojení. Pavel Barša upozorňuje, že od této chvíle, je svatá válka plně deteritorializována – místem boje už není jen Arabský poloostrov či muslimská území, ale planeta jako celek.¹¹¹

Vznik al-Káidy byl ovlivněn do značné míry sovětskou okupací Afghánistánu v letech 1979 – 1989, která ovlivnila další celosvětový vývoj. Boje se sovětskými vojsky, která se zde snažila podpořit komunistický režim, byly muslimy chápány jako obranná válka proti silně ateistickému režimu, a proto se v sousedním Pákistánu začala formovat hnutí, která chtěla ve jménu džihádu získat zpět zabraná muslimská území. Pro mudžáhidy byly vytvořeny

¹⁰⁸ CARUSO, J. T. Al-Qaeda International. In: *The FBI federal bureau of investigation* [online]. 2011 [cit. 2016-01-22]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/news/testimony/al-qaeda-international>

¹⁰⁹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 133.

¹¹⁰ CARUSO, J. T. Al-Qaeda International. In: *The FBI federal bureau of investigation* [online]. 2011 [cit. 2016-01-22]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/news/testimony/al-qaeda-international>

¹¹¹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 133.

výcvikové tábory, kde získali potřebné znalosti a zbraně. Právě v těchto táborech se vytvořila nová forma radikálního islamismu, kterou Pavel Barša označuje jako „teroristický či apokalyptický džihádismus“ a kterou sami vyznavači nazývají „džihádistickým salafismem.“

Svou úlohu zde sehrálo i USA, Velká Británie a další země západního bloku, které mudžáhidy finančně podporovaly proti společnému nepříteli – Sovětskému svazu. Martin Novák upozorňuje na to, že ve snaze zničit sovětského soupeře si země vytvořily nového, ještě horšího a těžce předvídatelného nepřitele, který po porážce Sovětského svazu zaměřil svou agresi směrem na Západ.¹¹²

Zatímco na počátku měla organizace jen několik desítek členů, v průběhu let se rozrostla do složitě propracované sítě. Katherine Zimmermanová přirovnává organizační strukturu al-Káidy ke stromu. Základ skupiny tvoří tzv. al-Káida core (core = jádro), což jsou skupiny, které představují kmen pomyslného stromu a jsou řízeny přímo emírem al-Káidy. Ty skupiny, které emír oficiálně uznal, jsou považovány za hlavní větve a nazývají se al-Káida affiliates (affiliates = pobočky). Tyto pobočky přijaly ideologii al-Káidy, sdílejí společné zdroje a mají překrývající se síť svých členů. V roce 2013 existovalo šest uznávaných poboček al-Káidy. Jednalo se o al-Káidu v Iráku, al-Káidu v islámském Maghrebu, al-Káidu na Arabském poloostrově, Jabhat al Nusra, al-Shabaab a Islámský emirát Kavkazu. Na tyto pobočky navazují ještě tzv. asociace (al-Káida associates), což jsou vedlejší větve pomyslného stromu a jsou řízeny jednotlivými pobočkami.¹¹³ V příloze č. 7 je přehledně zakreslena základní struktura al-Káidy.

V současné době je al-Káida decentralizovanou organizací. Zatímco Zimmermanová se zabývala strukturou z pohledu propojenosti s jinými teroristickými a extrémistickými skupinami, Juan Miguel del Cid Gómez ve své finanční analýze teroristických nákladů rozlišuje členy z pohledu jednotlivců, přičemž je stejně jako Zimmermanová dělí do tří skupin. První skupina je tvořena vůdci, kterou vedl Usáma bin Ládín a která si dodnes zachovává svůj význam a vliv. Druhou skupinu představují veteráni, bojovníci, kteří byli vycvičeni v Afghánistánu a postupně se rozšířili do desítek zemí, kde slouží jako příklad a poskytují školení a pokyny pro nové rekruty. Třetí skupina se skládá z nově radikálních militantů, kteří tvoří buňky po celém světě. I když tyto buňky sdílejí základní cíle s vedením

¹¹² NOVÁK, Martin. *Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy*. Praha: Epoque, 2008. s. 160.

¹¹³ ZIMMERMAN, Katherine. *The al Qaeda Network: A new framework for defining the enemy* [online]. 2013 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://www.aei.org/wp-content/uploads/2013/09/-the-al-qaeda-network-a-new-framework-for-defining-the-enemy_133443407958.pdf.

al-Káidy, jsou na něm zcela nezávislé. Velice často jsou pro své okolí zcela anonymní a neviditelné až do chvíle, než se rozhodnou provést útok.¹¹⁴

Al-Káida je tedy široce rozvětvenou organizací, k jejímuž fungování je potřeba velkého množství financí. Zpočátku financoval al-Káidu Usáma bin Ládín, který jako syn bohatého stavebního magnáta Muhammada bin Ládína měl dostatek finančních prostředků. Jeho otec totiž díky přátelství s královskou rodinou dostával v Saudské Arábii ty nejlukrativnější zakázky, což mu umožnilo nashromáždit obrovský majetek a dopřát synovi vzdělání v nejvyšších kruzích monarchie společně se saudskými princí. Usáma vystudoval inženýrství, převzal otcovu firmu a zisky vkládal do své teroristické organizace. Postupně se však al-Káida rozrostla natolik, že již nebylo možné, aby ji financoval pouze jeden člověk, a proto se musely buňky, větve a přidružené skupiny do značné míry financovat samy, a to i prostřednictvím běžného zločinu.¹¹⁵

Podle zprávy CIA potřebovala al-Káida před útoky z 11. září ročně 30 miliónů dolarů. V současné době je velmi těžké uvést, kolik miliónů organizace ročně odčerpá. Goméz ve své analýze uvádí, že do rozpočtu teroristických organizací se započítávají pobytové a životní náklady pro členy a jejich rodiny, peníze na zabezpečení komunikačních kanálů, na školení nových členů a jejich speciální výcvik, dále zde patří cestovní náklady a peníze na vytvoření falešných dokumentů, na propagandu a na charitativní aktivity. Goméz upozorňuje, že al-Káida tvoří výjimku, protože se jí charitativní náklady netýkají. Charitativní aktivity totiž slouží jako prostředek společenské legalizace s cílem vyhrát a udržet volební obvod, což al-Káida nevyužívá. Mezi zdroje příjmů al-Káidy patří finanční prostředky získané od charitativních organizací, které s teroristy sympatizují, zisky získané z podniků, které řídí členové a sympatizanti organizace, a peníze získané z dobročinných darů.¹¹⁶

Al-Káida si v průběhu let vytvořila důmyslnou strukturu a komunikační principy, díky čemuž se stále nepodařilo odhalit všechny členy a al-Káidu definitivně zničit. Teroristé využívají nevědomosti, navzájem se většinou neznají a spousta z nich operuje sama, bez instrukcí od vedení, a proto nemohou při svém zatčení vyradit nic důležitého. O to více jsou jejich útoky neočekávané, a tudíž nebezpečné.

¹¹⁴ DEL CID GÓMEZ, Juan Miguel. A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates. *Perspectives on Terrorism* [online]. 2010, 4(4) [cit. 2016-01-25]. ISSN 2334-3745. Dostupné z: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/113/html>

¹¹⁵ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 91-92.

¹¹⁶ DEL CID GÓMEZ, Juan Miguel. A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates. *Perspectives on Terrorism* [online]. 2010, 4(4) [cit. 2016-01-25]. ISSN 2334-3745. Dostupné z: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/113/html>

3.2 Fukuyamův „Konec historie“ a Huntingtonův „Střet civilizací“

Po zániku Sovětského svazu se objevila potřeba zformulovat paradigmaty, která by ideově a politicky nastínila další vývoj, kterým by se měl svět ubírat.

Velkou vlnu zájmu vzbudila roku 1989 esej *The End of History?* Francise Fukuyamy, profesora mezinárodní politické ekonomie na Univerzitě Johna Hopkinse v USA, v níž nastínil myšlenku, že se zánikem Sovětského svazu přichází i konec dějin. Vzhledem k velkému zájmu rozvedl Fukuyama své úvahy v knize *The End of History and Last Man* roku 1993. Jako protipól k jeho nástinu dalšího vývoje bývá označována teorie Střetu civilizací, kterou publikoval harvardský politolog Samuel P. Huntington roku 1993 ve svém článku *The Clash of Civilizations?* Huntington rozvedl své myšlenky v knize, která byla vydána o tři roky později pod názvem *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*.

Francis Fukuyama po pádu Sovětského svazu předpokládal, že dojde k rozšíření modernity do celého světa a spolu s ní se rozšíří také tržní hospodářství a liberální demokracie, což bude znamenat konec dějin. Neměl ovšem na mysli konec ve smyslu, že už by nemělo docházet k žádným významným historickým událostem, ale liberální demokracii považoval za konečný bod ideologické evoluce lidstva a konečnou formu vlády, která jako taková představuje konec dějin. Jeho konec je myšlen v rovině ideologické a politické, nikoli ve smyslu historické stagnace. Zde se odkazuje na George Wilhelma Friedricha Hegela a Karla Marxe, kteří chápali dějiny jako nedílný, souvislý evoluční proces, jehož součástí jsou zkušenosti všech národů ve všech dobách. Hegel i Marx věřili, že evoluce lidských společností dospěje ke konci ve chvíli, kdy dosáhne takové formy společnosti, která uspokojí jeho nejzákladnější a nejhlubší touhy. Pro Marxe to byla komunistická společnost, pro Hegela liberální stát a pro Fukuyamu je to liberální demokracie.¹¹⁷

Fukuyama se setkal s velkou vlnou kritiky, kterou Pavel Barša ideologicky rozděluje na pravicově konzervativní a levicově liberální proud. Obě kritiky Fukuyamu odsoudily za jeho přílišný optimismus, avšak pravicově konzervativní proud poukazoval na podcenění iracionálních a agresivních rysů lidské povahy a levicově konzervativní na podcenění současných globálních problémů.¹¹⁸ Fukuyama ve své knize připustil, že některé kritiky šly do jádra problému a poukázaly na určité nedostatky jeho teorie, většina z nich však

¹¹⁷ FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. s. 11-12.

¹¹⁸ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 151-156.

nepochopila konec dějin zasazený do hegelovské filosofické osnovy, a tudíž jsou podle jeho názoru nerelevantní.¹¹⁹

Huntingtonova teorie Sřetu civilizací je postavena na myšlence, že po pádu Sovětského svazu ztratil Západ své postavení a jeho ideologie ztratila své přesně vymezené kontury, které až do této chvíle koncipovala v protikladu k sovětskému nepříteli. Po pádu Sovětského svazu se vytvořilo určité vakuum, které je potřeba zaplnit – na místo studené války má nastoupit konflikt mezi civilizacemi.

Civilizace je podle Huntingtona nejširší kulturní entitou. „*Je to ta nejobecnější rovina lidmi sdílené kulturní identity, tedy pomineme-li rovinu, jež lidi odlišuje od jiných živočišných druhů.*“¹²⁰ Je to taková kulturní jednotka, která už není součástí vyššího kulturního celku. Huntington považuje za hlavní současné civilizace civilizaci čínskou (konfuciánskou), japonskou, hinduistickou, islámskou, západní, latinskoamerickou a je zde možné zařadit také civilizaci africkou. Styčné body mezi těmito civilizacemi jsou hlavním zdrojem napětí, které může přerůst až do podoby další světové války, do sřetu civilizací. Tuto tezi podkládá Huntington argumenty, které ve své knize podrobně rozebral Pavel Barša. První argument spočívá v tom, že každá civilizace chápe jinak základní hodnoty a přikládá jim různý význam. Jedná se o rozdíly, které jsou mnohem markantnější než rozdíly mezi ideologiemi, protože se utvářely po celá staletí a nikdy nevyumizí. K uvědomění si těchto rozdílů přispívají stále častější kontakty mezi civilizacemi a hospodářský regionalismus, což způsobuje větší ztotožnění se s vlastním kulturním dědictvím a přimknutí se ke svým hodnotám. Dalším faktem, který přispívá k napětí, je hospodářská modernizace, která zbavuje obyvatele tradiční místní identity a vytváří mezery, které se na mnoha místech snaží zaplnit náboženství, nejčastěji fundamentalistická hnutí. Západní civilizace se stala hegemonem a její tlak na ostatní civilizace vyvolává tendenci obracet se k vlastním kořenům. Posledním argumentem, který Pavel Barša uvádí, je fakt, že „*civilizační identitu nelze změnit tak snadno jako hospodářské či politické postavení.*“¹²¹

Západní civilizace má podle Huntingtona potřebu rozšiřovat se a vnucovat ostatním civilizacím své hodnoty liberalismu, demokracie, lidských práv, sekularizace a ústavnosti. Vměšuje se do záležitostí, které by měla nechat raději plynout. Tyto její snahy vytváří paradoxně opačný efekt, než o který usiluje, díky čemuž dochází k napětí mezi civilizacemi.

¹¹⁹ FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. s. 11-12.

¹²⁰ HUNTINGTON, Samuel P. *Sřet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 34.

¹²¹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: sřet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 57.

Huntington však upozorňuje, že k ozbrojenému konfliktu dojít nemusí, pokud západní civilizace přijme odlišnosti v multikulturním světě a místo rozdílů bude hledat to, co ji s ostatními civilizacemi spojuje.

Zatímco Fukuyamovi kritika vyčítala přílišný optimismus, Huntington byl kritizován kvůli silnému pesimismu a negativitě. V době, kdy Huntington psal svou esej, totiž situace vypadala ideálně. Zdálo se, že svět má nakročeno k demokracii a ekonomické reformy plnily svůj účel. V situaci, kdy světový konflikt v podobě studené války skončil, byli všichni nadšení ze zmizení všudypřítomného rizika a nikdo nechtěl uvažovat o dalším střetu, který měl podle Huntingtona nastoupit. O to více byl svět zaskočen útoky na Světové obchodní centrum a všichni se začali obávat, že se teorie Střetu civilizací naplňuje. Huntingotovy představy získaly až příliš reálné kontury a jeho slova: „*Někde na Blízkém východě právě možná půl tuctu mladých mužů oblečených v džínsech popíjí kolu, poslouchají rap a mezi úklonami k Mekce dávají dohromady bombu, aby s ní vyhodili do vzduchu americké dopravní letadlo,*“¹²² se spoustě lidí vybavily.

Zatímco do útoků na WTC se svět nepřikláněl zcela jednoznačně ani ke „konci dějin“, ani ke „střetu civilizací“, po útocích byla Fukuyamova teorie brána jako omyl. Fukuyama ovšem odmítá, že by se mýlil a že teorie uskutečněnými atentáty pozbývá platnosti. Podle jeho názoru „*je modernita mohutný nákladní vlak, který nevykolejí díky nedávným událostem, jakkoli bolestným. Demokracie a tržní principy coby rozhodující organizační principy pro většinu světa budou nadále expandovat.*“¹²³

3.3 Útoky na World Trade Center

Pro vztah mezi Západem a islámským Východem byl zlomovým činem útok na Světové obchodní centrum 11. září 2001, kdy devatenáct členů al-Káidy uneslo čtyři civilní letadla společností American Airlines a United Airlines. V 8:46 narazilo první letadlo do severní věže World Trade Center a o 16 minut později došlo ke kolizi druhého letadla s jižní věží Světového obchodního centra. Obě věže se následně zhroutily a zabily tisíce lidí. Třetí letadlo narazilo v 9:37 do budovy Pentagonu a čtvrté bylo podle odhadů nasměrováno na Washington D. C. Po útoku se objevily spekulace, že letadlo mělo zasáhnout Bílý dům nebo Kapitol, ale k útoku naštěstí nedošlo, protože pasažéři se pokusili získat nad letadlem ztracenou kontrolu. Při boji o řízení letadla došlo k jeho zřícení do Pensylvánie.

¹²² HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 5.

¹²³ FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. s. 7.

Cíle útoku nebyly vybrány náhodně. WTC bylo hospodářským symbolem USA, Pentagon sídlem jeho obrany a Bílý dům, popř. Kapitol byly sídlem politické moci. Teroristům šlo o názornou ukázkou, že Spojené státy americké nejsou zdaleka tak nedotknutelné, jak se může na první pohled zdát. Útoky můžeme chápat jako vyhlášení války USA.

Po útocích na Světové obchodní centrum se americká vláda musela rozhodnout, jaké stanovisko vůči teroristům zaujme a jaký bude její další postup. Pavel Barša soudí, že Spojené státy oscilovaly na hraně dvou možných přístupů: partikularisticko-nacionalistickém a uniteralistickém přístupu a univerzalisticko-kosmopolitním a multilateralistickém postoji. První strategie spočívala v nacionalistické reakci a v přijetí Bin Ládina scénáře, v němž Bin Ládín je obhájcem arabských zemí, které čelí útokům a vměšování ze Západu, a USA je impériem, které zničí všechny, jež se rozhodnou mu postavit. V rámci této koncepce byl boj proti terorismu postaven na úroveň národní války, v níž teroristé byli označeni za teritoriálního nepřítele, který napadl stát a je potřeba ho zničit bez ohledu na názor světových společenství. Tento postoj má však jedno velké úskalí a tím je opomenutí nové dimenze válečných konfliktů - deterritorializovanost války. První strategii prosazovalo Rumsfeldovo ministerstvo obrany spolu s Condoleeou Riceovou, zatímco ministerstvo zahraničí v čele s Colinem Powellem se přiklánělo k druhé možnosti. Druhá strategie je podle Pavla Barši náročnější, protože předpokládá, že si USA uvědomí a přizná svou chybu. Připustí, že podporovala na Východě politiku, z níž vznikl džihadistický terorismus a přistoupí k novému konfliktu „bez jeho redukce na binární opozici nevinného a dobrého „my“ a zlovolného „oni“.“¹²⁴ Univerzalisticko-kosmopolitní a multilateralistický postoj by znamenal, že by Amerika nechápala útok na Světové obchodní centrum jako vyhlášení války, ale jako zločinný akt teroristickým skupin, který ohrožuje celý svět, a je proto nutné vytvořit planetární koalici, která se teroristům postaví.¹²⁵

O tom, že Spojené státy americké oscilovaly mezi těmito přístupy, svědčí i vyjádření Bushovy administrativy, která neustále zdůrazňovala, že se jedná o novou dimenzi konfliktu, což by s sebou mělo přinést nový způsob jeho řešení, ale zároveň využila odvetné útoky známé ze starých válek. Vybombardování sídla al-Káidy mělo i oběti v řadách civilních obyvatel, což způsobilo, že se USA spíše přiklonilo k první strategii a přijalo Bil Ládínův

¹²⁴ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 151-156.

¹²⁵ Tamtéž.

scénář¹²⁶ a v muslimském světě zvýšilo jeho popularitu. Nesmíme ovšem zapomenout i snahu USA uplatnit druhý přístup a své zásahy v Afghánistánu podepřít diplomatickým konsenzem mezinárodního společenství a přijetím usnesení společného boje proti terorismu.

3.4 Válka proti teroru

V reakci na útoky WTC vystoupil George W. Bush 20. září 2001 na zasedání Kongresu s projevem¹²⁷, v němž nastínil další směřování USA a jeho postoj k terorismu. V projevu Bush obvinil z útoků teroristickou organizaci al-Káidu a prohlásil, že od této chvíle jsou Spojené státy americké ve válce proti teroru, která neskončí do té doby, než bude každá teroristická organizace nalezena, zastavena a poražena. Válka proti teroru představuje koncepci, která zahrnuje jak vojenskou odvetu, tak také finanční boj proti terorismu a mezinárodní spolupráci. Bush zde vyzývá každý stát, aby se rozhodl, ke kterému táboru se připojí. V souvislosti s tím oslovuje tálibánský režim v Afghánistánu a požaduje: „*Doručte k orgánům Spojených států amerických všechny vůdce al-Káidy, kteří se skrývají ve vaší zemi. Propustte všechny cizí státní příslušníky, včetně amerických občanů, kteří jsou nespravedlivě uvězněni. Chraňte zahraniční novináře, diplomaty a humanitární pracovníky ve vaší zemi. Zavřete okamžitě a trvale každý teroristický výcvikový tábor v Afghánistánu a předejte každého teroristu a jejich přívržence k příslušným orgánům. Dejte Spojeným státům úplný přístup k teroristickým výcvikovým táborům.*“¹²⁸ Bush dále dodává, že pokud se Tálibán nepodřídí, čeká jej stejný osud jako teroristy. Upozorňuje, že Amerika se nenechá zastrašit, nevzdá se svých hodnot a bude za ně bojovat.¹²⁹

Noam Chomský se domnívá, že válka proti terorismu je „*bojem proti zlořádu, proti rakovině šířené barbary, zvrhlými odpůrci civilizace samé.*“¹³⁰ Ovšem nabízí se otázka, zda je zrovna tento postup správný. Spojené státy americké měly dvě možnosti, jak se zachovat, a z Bushova projevu vyplývá, že se spíše přiklonily ke strategii partikularisticko-nacionalistického a uniteralistického přístupu. Tento přístup používá zastaralé metody boje, které neodpovídají nové dimenzi konfliktu, kterou globální terorismus představuje, a tudíž se z pohledu Pavla Barši jeví jako méně vhodný: „*Přijme-li Západ první interpretaci, bude*

¹²⁶ Bin Ládín chtěl světu ukázat, že ačkoli Amerika prosazuje demokracii a ochranu lidských práv, neváhá obětovat civilní obyvatelstvo, rozhodne-li se zničit svého nepřítele.

¹²⁷ Projev byl napsán Michaellem Gersonem

¹²⁸ TRISTAM, Pierre. Full Text: President Bush Declares "War on Terror". In: *Middle East* [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: <http://middleeast.about.com/od/usmiddleeastpolicy/a/bush-war-on-terror-speech.htm>

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ CHOMSKÝ, Noam. Nová válka proti terorismu. In: *Radio islám* [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: https://www.radioislam.org/czech/czech_60005.htm

*rezignovat na svůj univerzalizmus a omezí platnost úcty k životu, práva na demokratickou volbu a svobodné hledání štěstí na euroamerický okruh.*¹³¹

Projev George W. Bushe potvrdil, že Amerika vůči Blízkému východu změnila zcela radikálně svou zahraniční politiku. Pro nový kurz, kterým se Amerika rozhodla vydat, se vžilo označení Bushova doktrína. Jedná se o „strategii spojující boj proti šíření zbraní hromadného ničení a terorismu, která zahrnuje možnost preventivních úderů, změny režimů a šíření demokracie.“¹³² Podstatou doktríny byly tři dlouhodobé cíle: 1) zabránit vzniku velmoci, která by představovala stejnou hrozbu jako SSSR v době studené války; 2) zajištění, aby žádná země neovládla takové území, jehož zdroje by z ní mohly vytvořit velmoc světového rozměru a za 3) nedovolit, aby se na mezinárodní scéně objevil stát či skupina států, která by ohrožovala svobodu jednání USA.¹³³ Doktrína byla potvrzena několika doktrinálními dokumenty. Nejvýznamnějšími jsou *Národní bezpečnostní strategie* (National Security Strategy of the United States) a *Národní strategie boje proti šíření ZHN*, přičemž oba dokumenty byly vydány roku 2002.

V souvislosti s Bushovou doktrínou byla 7. října 2001 vyhlášena Operace Trvalá svoboda (OEF) 2001. Jednalo se o vojenský útok na Afghánistán a jeho tálibánský režim, který měl údajně podporovat al-Káidu, poskytnout jí útočiště a na svém území toleroval teroristické výcvikové tábory. Již po týdnu od začátku bombardování požadoval Tálibán zastavení útoků a otevření diskuze, v níž by se vzájemné spory vyřešily. Bush však stále trval na požadavcích, které zazněly v jeho projevu, a diskuzi odmítl.¹³⁴ Tálibánský režim nakonec padl a dočasným prezidentem se stal roku 2002 Hamíd Karzaí, jehož řádné zvolení proběhlo o dva roky později.

Vojenská intervence do Afghánistánu byla podpořena většinou zahraničních států, protože byla chápána jako odvetný útok, jako obrana Spojených států amerických. Dokonce i Rusko vyjádřilo USA podporu a vyzvalo všechny, aby se svět společně postavil hrozbě globálního terorismu. Putinovy důvody podle Jana Eichlera a Petra Suchého byly veskrze pragmatické. V podpoře, kterou Spojeným státům poskytl, viděl možnost posílit domácí a

¹³¹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 151-156.

¹³² HODER, Lukáš a Petr SUCHÝ. Bushova doktrína na Blízkém východě: zahraniční politika USA vůči Blízkému východu v období administrativy George W. Bushe. *Obrana a strategie* [online]. University of defense, 11(1), 69-85 [cit. 2016-01-29]. DOI: 10.3849/1802-7199.11.2011.01.069-085. ISSN 1802-7199. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2011/1-2011/clanky/bushova-doktrina-na-blizkem-vychode.html#.VqstQsuQdf4>

¹³³ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. *USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 243-244.

¹³⁴ Bush rejects Taliban offer to hand Bin Laden over. In: *The guardian* [online]. 2001 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2001/oct/14/afghanistan.terrorism5>

zahraniční postavení Ruska a zintenzivnit a upevnit vztahy Ruské federace s USA. Doufal, že pokud podpoří protiteroristické kroky, získá podporu Západu při prosazování své politiky v Čechensku, a v neposlední řadě také předpokládal zlepšení ruské ekonomické situace.¹³⁵

Zatímco podpora OEF 2001 byla zřejmá, ve chvíli, kdy USA vyhlásilo Operaci Iránská svoboda (OEF 2003), objevily se rozporuplné názory nejen mezi jednotlivými státy, ale také uvnitř samotného USA. Proti intervenci do Iráku se postavila například Francie, Německo či Rusko. Rusko totiž v útoku na Irák spatřovalo ohrožení své vlastní pozice a Francie se zase přikláněla k univerzalisticko-kosmopolitnímu a multilateralistickému přístupu. Tento postoj vyjádřil francouzský prezident Chirac již roku 2002 u příležitosti Bushovy návštěvy. Amerického prezidenta sice ujistil, že mezi USA a Francií nadále panuje pevné spojení, ale zároveň navrhl zcela odlišný postup. Upozornil na to, „že zbraněmi v boji proti terorismu by měly být také mezinárodní solidarita a podpora ekonomického rozvoje v chudých zemích světa, zlepšování zdravotní péče a vzdělávacích systémů, dodržování mezinárodního práva a dialogu.“¹³⁶

Kritika Bushovy doktríny a strategie války proti terorismu sílila postupně i uvnitř USA. Důkazem, že ne všichni podporují intervenční politiku Spojených států, byl dokument Vědeckého výboru Pentagonu (Report of the Defense Science Board Task Force on Strategic Communication) z roku 2004. Dokument vytýká americké vládě její podporu tyranských režimů v Saudské Arábii, Egyptě a Pákistánu. Upozorňuje na to, že Američané sice tvrdí, že zde šíří demokracii, ale Arabové v jejich intervenci spatřují útlak. Podle dokumentu se Spojené státy dopustily chyby, když začaly zasahovat do dění na Blízkém východě. Muslimové to totiž pochopili jako snahu USA podmanit si islám, a proto se i řada těch, kteří původně vůči USA nic neměli, přiklonila k názorům teroristického džihádu. Roku 2006 vydala Bushova administrativa další Národní bezpečnostní strategii, na níž se snesla kritika především pro její silný unilaterální nádech a zaměňování preempce a preventivní války, čímž dávala příklad i pro jiné státy.¹³⁷

Válka proti teroru se však neodehrávala pouze v rovině vojenské, ale také v oblasti finanční, do níž se zapojily i státy OSN. Rozsah finanční války do značné míry formovala

¹³⁵ HODER, Lukáš a Petr SUCHÝ. Bushova doktrína na Blízkém východě: zahraniční politika USA vůči Blízkému východu v období administrativy George W. Bushe. *Obrana a strategie* [online]. University of defense, 11(1), 69-85 [cit. 2016-01-29]. DOI: 10.3849/1802-7199.11.2011.01.069-085. ISSN 1802-7199. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2011/1-2011/clanky/bushova-doktrina-na-blizkem-vychode.html#.VqstQsuQdf4> a EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 180.

¹³⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 183.

¹³⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: Karolinum, 2010. s. 212.

rezoluce 1373, kterou přijala dne 28. září 2001 Rada bezpečnosti Organizace spojených národů. V této rezoluci se nachází výzva ke všem členským státům OSN, aby se zaměřily na zmrazení teroristických finančních účtů. V důsledku vydání rezoluce byl zřízen Protiteroristický výbor OSN, který měl zajišťovat sankce a pomáhat státům OSN při naplňování jednotlivých bodů rezoluce. Tato rezoluce nebyla jedinou, kterou Rada bezpečnosti OSN kvůli terorismu přijala, za zmínku stojí například rezoluce 1566 z roku 2004. Tohoto roku byl přijat v OSN ještě jeden velmi důležitý dokument a tím je zpráva *Bezpečnější svět: naše společná zodpovědnost*. Byla výsledkem panelové diskuze šestnácti uznávaných osobností, a proto je také někdy označována jako tzv. zpráva šestnácti moudrých. Úkolem panelové diskuze bylo „vygenerovat nové návrhy na nové politické přístupy, které měly zajistit, aby byla OSN i ve 21. století efektivní institucí.“¹³⁸ I zde byla vyjádřena potřeba celosvětové spolupráce při boji proti terorismu. Globální terorismus byl označen za jednu z šesti hrozeb, které současnému světu hrozí.

Zatímco USA prosazovalo partikularisticko-nacionalistický a uniteralistický přístup, státy OSN, pomineme-li válku v Afghánistánu, se spíše přikláněly k přístupu opačnému. Pavel Barša se domnívá, že prosazování první strategie povede k předpovídanému Huntingtonovu střetu civilizací. Pokud ale svět zvolí druhou variantu v podobě univerzalisticko-kosmopolitního a multilateralistického přístupu, nastane „*spor kultur o definici a interpretaci společně sdílených hodnot v rámci jedné planetární civilizace. V protikladu ke „střetu civilizací“ nebude mít v tomto „střetávání kultur“ potencionální násilí roli těžiště interakce, ale postavení patologického fenoménu.*“¹³⁹

Dalším, velmi výrazným důsledkem útoků na WTC bylo zpřísnění bezpečnostních opatření. Občané USA přišli o značnou část svého soukromí. Byly zpřísněny kontroly na letištích, zavedena široká síť kamerového snímání a kontrol a návštěva USA se dnes neobejde bez prohledání zavazadel a možného monitorování návštěvníkových bankovních transakcí. Bývalý agent FBI Michael German se domnívá, že ztráta soukromí je nejhorším důsledkem útoků na Světové obchodní centrum. Tvrdí, že snaha mít nad vším kontrolu je zcela kontraproduktivní, protože Amerika stejně neumí se získanými informacemi správně naložit, nedokáže je analyzovat a sdílet s jinými bezpečnostními složkami.¹⁴⁰

¹³⁸ Souhrn zprávy "Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost". In: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <http://www.archiv.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1050>

¹³⁹ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s. 158.

¹⁴⁰ POLANKA, Vít. Nejhorším důsledkem útoků z 11. září 2001 je ztráta soukromí, říkají někteří Američané. In: *Český rozhlas* [online]. 2011 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/_zprava/944059

At' už se jedná o nejhorší důsledek či nikoli, je zřejmé, že útoky na WTC měly dopad nejen na USA, ale také na celý svět. Přinesly s sebou novou podobu konfliktu a ovlivnily zahraniční politiku mnoha zemí, nejvíce ovšem Spojených států amerických. USA kvůli nim změnilo svůj postoj k Blízkému východu a jeho nedemokratickým vládám, zpřísnilo své vlastní zákony a rozhodlo se bránit své postavení a hodnoty jakýmikoli prostředky.

Teroristická organizace al-Káida a její útoky na World Trade Center vytvořily novou, doposud nepoznanou formu terorismu - globální terorismus. Útoky vyvolal obavy a strach v celém světě, a tudíž je pochopitelné, že se USA rozhodlo odpovědět na ně silou a přistoupilo k vojenským akcím. S odstupem času je však zřejmé, že příklon k partikularisticko-nacionalistickému a uniteralistickému přístupu spíše podnítil zatvrzelost teroristů, jejich nenávist a boj vůči Západu a nesplnil očekávání, která do něj Spojené státy americké vkládaly. V současné době se může zdát, že se začíná naplňovat Huntingtonova teorie Sřetu civilizací a dochází ke střetům mezi islámskou a západní civilizací. To ovšem není zcela objektivní pohled na dnešní situaci, protože ve skutečnosti dochází ke střetu Západu s tak zvaným Islámským státem, nikoli s muslimskou civilizací. Islámský stát totiž sice vystupuje jako obhájce islámské víry, ale ve skutečnosti nemá s islámem a muslimskou kulturou příliš mnoho společného. Podrobněji se otázkou, zda Islámský stát je islámský či nikoli, zabývá následující kapitola.

4 Islámský stát a současná dimenze islámského terorismu

Islámský stát je v současné době považován za největší hrozbu v rámci globálního terorismu, ale je nutné si uvědomit, že se nejedná o stát jako takový. Poměrně dlouho se v souvislosti s ním užívalo spojení „tak zvaný Islámský stát“, ale v současnosti je část „tak zvaný“ vynechávána. I když už se toto spojení nepoužívá, neznamená to, že by Islámských stát nabyli skutečných kontur státu. Existují sice určité paralely se státem, ale o skutečném státním zřízení v rámci této teroristické organizace nemůžeme hovořit.

Názory na vymezení Islámského státu se různí. Existuje několik definic, které se pokouší IS charakterizovat, přičemž některé z nich si mohou protiředit. Jsou zde názory, které Islámský stát považují za teroristickou organizaci, a mínění, jež považují IS za „*pseudostát v čele s konvenční armádou*.“¹⁴¹ Následující kapitola se pokouší tyto názory rozvést, podložit je argumenty a zjišťuje, který z těchto pohledů na Islámský stát je nejpřesnější. Je v ní věnována pozornost historickým kořenům Islámského státu, jeho vztahu s al-Káidou a vzájemným podobnostem a rozdíly mezi nimi. Kapitola objasňuje, jak IS ovlivňuje dimenzi současného terorismu, na jaké cíle se teroristé zaměřují, čím jsou motivováni a jaká je typologie útočníků. Dále se zaměřuje na typologii útočníků a místa, která teroristé nejčastěji volí za svůj cíl. Kapitola popisuje útoky na Francii z roku 2015, vymezuje, čím se útoky liší od těch dřívějších a charakterizuje jejich dopad na evropskou protiteroristickou politiku.

4.1 Historické kořeny Islámského státu

Islámský stát oficiálně vznikl 3. ledna 2014, ale fakticky existoval již dříve od roku 1999. Islámský stát jako takový se postupně formoval a v průběhu svého trvání měnil své názvy. Za zakladatele a prvního vůdce bývá považován Abú Mus'ab az-Zarqáwí.

Zarqáwí se narodil v jordánském městě Zarqá a už jako mladý se začal věnovat zločinu. Jeho matka jej proto přihlásila na náboženské přednášky, od nichž si slibovala, že její syn přestane podnikat nezákonné kroky. Zarqáwí zde objevil učení salafismu a jako jeden z dobrovolníků se vydal do Afghánistánu bojovat proti sovětské okupaci. Přijel v roce 1989 a bojovat už nestihl, ale odmítl se vrátit do Jordánska a raději zde získával užitečné kontakty a prošel výcvikové tábory. Jedním z kontaktů, které v Afghánistánu získal, byl i Abú Muhammad al-Maqdisí, na kterého se roku 1992 při návratu do Jordánska obrátil. Al-Magdisí založil jordánskou džihádistickou buňku Bajt al-Imám (Dům Imáma) a Zarqáwí se k ní přidal.

¹⁴¹ CRONIN, Audrej Kurth. ISIS is not a terrorist group: Why Counterterrorism Won't Stop the Latest Jihadist Threat. In: *Foreign affairs* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/isis-not-terrorist-group>

Nejdříve měl vyšší postavení v rámci Bajt al-Imám al-Magdisí, ale postupně jej začal Zarqáwí převyšovat, až si nakonec přisvojil titul emíra. Stalo se to v době, kdy byli oba v letech 1994-1999 vězněni kvůli nelegálnímu držení zbraní. Ve vězení Swaqa si Zarqáwí našel řadu svých stoupenců. Podle slov protiteroristického důstojníka Pentagonu „Richarda“ bylo vězení pro Zarqáwího školou, kde se naučil být vůdcem, manipulátorem a schopným řečníkem. V době svého věznění napsal s al-Maqdisím řadu fatew, díky nimž si jej všiml Bin Ládín. Po propuštění z vězení se oba setkali, ale jak Bin Ládín, tak jeho společník Zavahrí se shodli, že tento Jordánec není vhodný na post člena al-Káidy. Nakonec však došlo k určitému příměří. Bezpečnostní šéf al-Káidy Sajf al-Ádíl přesvědčil Bin Ládína, že Zarqáwí má v Levantě řadu kontaktů, které by pro al-Káidu mohly být užitečné, a proto byl Zarqáwí pověřen vedením výcvikového tábora v Herátu, kde roku 1999 vytvořil skupinu Džund aš-Šám (Vojáci Levanty), známější pod názvem Tawhíd wal Džihád (Monoteismus a džihád). Právě Tawhíd wal Džihád je první historickou formou Islámského státu, která byla natolik schopná, že se Bin Ládín rozhodl změnit svůj názor a přijmout Zarqáwího za člena al-Káidy. Zarqáwí však odmítl složit al-Káidě přísahu věrnosti a až do roku 2004 s ní měl oportunistické vztahy.¹⁴²

Po útoku na WTC a následném vpádu americké armády a vojáků NATO do Afghánistánu se Zarqáwí přesunul do Iráku, kde spolupracoval s kurdskou džihadistickou skupinou Ansar al-Islam. V říjnu roku 2004 složil al-Káidě dlouho odmítanou přísahu věrnosti (tzv. *baj' u*) a organizace Tawhíd wal Džihád se tak stala první al-káidskou pobočkou mimo území Pákistánu a Afghánistánu. Jméno organizace se změnilo na al-Káida v Iráku a Zarqáwí se stal zástupcem al-Káidy na iráckém území a získal titul emíra.

Zarqáwí měl v Iráku tři hlavní cíle: poškodit americké síly a jejich spojence, zbavit se kolaborující irácké vlády a iniciovat vlnu teroru vůči šíitskému obyvatelstvu. Zarqáwího organizace totiž byla tvořena pouze extrémistickými sunnity, kteří vyznávali tzv. anti-šíitskou doktrínu. Za nevěřící (*kuffár*) považovali a IS dodnes považuje všechny šíity a jakéhokoli sunnitu, který se neřídí striktními salafistickými závazky. Islámský stát tedy nevyznává pouze boj proti Západu, ale také boj vůči všem muslimům, kteří nevyznávají jeho extrémistickou variantu. Tím se IS liší od al-Káidy, která za *kuffár* považuje Američany, jejich spojence a muslimy kolaborující se Západem. Právě rozdílné pojetí nevěřících mezi al-Káidou a její iráckou pobočkou vyvolávalo napětí a spory. Bin Ládín i jeho zástupce Ajmán Zavahrí otevřeně kritizovali útoky na šíitské obyvatelstvo. Hlavním důvodem jejich kritiky byl strach, že by útoky mohly mít negativní dopad na podporu veřejnosti celé organizace. Al-Káida proto

¹⁴² WEISS, Michael a Hassan HASSAN. *Islámský stát: uvnitř armády teroru*. Brno: CPRESS, 2015. s 17-29.

Zarqáwího vyzvala, aby zastavil útoky na šíitské obyvatelstvo a jeho kulturní památky. Zarqáwí však odmítl, a tak se spory mezi oběma teroristickými organizacemi vyhrótily a al-Káida v Iráku se začala stávat nezávislou. Zarqáwí odmítl přestat s útoky, protože doufal, že se stanou důvodem pro vznik šíitsko-sunnitské občanské války, která by destabilizovala veřejný pořádek a podpořila Zarqáwího režim.¹⁴³

Dne 7. června 2006 byl Zarqáwí zabit při americkém leteckém útoku na dům ve městě Hibhibu nedaleko Bagdádu. Jeho smrt měla dopad nejen na samotnou organizaci, ale také na změnu názoru Bin Ládina. Zatímco během Zarqáwího života odsuzoval Bin Ládín masové vraždění iráckých šiitů, po jeho smrti tyto vraždy schválil a Zarqáwího označil za „rytíře a lva džihádu.“¹⁴⁴ Za dalšího zahraničního emíra byl po Zarqáwího smrti zvolen Abú Ajjúb al-Masrí, který již v říjnu transformoval al-Káidu v Iráku do organizace Islámský stát v Iráku (ISI). Tato nová organizace se vytvořila z džihádistických skupin, které v Iráku bojovaly proti americké okupaci. Jednalo se o organizace Majlis al-Shura Mujahideen, Džajš al-Fatihin, Jund al-Sahaba a Katibat Ansar al-Tawhid Wal-Sunna, přičemž všechny skupiny zastřešovala Zarqáwího AQI.¹⁴⁵ Do vedení ISI byl postaven Abu Omar al-Bagdádí, vlastním jménem Hamid Daoud Muhammad Khalil al-Zawi, který spolu s al-Masrím tvořil zvláštní duo. Al-Káida v Iráku totiž automaticky se vznikem ISI nezanikla, ale naopak si ponechala svou loajalitu vůči al-Káidě a bin Ládínovi, a zároveň al-Masrí složil přísahu věrnosti i Bagdádímu, čímž byl v podstatě loajální oběma stranám.

Bagdádí a al-Masrí společně usilovali o získání ostatních džihádistických skupin, které se k ISI odmítly připojit. Nejdřív se ISI pokoušelo o nátlak, ale později přikročilo k vraždění odmítajících džihádistů. Toto jejich počínání je důkazem, že Islámskému státu nejde o šíření a očistu islámu, ale o získání moci. V rámci svého cíle získat území, která dříve patřila muslimům, jsou ochotni vraždit nejen Američany a jejich spojence, ale také všechny muslimy, kteří odmítají vyznávat jejich extrémistickou variantu a propůjčit se k plnění jejich cílů.

ISI ovládal především provincie Ninive, Anbár a Saláhuddín, kde byla většina sunnitského obyvatelstva. Podařilo se mu ale ovládnout i území Bábíl, Wásit, Dijala, Bagdád a Kirkúk, kde naopak byla sunnitská menšina. Postupně ale moc této organizace začala

¹⁴³ The Historical Roots and Stages in the Development of ISIS. In: *Crethiplethi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.crethiplethi.com/the-historical-roots-and-stages-in-the-development-of-isis/islamic-countries/syria-islamic-countries/2015/>

¹⁴⁴ WEISS, Michael a Hassan HASSAN. *Islámský stát: uvnitř armády teroru*. Brno: CPRESS, 2015. s. 57.

¹⁴⁵ The Historical Roots and Stages in the Development of ISIS. In: *Crethiplethi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.crethiplethi.com/the-historical-roots-and-stages-in-the-development-of-isis/islamic-countries/syria-islamic-countries/2015/>

slábnout a největší propad se datuje do období 2008-2010. Ztráta moci byla spojena s americkými vojáky a operací „surge“, která započala roku 2007. Spočívala v tom, že Amerika bude na území Iráku mít až do prosince roku 2011 své vojsko, které bude hlídat napětí uvnitř země, pomůže obyvatelům proti samozvaným militantním skupinám a podpoří demokratický režim, který se zde Američané snažili zavést. Jedním z úspěchů této operace bylo zavraždění Abu Omara al-Bagdádího roku 2010, avšak po odchodu amerických vojáků se Irák dostal opět do krize. Poté, co Američané Irák vyklidili, se v zemi vytvořilo určité vakuum, které bylo potřeba zaplnit. Této situace využil ISI a začal podnikat opětovné útoky na šíitské obyvatelstvo. Zároveň využil občanské války v Sýrii, kde zaujal pozici další bojující strany, aby ovládl území Sýrie a obnovil chalífát.

V této již době velel ISI současný vůdce Abú Bakr al-Bagdádí. Jeho zvolení poukázalo ještě více na zvětšující se nezávislost ISI na al-Káidě. Abú Bakra al-Bagdádího si totiž zvolil Islámský stát v Iráku bez schválení či porady s vedením al-Káidy. Al-Bagdádí si velice dobře uvědomoval strategické postavení Sýrie, a proto tam na počátku její občanské války poslal skupinu operatérů, kteří měli připravit pozice pro příchod ISI. Tato skupina, která se zde etablovala v organizaci an-Nusra, svůj úkol splnila a ISI se podařilo nakonec získat území na východě a severu Sýrie. An-Nusra se stala syrskou odnoží ISI a její vůdce al-Džulání byl loajální jak k al-Bagdádímu, tak Zavahrímu, což se projevilo Džuláního reakcí na Bagdádího projev z 8. dubna 2013. Projev proběhl v době desetiletého výročí vpádu amerických vojsk do Iráku a vyvolával dojem, že je důsledkem operace Trvalá svoboda. Bagdádí v něm přednesl více prohlášení, ale nejzávažnějším z nich bylo spojení an-Nusry a ISI do jedné džihádistické skupiny, která nesla název Islámský stát v Iráku a as-Šám (ISIS), což bývá překládáno jako Islámský stát Iráku a Levanty (ISIL). Bagdádí však toto spojení neprodiskutoval s al-Džuláním, který na něj reagoval negativně. Odmítl sloučení, a i když souhlasil s vedením an-Nusry jako zástupce Bagdádího, dal tím jasně najevo svou loajalitu k Zavahrímu. Mezi skupinami se vytvořilo napětí, které se pokusil zmírnit Zavahrí tím, že rozkázal, aby se každá organizace držela na svém území. Rozkol mezi ISI a an-Nusrou vedl k tomu, že většina zahraničních bojovníků an-Nusry se přidala k Bagdádímu, a on tak získal další bojovníky. Odmítl respektovat Zavahrího nařízení a na syrském území páchal značné škody. Nejčastěji se jednalo sebevražedné útoky, vraždy a únosy, které samozřejmě vyvolaly odezvu.¹⁴⁶

Dne 2. února 2014 vydalo vedení al-Káidy následující prohlášení: „*ISIS není pobočkou skupiny Qaidat al-Jihad, nemáme s nimi žádný organizační vztah a neneseme*

¹⁴⁶ WEISS, Michael a Hassan HASSAN. *Islámský stát: uvnitř armády teroru*. Brno: CPress, 2015. s. 117-148.

odpovědnost za jejich činy.¹⁴⁷ Tím skončila dlouholetá propojenost mezi al-Káidou a Islámským státem a pro Bagdádího znamenala konec spolupráce, finanční výpomoci a jakýchkoli dalších výhod. Ani na an-Nusru už se nemohl spoléhat, protože jeho nerespekt vůči syrské odnoži a vzájemné boje vztahy natrvalo poškodily. Zatímco an-Nusra operovala pouze v oblasti Sýrie, ISIS podnikal své teroristické akce jak v Iráku, tak Sýrii. Každá skupina se navíc vydala jiným směrem v rámci svého postupu. Zatímco ISIS prosazovala své cíle brutálním způsobem a na každém dobytém území uzákonila právo šari'a, an-Nusra se snažila o pragmatičtější přístup, od nějž si slibovala podporu místních obyvatel a získání ostatních syrských povstaleckých skupin.¹⁴⁸

K poslední transformaci v rámci organizace ISIS došlo 3. ledna 2014. V souvislosti s obsazením iráckých měst Fallúdža, Ramadí a provincie Anbár vyhlásila skupina ISIS na dobytých územích samostatný Islámský stát (IS), arabsky *Al Dawla Al Islamiya*. V červnu téhož roku byl Islámského stát prohlášen za chalífát a Abú Bakr al-Bagdádí přijal titul chalífy a nové jméno Ibráhím. Mezinárodně nebyl tento stát nikdy uznán, ale i přesto se zde rozvinula zdánlivá státní struktura. Vyhlášení chalífátu mělo také vliv na ostatní země Blízkého východu a jejich džihádistické skupiny. V listopadu 2014 uzavřela po dlouhých sporech an-Nusra s IS dohodu o spolupráci a v Jemenu i Libyi se k Islámskému státu přidala značná část dalších bojovníků, kteří se na obou územích snaží obsadit města a připojit je k chalífátu. Určit s přesností současnou rozlohu Islámského státu je velice problematické, protože boje stále probíhají a pozice jednotlivých armád se denně mění. Na koci roku 2015 se v českých médiích objevily zprávy, že území IS se zmenšuje. Zprávy vycházely z prohlášení analytiků ze střediska IHS Jane's. Z údajů vyplývá, že Islámský stát přišel od začátku roku 2015 do 14. prosince 2015 o 12 800 km². Jedná se o ztrátu 14% celkové rozlohy IS, ke 14. prosinci 2015 se velikost IS odhadovala na 78 000 km². IHS Jane's uvádí, že ztráta území byla na úkor dobytí jiných významných oblastí (např. město Palmýra či Ramadí).¹⁴⁹ Přehledné rozmístění sil z prosince 2015 uvádí příloha č. 8.

¹⁴⁷ ZELIN, Aaron Y. Al-Qaeda Disaffiliates with the Islamic State of Iraq and al-Sham. In: *The Washington Institute: Improving the Quality of U.S. Middle East Policy* [online]. 2014 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/al-qaeda-disaffiliates-with-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham>

¹⁴⁸ The Historical Roots and Stages in the Development of ISIS. In: *Crethiplethi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.crethiplethi.com/the-historical-roots-and-stages-in-the-development-of-isis/islamic-countries/syria-islamic-countries/2015/>

¹⁴⁹ Islámský stát letos ztratil sedminu rozlohy, ovládá území velikosti ČR. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/islamsky-stat-ztrata-uzemi-syrie-irak-asad-f2v-/zahranicni.aspx?c=A151222_065730_zahranicni_aha

V současné době se z Islámského státu se stává nepřítel, který ohrožuje nejen oblast Blízkého východu, ale díky teroristickým útokům po celé planetě se stává světovou hrozbou. V souvislosti s uvědoměním si nebezpečí, které IS představuje, se začaly názory, které se vyjadřovaly k důvodu vzniku IS. Jak vyplývá z uvedeného textu, v roce 2011 se z Iráku stáhly americké vojenské jednotky a právě tento fakt považují někteří odborníci a politici za stěžejní pro vznik IS. Publicista Silvio Cato ve svém článku uvádí, že odchod amerických vojáků z Iráku byl špatným krokem. ISIS totiž v období, kdy byly americké ozbrojené síly v této oblasti, slábl a ztrácel svůj vliv, ale Američané mu svým odchodem dali volný prostor pro vytvoření Islámského státu.¹⁵⁰ Cato svým článkem reagoval na projev amerického prezidenta Baracka Obamy, který řekl, že Islámský stát je výsledkem Bushovy invaze do Iráku.¹⁵¹ S tímto tvrzením můžeme souhlasit, protože prvotní důvod skutečně spočívá v invazi do Iráku. Cato si však pokládá otázku, proč chalífát nevznikl už dříve, proč až v roce 2014. Podle jeho názoru je vznik IS jako státní organizace důsledkem nepromyšleného odchodu z Iráku. Amerika podle jeho názoru udělala hned dvě chyby. První byla samotná invaze a druhou se stal neuvážený odchod, který nebral v potaz, že invaze dala do chodu několik událostí, které se pouhým odchodem nezastaví.¹⁵²

Situace, které dnes svět čelí, je důsledkem, který předpovídal Barša už roku 2001, když tvrdil, že pokud Amerika přijme partikularisticko-nacionalistický a uniteralistický přístup, „*bude stará logika studené války transponována do nových souřadnic střetu civilizací – místo komunismu bude Západ čelit islámským a dalším společností. Tato konfrontace Západu se zbytkem světa (West against Rest) ovšem nebude mít za cíl planetární expanzi a vítězství nad „říší Zla“, ale obranu vlastního životního způsobu proti životnímu způsobu nepřátelskému.*“¹⁵³

¹⁵⁰ CANTO, Silvio. Remember when Democrats supported the Iraq War? In: *American thinker* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.americanthinker.com/blog/2015/03/remember_when_democrats_supported_the_iraq_war.html

¹⁵¹ SAUL, Heather. President Barack Obama claims rise of Isis is 'unintended consequence' of George W. Bush's invasion in Iraq. In: *Belfast Telegraph* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/president-barack-obama-claims-rise-of-isis-is-unintended-consequence-of-george-w-bushs-invasion-in-iraq-31076653.html>

¹⁵² CANTO, Silvio. Remember when Democrats supported the Iraq War? In: *American thinker* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.americanthinker.com/blog/2015/03/remember_when_democrats_supported_the_iraq_war.html

¹⁵³ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.158.

4.2 Islámský stát a jeho působení

V médiích je IS často prezentován jako teroristická organizace. Toto vymezení bylo správné dříve, v dobách, kdy se jednalo pouze o organizaci, nikoli o tak zvaný stát. Je potřeba uvědomit si nový rozměr této skupiny, která s sebou přináší větší hrozbu pro západní země.

Podle názoru Jasqua Neriaha, specialisty na střední Východ, je ISIS mnohem více než jen teroristická organizace. Je to teroristický stát s téměř všemi prvky, které jsou pro stát charakteristické. Vyvinul se z extremistických okrajových a marginálních frakcí, z nichž se staly nejsilnější, nejdivočejší, nejlépe financované a nejlépe vyzbrojené milice v náboženské a etnické válce, která je dnes vedena v Sýrii a Iráku. Jeho cílem je zavést chalífát nejen na území Iráku, Sýrie, Palestiny, Jordánska a Levanty, ale také kdekoli jinde.¹⁵⁴

„ISIS je v podstatě poslední frontou krvavého vyvrcholení dlouhodobého sváru v řadách mezinárodního džihádismu. Je to teroristická organizace, ale nejen to. Jeho příslušníci jsou rovněž mafiánští mistři ve využívání desítky let zavedeného mezinárodního šedého obchodu s ropou a zbraněmi. Je to konvenční armáda, která mobilizuje a nasazuje pěšáky s profesionálním přístupem, který dokázal imponovat příslušníkům armády Spojených států. Je to sofistikovaná mašinerie na sběr zpravodajských informací, která se dokáže infiltrovat do konkurenční organizace a tiše v jejích řadách provádět nábor, než je přetáhne na svoji stranu, rozdrtí v boji nebo obsadí jejich území.“¹⁵⁵ Můžeme se tedy přiklonit k názoru, že Islámský stát není jen teroristická organizace, ale pseudostát, i když mezinárodně nikým neuznaný, který k prosazování svých cílů využívá metody teroristů.

IS bývá často přirovnáván k al-Káidě a i kroky, které vůči němu Američané podnikli, často kopírovaly a stále kopírují taktiku vyzkoušenou na al-Káidě. Jedná se však o omyl, který může vést k neúčinným bojům proti tomuto teroristickému pseudostátu. Řada generálů řekla, že aby byl útočný plán účinný, je potřeba poznat svého nepřítele¹⁵⁶, a proto je důležité IS s al-Káidou nezaměňovat. IS má sice s al-Káidou několik podobných znaků (ideologii, rétoriku či dlouhodobé cíle), což může vést k dojmu, že IS je nová, ale stejná hrozba jako al-Káida, ale Islámský stát není Al-Káida. Není to následek, ani nepředstavuje další vývojovou fázi. I když je al-Káida stále nebezpečná (hlavně její pobočky v severní Africe a Jemenu), IS je ještě nebezpečnější. Představuje totiž nástupce, novou formu terorismu. Teroristické sítě

¹⁵⁴ NERIAH, Jacques. The Structure of the Islamic State (ISIS). In: *Jerusalem Center for Public Affairs: Israeli Security, Regional Diplomacy, and International Law* [online]. 2014 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/>

¹⁵⁵ WEISS, Michael a Hassan HASSAN. *Islámský stát: uvnitř armády teroru*. Brno: CPress, 2015. s. 13, 17.

¹⁵⁶ Citát generála H. Normana Schwarzkopfa v knize: TSOURAS, Peter. *Slovník vojenských citátů*. Praha: Baronet, 2007, 463 s.

jako je al-Káida mají většinou jen desítky či stovky členů, nedrží území, a nemůžeme je přímo konfrontovat s ozbrojenými silami. Islámský stát naopak disponuje desítkami tisíc bojovníků, ovládá území jak v Iráku a Sýrii, kontroluje komunikační linky, infrastrukturu a finanční prostředky a věnuje se sofistikovaným vojenským operacím.¹⁵⁷

Stejně jako al-Káida má své pobočky v řadě zemí, má i Islámský stát skupiny, které jsou na něj napojené a po jeho vzoru se snaží v zemích, kde operují, vyhlásit Islámský stát. Nejznámější z nich je skupina Boko Haram operující v oblasti Nigérie. Boko Haram v českém překladu znamená Západní učení je rouhání. Tato skupina vznikla roku 2002 a 22. května 2014 byla přidána na seznam teroristických organizací. Je známa svými brutálními útoky na civilisty s velkým počtem obětí, díky čemuž je považována za „nejvíce smrtící teroristickou organizaci na světě.“¹⁵⁸ V roce 2015 přísahala skupina věrnost al-Bagdádímu, což potvrdil mluvčí IS slovy: „Oznamujeme vám dobrou zprávou o rozšíření chalífátu do západní Afriky, protože chalífa... přijal věrnost našich bratrů sunnitské skupiny pro kázání a džihád.“¹⁵⁹ Po tomto spojení si Boko Haram změnila své jméno na Západní provincie Islámského státu a začala usilovat o stejné cíle. Podle bezpečnostních analytiků může mít toto spojení pouze malý význam, jímž IS usiluje spíše o propagandu. Jsou zde ale indicie, které naznačují, že by mohlo dojít k vytvoření užších kontaktů, což by do budoucna znamenalo větší bezpečnostní hrozbu.¹⁶⁰

Další zajímavou skupinou militantních džihádistů je organizace al-Shabaab, která vznikla roku 2004 a o čtyři roky později byla přidána na seznam teroristických organizací. Al-Shabaab operuje na území Somálska a její členové také usilují o připojení k Islámskému státu. Na rozdíl od Boko Haram však nemá silné vazby na IS, ale spíše na al-Káidu, již roku 2009 slíbila věrnost. Podle odborníků je to jeden z důvodů, proč se skupina stále nepřipojila k IS. Objevují se informace, že uvnitř skupiny se utvořila frakce, která se chce stát součástí IS, což ale odmítá její vedení a odpadlíkům hrozí smrtí.¹⁶¹ Tato frakce i přesto stále usiluje o připojení. Na začátku tohoto roku vyšlo video, na němž přívrženci IS vyzývají mudžáhidy

¹⁵⁷ CRONIN, Audrey Kurth. ISIS is not a terrorist group: Why Counterterrorism Won't Stop the Latest Jihadist Threat. In: *Foreign affairs* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/isis-not-terrorist-group>

¹⁵⁸ OWEN, Jonathan. Terrorism around the world: From Isis to Boko Haram, how a small number of groups can kill thousands of people. In: *Independent* [online]. 2015 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/politics/isis-boko-haram-al-qaeda-al-shabaab-terrorism-a6743741.html>

¹⁵⁹ Isis welcomes Boko Haram's allegiance and plays down coalition 'victories'. In: *The Guardian* [online]. 2015 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/12/isis-welcomes-boko-harams-allegiance-and-plays-down-coalition-victories>

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ GAFFEY, Conor. Why Al-Shabab is Not Joining ISIS. In: *Newsweek* [online]. 2016 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://europe.newsweek.com/al-shabab-not-joining-isis-418656?rm=eu>

z al-Shabaab, aby se vzepřeli svému vedení a připojili k IS: „*vyzýváme vás, abyste odložili svou hrdost a aroganci a vaše slepé následování svých vůdců, kteří postrádají moudrost.*“¹⁶² V současné době, na počátku roku 2016, zatím k žádnému spojení al-Shabaab s IS nedošlo, ale je pravděpodobně jen otázkou času, než se minimálně část členů k IS připojí. Pro Islámský stát by to znamenalo rozšíření svého území a získání dalších bojovníků.

Ve společnosti dochází k dohadům, jestli IS je islámský či nikoli. V médiích a různých vyjádřeních se setkáme jak s názory považující IS za islámský, tak s názory, které si myslí pravý opak. Např. Grame Wood ve svém článku prohlásil, že „*ve skutečnosti je Islámský velmi islámský. To přitahuje psychopaty a dobrodruhy, kteří pocházejí z řad nespokojených obyvatel Středního východu a Evropy.*“¹⁶³ Wood argumentuje tím, že v čele IS stojí učenci islámu (má pravděpodobně na mysli al-Bagdádího titul Ph.D. z náboženských studií), nikoli jen samozvaní vykladači práva, a tudíž má IS své kořeny v islámské nauce. Ve skutečnosti však nemůžeme pouze tento jeden aspekt považovat za rozhodující, musíme se podívat na celou škálu kroků a projevů, jimiž se IS prezentuje, a zamyslet se nad tím, do jaké míry to odpovídá islámskému náboženství. Také je důležité zjistit, jak moc se členové IS náboženské nauce věnují a nakolik jí rozumí. Ze zpráv zajatců, rodinných příslušníků členů IS či samotných navrátilivších stoupenců vyplývá, že i když v čele IS stojí autorita s titulem Ph.D., samotní členové mají o Koránu a islámském náboženství jen mizivé představy.¹⁶⁴

Většina odborníků, muslimských učenců ale i samotných muslimů považuje Islámský stát za neislámský. V září roku 2014 napsalo 126 islámských učenců Otevřený dopis Bagdádímu (Open Letter to al-Baghdadi), v němž uvedlo celkem 24 bodů, které jsou v rozporu se sunnitskou naukou (viz příloha č. 9). Jedná se o výčet činů, kterých se IS dopouští, čili o činy porušující lidská práva, práva žen a dětí, činy, u nichž IS nedodrжуje zákony a porušuje základní islámské principy. Na základě těchto faktů vyplývá, že Islámský stát nemá s islámem jako náboženstvím nic společného. V podstatě zneužívá koránské verše

¹⁶² WYKE, Tom. ISIS call for al-Shabaab fighters to defect and join them in Somalia as Islamic State tries to expand in Africa. In: *Daily Mail* [online]. 2016 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3395551/ISIS-call-al-Shabaab-fighters-defect-join-Somalia-Islamic-State-tries-expand-Africa.html>

¹⁶³ WOOD, Graeme. What ISIS Really Wants. In: *The Atlantic* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/what-isis-really-wants/384980/>

¹⁶⁴ HASAN, Mehdi. How Islamic is Islamic State? In: *NewStatesman* [online]. 2015 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.newstatesman.com/world-affairs/2015/03/mehdi-hasan-how-islamic-islamic-state>

vytržené z kontextu jako zástitu pro své hrubé a násilné činy. „Členové ISIS, používají spíše náboženství k propagaci své politické vize, než politiku k prosazení náboženství.“¹⁶⁵

K tomuto názoru se přiklání i náš přední český islamolog a arabista Luboš Kropáček. Podle jeho názoru „kruté počínání takzvaného Islámského státu vyvolalo pohoršení a odpor politických i duchovních představitelů, vzdělavců i prostých věřících prakticky všude v muslimském i širším světě. Vyhlášený „chalífát“ odsuzují jako výsměch a hanbu islámu, čeští muslimové mluví dokonce o barbarství.“¹⁶⁶

I když Islámský stát nemá podle odborníků s islámem nic společného, měl jeho vzestup v Sýrii a Iráku negativní dopad na veřejný obraz islámu. Výzkum Zogby zjišťoval jak se v průběhu let 2010- 2014 změnil pohled Američanů na islám. Zatímco v roce 2010 mělo 35% Američanů příznivý pohled na islám, v roce 2014 toto číslo kleslo na 27%. Další výzkum z roku 2015 zjišťoval, kolik Američanů považuje IS za skutečný způsob, jakým muslimská společnost žije. Více než ¼ Američanů (27%) si myslí, že IS poskytuje pravdivý údaj o tom, jak muslimská společnost vypadá.¹⁶⁷ Americká společnost, a je velice pravděpodobné, že i evropská, má zkreslené představy o tom, co je a není islámské. Velký podíl na této desinformovanosti mají média, která ne vždy předkládají svým čtenářům zcela objektivní informace a přiživují strach a xenofobii. Na této úloze médií se shodují Pavel Barša i Luboš Kropáček. Ani jeden z nich nepopírá nebezpečí, které světu ze strany IS hrozí, ale zároveň upozorňují, že je třeba si uvědomit, v čem hrozba IS spočívá. Je potřeba se zamyslet, co je skutečným nebezpečím, jestli vůdci IS, jejich ideologie a praktiky, nebo samotný islám. Výše uvedený text poukazuje na to, že IS porušuje zásady islámského náboženství, a tudíž hrozba z islámu jako takového neplyne.

Dalším znakem, který IS charakterizuje, je značný příliv nových bojovníků z evropských zemí. Tento fenomén má pro západní svět dvojí hrozbu. Zaprvé rozšiřují evropští džihádisté řady Islámského státu, a zadruhé jsou bezpečností hrozbou, pokud se rozhodnou vrátit do zemí, odkud odešli.

Podle výzkumů Mezinárodního centra pro studie radikalismu a politického násilí, prošlo IS přes dvacet tisíc zahraničních bojovníků, přičemž velká část z nich pocházela ze Středního východu, evropských bojovníků bylo údajně 4000. Nejedná se ovšem o zcela

¹⁶⁵ SAGEMAN, Marc – citováno v: HASAN, Mehdi. How Islamic is Islamic State? In: *NewStatesman* [online]. 2015 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.newstatesman.com/world-affairs/2015/03/mehdi-hasan-how-islamic-islamic-state>

¹⁶⁶ ZIKMUND, Martin T. Postavit se na odpor zabijákům: Rozhovor s Lubošem Kropáčkem. In: *Katolický týdeník* [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/rozhovory/postavit-se-na-odpor-zabijakum.html>

¹⁶⁷ HASAN, Mehdi. How Islamic is Islamic State? In: *NewStatesman* [online]. 2015 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.newstatesman.com/world-affairs/2015/03/mehdi-hasan-how-islamic-islamic-state>

přesné číslo, protože Mezinárodní centrum získalo relevantní informace pouze od 14 zemí a do uvedených údajů započítalo i džihádisty, kteří se již vrátili zpět. „*Ač se veřejnost domnívá, že velká část džihádistů pochází z Francie, Británie a Německa, je faktem, že v poměru na počty obyvatel vedou spíše menší země. Belgie, Skandinávie, Kosovo, Bosna či země bývalého SSSR a Ruské federace. Poměrně vysoký počet džihádistů přichází rovněž z Turecka. V absolutních počtech ale samozřejmě vedou velké státy. Z Francie odešlo na Střední východ bojovat 1200 lidí, z Německa a Francie 500 až 600. Avšak z násobně menší Belgie vyrazilo za "dobrodružstvím" asi 440 lidí. Také z Ruska v řadách Islámského státu slouží 800 až 1500 lidí.*“¹⁶⁸

Islámský stát láká řadu bojovníků z celého světa. Skupinu evropských džihádistů se snažila charakterizovat řada psychologů, psychiatrů, sociologů a dalších odborníků. Pokoušeli se zjistit, co tito lidé mají společné a co je vede k tomu, aby se přidali k tak násilné extrémistické, teroristické organizaci. Nedá se říci, že by se u všech džihádistů nacházel stejný sociologický a psychologický vzorec, ale ve většině případů se jednalo o mladé lidi buď z nižších, nebo středních tříd. Tito mladí lidé se podle Tomáše Lidnera nacházejí ve fázi jakéhosi přerodu z dítěte v dospělého. Je pro ně příznačné, že nevědí, jak naložit se svým životem, nemají utvořen základní žebříček hodnot a společnost je mnohdy nebere jako rovnocenné partnery. V Islámském státě nacházejí možnost, jak se uplatnit, možnost najít smysl svého života.¹⁶⁹ Luboš Kropáček usuzuje, že cílovou skupinou náboru je frustrovaná mládež, vykořenění muslimové, konvertiti a dobrodruzi v Evropě. Luboš Kropáček hovoří o tzv. nihilismu a zabývá se i motivací evropských bojovníků: „*Pohnutky těchto „mudžáhidů“ dovedeme s hořkostí pochopit, třeba těch, kteří přicházejí z Čechenska. Jinak jde o široké spektrum motivací sociální deprivací, hodnotovým zmatkem a falešnou heroizací násilí stejně jako chutí na čas se kriminálně bavit. Někdy jde o pocit moci, často i o peníze.*“¹⁷⁰

Z uvedených názorů vyplývá, že motivací mají evropští džihádisté více. Na mezinárodní konferenci Evropští džihádisté konané 19. března 2015 se vyslovila řada odborníků k této problematice. Značná část konference byla věnována také tomu, jak evropské džihádisty zastavit v jejich nerozumném počínání. Bylo prokázáno, že většina mladých lidí při příchodu do IS má o islámu jen mizivé představy a nezná Korán. Podle

¹⁶⁸ GROHMANN, Jan. REPORTÁŽ: Evropští džihádisté. In: *Armádní noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/reportaz-evropsti-dzihadiste.html>

¹⁶⁹ LINDNER, Tomáš. Záznam rozvojového večera na téma Kdo jsou evropští džihádisté? In: *ARPOK* [online]. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://arpok.cz/zaznam-rozvojoveho-vecera-na-tema-kdo-jsou-evropsti-dzihadiste/>

¹⁷⁰ ZIKMUND, Martin T. Postavit se na odpor zabijákům: Rozhovor s Lubošem Kropáčkem. In: *Katolický týdeník* [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.katydcz/rozhovory/postavit-se-na-odpor-zabijakum.html>

názoru Yassina Musharbashy je nejlepší obranou proti islámskému extrémismu a salafijskému učení výuka tradičního islámu. Tradiční islám podle jeho názoru není naším nepřítelem. „Naopak, někteří islámští vzdělanci si vzali za cíl deradikalizovat s pomocí tradičně interpretovaného islámu radikalizovanou mládež. Ač je to mravenčí práce, mohou toho dosáhnout lépe, než to kdy uděláme represivními metodami my.“¹⁷¹

4.3 Současná podoba islámského terorismu

V současné době je za nejvíce nebezpečnou islámskou teroristickou organizaci považován Islámský stát, ale je nutné mít na paměti, že s nástupem IS hrozba v podobě Talibánu, al-Káidy a dalších organizací nezaniká. I když Islámský stát dnes na sebe přivolává veškerou pozornost, nelze ostatní teroristické organizace přehlížet. V islámské teroristické síti se totiž vytvořilo několik proudů, z nichž každý usiluje o něco jiného, a každý z nich je pro svět potenciální hrozbou.

Po útocích na World Trade Centre se stal terorismus globální hrozbou a přenesl se i do evropských zemí. I když si to většina Evropanů neuvědomuje, je většina teroristických útoků spáchána mimo evropský kontinent a ne za všemi útoky stojí islámští teroristé. Následující výčet teroristických útoků nemá za cíl zmapovat veškeré útoky, které byly od 11. září 2001 spáchány, ale seznamuje s těmi, které vyvolaly větší rozruch. Jsou zde uvedeny, aby bylo možné poukázat na propojenost mezi jednotlivými útoky z pohledu vybraných cílů a počtu obětí.

Roku 2004, přesněji 11. března, zaútočili teroristé na Madrid. V médiích byla v souvislosti s tímto datem uváděna symbolika čísel – útok byl proveden přesně 911 dnů po útocích z 11. září 2001 (anglosaská média využívají pro označení tohoto data 9/11). Teroristé využili výbušniny, které nainstalovali do čtyř vlaků. Vlaky vybuchly v madridských nádražích Atocha, El Pozo a Santa Eugenia. Při útocích zemřelo 191 osob a dalších 1800 bylo zraněno. Za útočníky byla označena baskická teroristická organizace Eta, což ovšem byla mylná informace. Objevily se spekulace, že tehdejší vláda vypustila tuto informaci, aby získala větší podporu u voleb, které se měly konat za tři dny. Ve skutečnosti za atentátem stáli teroristé vedeni Maročanem Džamálem Ahmidamem a podnětem ke spáchání měla být účast

¹⁷¹ MUSHARBASHA, Yassin – citováno v GROHMANN, Jan. REPORTÁŽ: Evropští džihádisté. In: *Armádní noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/reportaz-evropsti-dzihadiste.html>

Španělska ve válce v Iráku. Teroristé prohlašovali, že jednali ve jménu Brigády mučedníka Abú Háfize Masrího, což je organizace údajně napojená na al-Káidu.¹⁷²

Dne 7. července 2005 došlo k sebevražedným atentátům islámských extrémistů v Londýně. Jednalo se o první sebevražedný útok na Velkou Británii. Celkem došlo ke čtyřem výbuchům v autobusech a metru. Útoky si vyžádaly 52 obětí a 700 zraněných. Útočníci navíc pocházeli z muslimských přistěhovaleckých rodin a jejich útoky vyvolaly v britské společnosti strach z přistěhovalců.¹⁷³ Mimo jiné měly také vliv na britskou ekonomiku. Došlo ke snížení akciového indexu londýnské burzy v jednu chvíli o více než tři procenta a klesla hodnota libry a cena ropy.¹⁷⁴

V roce 2006, přesněji dne 11. července, došlo k teroristickým útokům v indické Bombaji. I zde teroristé zaútočili na infrastrukturu. Celkem zemřelo 257 lidí a dalších 1100 bylo zraněno. Tyto útoky se od předchozích lišily hned v několika směrech. Zprvce byly pečlivě koordinované a naplánované. Zadruhé nespočívaly jen v bombách odpálených na dálku, ale také se házely granáty, střílelo ze samopalů a kulometu. Za třetí se útoky zaměřily současně na několik cílů, přičemž některé z nich měly pouze odvést pozornost od těch hlavních. Za čtvrté se cíli nestaly jen špatně chráněná místa, ale například také policejní stanice. Za páté se mezi oběťmi nevyskytovali převážně Indové, ale bylo zacíleno také na cizince (došlo k napadení dvou hotelů). K útokům se přihlásili tzv. Dekkánští mudžáhidové (indičtí bojovníci za islám). Vzhledem k tomu, že tato organizace nebyla do této doby známá, domnívají se indičtí odborníci na terorismus, že organizace na útoku podíl nenes. Pravděpodobnější je, že za útokem stáli buď pákistánští, nebo indičtí islámští extrémisté.¹⁷⁵

Z uvedených útoků vyplývá, že typickými místy, na která teroristé útočí, jsou dobře přístupná místa s nízkou úrovní zabezpečení. Na těchto místech se zdržuje velký počet civilistů a často se jedná o oblast infrastruktury. Všechny tyto poznávací znaky spadají pod tzv. měkké cíle (crowded places). V oblasti měkkých cílů se setkáváme s různým vymezením, přičemž všechny definice mají něco společného, ale také se mírně liší. Podle Soft Targets Protection Institute, z. ú. se jedná „o místa s vysokou koncentrací osob a nízkou úrovní

¹⁷² Přesně 911 dní po 11. září 2001 teroristé udeřili v Madridu. In: *ČT24* [online]. 2009 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1460844-presne-911-dni-po-11-zari-2001-teroriste-uderili-v-madridu>

¹⁷³ Útok na Londýn. In: *Česká televize* [online]. 2006 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095750312-utok-na-londyn/20538253346/>

¹⁷⁴ Londýnské výbuchy otřásly i finančními trhy. In: *IDnes.cz* [online]. 2005 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/londynske-vybuchy-otrasly-i-financnimi-trhy-f3h-/ekonomika.aspx?c=A050707_122144_ekonomika_ven

¹⁷⁵ SLEZÁK, Milan. V čem se nové teroristické útoky v Bombaji liší od těch předchozích. In: *Rozhlas.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/520021

zabezpečení proti násilným útokům. Tato kombinace faktorů zvyšuje jak hrozbu (pravděpodobnost), tak riziko (dopad) bezpečnostních incidentů.¹⁷⁶ Pavel Krčílek se přiklání k definičnímu vymezení crowded places jako „otevřených prostranství nebo uzavřených prostor či prostředí, na která má veřejnost volný přístup a která mohou být vzhledem ke své hustotě a koncentraci lidí zde se pohybujících označena za potencionálně vhodný cíl teroristů.“¹⁷⁷ Za konkrétní místa měkkých cílů bývají považovány bary, noční kluby, diskotéky; restaurace a hotely; nákupní, sportovní a zábavní centra; kina a divadla; turistické atrakce; významné události; komerční centra; oblasti vyhrazené vzdělávání; církevní památky a místa určená k bohoslužbám.¹⁷⁸ Pavel Krčílek přidává ještě shromáždění, průvody a demonstrace; významné dopravní uzly, vlaková a autobusová nádraží, letištní terminály; nemocnice, polikliniky a další zdravotnická zařízení.¹⁷⁹

Problematikou měkkých cílů se zabývají státy jak na mezinárodní, tak na národní úrovni. I když Česká republika prozatím nemusela čelit útokům vedeným islámskými teroristy, neznamená to, že zde hrozba neexistuje. Právě proto byl vytvořen tým bezpečnostních expertů Soft Targets Protection Institute, z. ú., který mapuje bezpečnostní rizika a snaží se jim předcházet.¹⁸⁰

V rámci evropských států se při zabezpečování crowded places dostala nejdále Velká Británie. Vypracovala celou řadu směrnic a dokumentů, které se vztahují k vysvětlení pojmu crowded places a k jejich zabezpečení. Jsou určeny pro místní úřady, policii a majitele podniků, které do definice měkkých míst spadají. Mezi tři nejdůležitější dokumenty patří *Working together to protect crowded places*, *Crowded places: The planning system and counterterrorism* a *Protecting crowded places: Design and technical issue*. Všechny tři dokumenty byly vydány britským ministerstvem vnitra, které v souvislosti s touto bezpečnostní hrozbou spolupracuje zároveň s Národním protiteroristickým bezpečnostním úřadem (NaCTSO), Centrem pro ochranu národní infrastruktury (CPNI) a Královským institutem britských architektů pro projektování opatření proti terorismu (RIBA). Výsledkem

¹⁷⁶ Soft Targets Protection Institute, z. ú. In: *Soft Targets Protection Institute, z. ú.* [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.stpi.cz/cz/kdo-jsme-529/>

¹⁷⁷ KRČÍLEK, Pavel. Místa koncentrace velkého počtu osob z hlediska jejich bezpečnosti aneb koncept „crowded places“ a jeho praktické využití. In: *Středisko bezpečnostní politiky* [online]. 2012 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-254-version1-xwp_18.pdf

¹⁷⁸ Working Together to Protect Crowded Places. In: *Continuity Forum* [online]. HM Government, 2010 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.continuityforum.org/sites/default/files/images/working-together-crowded-places.pdf>

¹⁷⁹ KRČÍLEK, Pavel. Místa koncentrace velkého počtu osob z hlediska jejich bezpečnosti aneb koncept „crowded places“ a jeho praktické využití. In: *Středisko bezpečnostní politiky* [online]. 2012 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-254-version1-xwp_18.pdf

¹⁸⁰ Soft Targets Protection Institute, z. ú. In: *Soft Targets Protection Institute, z. ú.* [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.stpi.cz/cz/kdo-jsme-529/>

společné práce těchto institucí jsou další tři studie: *Crowded Places: A response to the consultation*, *Crowded Places: Equality Impact Assessment of Guidance and Response to Recommendations*, *Crowded places: Impact assessment*.¹⁸¹

Dokument *Protecting crowded places: Design and technical issue* uvádí tři hlavní typy teroristických útoků. Prvním z nich je sebevražedný atentát uskutečněný umístěním výbušniny na útočnickovo tělo. Druhým je umístění výbušného zařízení do vozidla. Tento typ může být jak sebevražedný, tak provedený pomocí dálkového zařízení. Posledním typem je doručení výbušniny na předem stanovené místo. Výbušnina je buď opatřena časovačem, nebo dálkovým zařízením. Tento typ útoku nebývá sebevražedný. Podle autorů mají sebevražedné útoky větší dopad než útoky provedené na dálku, protože umožňují nasadit zařízení (osobu nebo vozidlo) v optimálním čase a místě a maximalizovat jejich dopad. I když teroristé využívají při útocích nejčastěji výbušniny, dokument poukazuje na možnost budoucího používání chemických, biologických, radiologických či střelných zbraní.¹⁸² Usuzování dokumentu vydaného roku 2012 o nových typech zbraní je dnes aktuální. Střelné a výbušné zbraně jsou sice stále u teroristů velmi oblíbené a bylo s jejich pomocí spácháno mnoho atentátů, ale objevují se informace, že Islámský stát začíná využívat i chemické zbraně – proti kurdským bojovníkům byl v červenci 2015 použit neznámý jedovatý plyn.¹⁸³

Britská ochrana proti terorismu se soustřeďuje nejen na crowded places, ale také na nebezpečná místa, místa s nebezpečnými látkami a na kritické body národní infrastruktury.¹⁸⁴ Aby byla bezpečnostní opatření účinná, je nutná spolupráce mezi vládou a majiteli ohrožených míst – je potřeba dosáhnout tzv. proaktivního obchodně-vládního partnerství. Dosáhnout ho lze pouze prostřednictvím tří metod. První metodou je řízené sebehodnocení, které spočívá ve zvážení rizik teroristických útoků majiteli a provozovateli crowded places. Druhou metodou je tzv. přístup odshora dolů, která je založená na sdílení informací zpravodajských služeb majitelům crowded places. Poslední přístup zdola nahoru spočívá

¹⁸¹ KRČÍLEK, Pavel. Místa koncentrace velkého počtu osob z hlediska jejich bezpečnosti aneb koncept „crowded places“ a jeho praktické využití. In: *Středisko bezpečnostní politiky* [online]. 2012 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-254-version1-xwp_18.pdf

¹⁸² *Protecting Crowded Places: Design and Technical Issues* [online]. Home Office ve spolupráci s NaCTSO a CPNI, 2012 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97992/design-tech-issues.pdf

¹⁸³ Islámský stát použil v bojích jedovatý plyn, tvrdí kurdské milice. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/utok-plynem-islamsky-stat-dcr-/zahranicni.aspx?c=A150718_082532_zahranicni_hro

¹⁸⁴ *Protecting Crowded Places: Design and Technical Issues* [online]. Home Office ve spolupráci s NaCTSO a CPNI, 2012 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97992/design-tech-issues.pdf

v poskytování odpovědí na otázky majitelů a provozovatelů měkkých cílů. Tyto otázky se týkají rizika ohrožení jejich provozu ze strany terorismu.¹⁸⁵

Z provedených teroristických útoků se dají vydedukovat nejen obvyklé cíle teroristů, ale také profily útočníků. Touto problematikou se zabývají psychologové, sociologové i odborníci na terorismus a bezpečnostní experti. U nás se této otázce věnuje Marian Brzybohatý. Podle jeho názoru se teroristé používající výbušniny dělí na amatéry a profesionály, specifickou podskupinu tvoří psychopati, kteří pocházejí jak z řad amatérů, tak z řad profesionálů. Brzybohatý upozorňuje, že každý útočník má při páchání teroristických útoků nějakou motivaci. Útočníci mohou být motivováni ideologií, experimentem, vandalismem, ziskem, afektem či uznáním. Motivace ideologií spočívá ve snaze protestovat či zlikvidovat politické odpůrce a může nabývat pouze symbolického významu. Většina ideologických útočníků pochází z řad profesionálů, kteří mají extrémní politickou, rasovou, etnickou či náboženskou orientaci. Motivace experimentem je typická pro mladé a nezralé jedince, kteří svým útokem chtějí zjistit, jaké důsledky exploze vyvolá. Jsou zvědaví, jak bude fungovat jimi sestavené výbušné zařízení a jaký bude mít dopad a účinek. U experimentátorů je většina útočníků z kategorie amatérů. Z této kategorie pocházejí i teroristé motivovaní vandalismem. Podstatou vandalistických teroristických útoků je ničení a opojení z něj. Motivace ziskem je velice často spojena s organizovanou kriminální činností. Útoky jsou vedeny ve snaze získat peníze, odstranit konkurenci, získat výhodnější postavení či zakrýt krádeže nebo finanční machinace. Motivace afektem už hraničí s psychopatologií. Útočník je často frustrovaný a zklamaný z mezilidských vztahů, což je důvod jeho útoku. Motivace uznáním s sebou přináší jak typický útok s oběťmi, tak útok bez obětí. Pokud bomba skutečně vybuchne, byl útočník motivován získat uznání v rámci nějaké komunity. Může se ovšem stát, že útočník nestojí o tento typ uznání, ale o uznání celé společnosti. V takových případech nastraží bombu, kterou nakonec sám najde a nevinné oběti zachrání. I když při tomto útoku nikdo nezemře, může se stát, že vyvolaná panika způsobí u potencionálních obětí těžké psychické poruchy.¹⁸⁶

Základních typů motivace je tedy poměrně hodně. Pokud bychom chtěli tyto typy aplikovat na islámský terorismus, ne všechny by byly platné. V islámském terorismu se nejčastěji setkáme s ideologickou motivací, s touhou po uznání a s vidinou zisku. Provedou-li islámští teroristé útok pod záštitou zisku, nevolí většinou metodu výbuchu, ale nejčastěji

¹⁸⁵ KRČÍLEK, Pavel. Místa koncentrace velkého počtu osob z hlediska jejich bezpečnosti aneb koncept „crowded places“ a jeho praktické využití. In: *Středisko bezpečnostní politiky* [online]. 2012 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-254-version1-xwp_18.pdf

¹⁸⁶ BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus I*. Praha: POLICE HISTORY, 1999. s. 61-63.

provedou únos. I Česká republika se setkala s únosem dvou mladých dívek Antonie Chrástecké a Hany Humpálové v roce 2013. Dívky se vrátily do ČR roku 2015 poté, co za ně Česká republika zaplatila výkupné 150 miliónů korun.¹⁸⁷

O vytvoření psychologické typologie teroristů se pokusil Laurence Miller, americký klinický psycholog a soudní a policejní poradce. Ve svém článku *The Terrorist Mind: Typologies, Psychopathologies, and Practical Guidelines for Investigation* se zabývá typologiemi a psychopatologiemi teroristů a praktickými směrnicemi pro jejich vyslýchání. Výtah z této studie, vytvořený Marcelou Moulisovou, je dostupný na stránkách ministerstva vnitra České republiky. Podle Millera je pro teroristu nutné racionalizovat si důvod útoku, kterého se hodlá dopustit. Racionalizace umožní teroristovi nebrat ohled na nevinné a obhájí jeho počínání. Existují celkem tři způsoby této racionalizace. První spočívá v myšlence, že žádná populace není zcela nevinná. Druhý způsob připouští, že oběti mohou být nevinné, ale každý boj s sebou přináší i nevinné oběti. Poslední argument, který teroristovi útok usnadní je fakt, že čím více civilních obětí jeho útok bude mít, tím více budou obyvatelé hledat viníka a nejspíše jej najdou mezi politiky, což může vést k prosazení teroristova cíle. „*Politici teroristé jsou normální inteligence, nebývají závažně duševně nemocní a nezneužívají drogy. Postrádají rané vývojové antisociální struktury, které charakterizují mnohé chronické pachatele. Rovněž nemají před svým zapojením do násilné politické aktivity nějakou významnější historii nezákonných projevů. Jsou celkově lépe vzdělání a schopní spolupráce a spolupracujícího rozhodování, organizování a jednání. Jsou-li konfrontováni s lidskými důsledky svých činů, nemají chladný bezvýčtový postoj charakteristický pro pravého psychopata, ale ospravedlňují to vírou, že v boji za vznešenější věc jsou násilná jednání nutná.*“¹⁸⁸ U aktivních teroristů se setkáváme s velkou psychickou silou, vnitřní duševní tvrdostí a smyslem pro věrnost, což zvyšuje pravděpodobnost, že vstoupí do některé z teroristických organizací a vydrží její styl života. Autor v článku uvádí celkem dvě typologie teroristů. Starší typologie dělí teroristy na křížáky, zločince a blázny (šílence). Křížáci jsou nejvíce ideologicky motivovaní, stojí v čele při plánování operací a jsou své ideologii nejvíce oddáni. Zločinci jsou naopak nejméně ideologicky oddáni. K teroristické organizaci se přidali pouze proto, aby zde uplatnili své násilnické sklony pod záštitou vznešenější věci. Poslední skupinu tvoří tzv. blázni (šílenci), kteří jsou postihnuti nějakou

¹⁸⁷ VAINDL, Ladislav a Josef KOPECKÝ. Zeman potvrdil zaplacení 150 milionů za Češky unesené v Pákistánu. In: *IDnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: http://plzen.idnes.cz/zeman-milos-unesene-divky-vykupne-uprchlici-turecko-p0d-/plzen-zpravy.aspx?c=A160210_131002_plzen-zpravy_pp

¹⁸⁸ MOULISOVÁ, Marcela. O psychice teroristy. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/o-psychice-teroristy.aspx>

psychopatologií, která je připoutává k extrémistickým organizacím a může způsobit, že se díky ní dopouštějí násilných skutků. Novější typologie vychází z práce Thomase Strentze, odborníka na terorismus, jehož profily teroristů jsou mezinárodně využívány. Strentz dělí teroristy z pohledu jejich funkce na vůdce, aktivní vykonavatele a idealisty. Vůdci často trpí paranoiou. Věří, že celý svět je plný spiknutí a konspiračních teorií proti jejich vybrané skupině. Je u nich typické, že svou paranoiu zakrývají předstíranou sebedůvěrou a schopností vést. Díky tomu se z nich stávají vůdci teroristických organizací. Idealisté jsou naprosto oddáni vizi lepšího světa. Jsou v teroristických organizacích velmi oblíbeni, protože jsou spolehliví a oddaní. Většinou se jedná o mladé lidi, kteří hledají smysl svého života, pravdu a filosofii, jíž se budou moci řídit. Aktivní vykonavatelé mívají antisociální a psychopatickou strukturu osobnosti. Pochází většinou z trestaneckého prostředí, kde se často setkají se svým vůdcem. Nejsou oddáni ideologii a někdy ani vůdci, ale zůstávají členy organizace, protože z toho mají prospěch.¹⁸⁹

Strentzova typologie je aktuální a odpovídá situaci v Islámském státě. Jak bylo řečeno výše, našel Zarqáwí své první stoupence ve vězení Swaqa. Tito jeho posluhovači odpovídají aktivním vykonavatelům. Idealistům naopak odpovídají mladí lidé, velice často evropští džihádisté, kteří se k Islámskému státu přidávají s touhou po nalezení smyslu života a životní filosofie.

Typologií teroristů existuje velké množství a psychologové, sociologové a odborníci na terorismus se snaží o jejich uplatnění v bezpečnostních opatřeních. Přesto však existují ve společnosti názory, které považují vytváření typologií za zbytečné. Jedním z kritiků je i český autor Benjamin Kuras pobývající v Londýně. Svůj kritický pohled přednesl na semináři *Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?*, který se konal 14. prosince 2015. Příspěvky vyšly ve stejnojmenném sborníku, do něž přispěli také Luboš Kropáček, Zdeněk Müller, Bronislav Oštránský a další. Kuras se domnívá, že vytvoření psychologických profilů teroristů je zbytečné, protože jakmile se vytvoří profil pravděpodobného teroristy, zaútočí ve světě terorista s úplně jiným psychologickým profilem. Podle jeho názoru smysl boje nespočívá ve vytváření profilů, ale v naprosté sekularizaci islámu a omezení moci imámů. Imámy považuje za mnohem nebezpečnější než samotné sebevražedné atentátníky, protože „hlásají pod

¹⁸⁹ MOULISOVÁ, Marcela. O psychice teroristy. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/o-psychice-teroristy.aspx>

ochranou demokratické svobody slova nenávisť a nelояalitu vůči svým západním hostitelům a vychovávají mladé evropské muslimy k vraždám. ¹⁹⁰

Kuras se vůči islámské společnosti velice negativně postavil. Jeho příspěvek není zdaleka ušetřen vyhrocených emocí a nemůžeme jej považovat za zcela objektivní. Autor v příspěvku názorně ukazuje postoj široké veřejnosti, která je stejně jako on špatně informovaná. S jeho příspěvkem se nemůžeme ztotožnit, protože nerozlišuje mezi vystudovanými imámy a samozvanými duchovními vůdci. Jak bylo již vysvětleno, v čele teroristických organizací většinou nestojí ulamá, ale laičtí vykladači Koránu. Ulamá se vůči těmto vůdcům a vykladačům obrací zády a nechtějí s jejich výroky a fatwami mít nic společného. Sami je ze svého pohledu duchovní autority islámu kritizují a odmítají. Proto je zcela zbytečné a můžeme se domnívat, že i kontraproduktivní, zbavovat ulamá moci. Mnohem účinnější je vypracovávat profily útočníků, hledat mezi nimi spojitosti a zaměřit se na ohroženou skupinu, z níž by mohli potencionální teroristé vzejít, a zintenzivnit prevenci. Je důležité, aby tápajícím mladým lidem pomohla najít smysl života západní společnost a ne islámští teroristé.

Islámský terorismus je tedy v současnosti velkou globální hrozbou. Podle názoru Mariana Brzybohatého je tomuto terorismu věnována největší pozornost právě proto, že islámští teroristé jako jediní operují v globálním měřítku. Je ovšem otázkou, jestli je v reálném ohrožení i Česká republika. V rámci odpovědi se můžeme přiklonit k Brzybohatého názoru, že v současné době je hrozba minimální, avšak tato situace se může kdykoli změnit. Česká republika v této chvíli těží z toho, že jí v zahraničních médiích není přikládán velký význam a příliš často se v nich neobjevuje. Hrozba však může nastat tehdy, kdy do ČR zavítá nějaký významný politik nebo se zde bude konat nějaká významná událost.¹⁹¹

I když je Česká republika relativně v bezpečí, v případě jiných zemí Evropy nemůžeme být tolik optimističtí. Zaměříme-li se na Francii, všimneme si, že za rok 2015 se musela potýkat s několika násilnými teroristickými útoky.

První vlna útoků přišla 7. ledna 2015, kdy do redakce časopisu Charlie Hebdo vtrhli teroristé. Útočníci byli bratři Chérif a Said Kouachiové, kteří v dopoledních hodinách v budově časopisu střelnými zbraněmi zabili 11 osob. Přihlásili se k jemenské odnoži al-Káidy a při útěku postřelili a následně zabili policistu, muslima Ahmeda Merabeta. O den později útoky na Francii pokračovaly. Radikální islamista afrického původu Amed Coubalim

¹⁹⁰ KURAS, Benjamin. In: *Islám v Evropě: obohacení, nebo nebezpečí?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. s. 4-5.

¹⁹¹ O terorismu s Marianem Brzybohatým. In: *Respekt* [online]. 2008, aktualizováno 2015 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/rozhovory/o-terorismu-s-marianem-brzybohatym>

zabil mladou policistku a následujícího dne vtrhl do obchodu s košer potravinami v Porte de Vincennes na východě Paříže, kde postřílel čtyři osoby a zabil rukojmí, mezi nimiž bylo i dítě. Jak bratři Kouachiové, tak i Amed Coulibaly byli při zásahu francouzské policie zabití.¹⁹²

Při podrobnějším zkoumání motivace útočníků, jejich původu a výcviku vyplývá, že se teroristické útoky od roku 2001 posunuly do jiné, mnohem nebezpečnější dimenze. Bratři Kouachiové se narodili ve Francii a jejich rodina pocházela z Alžírsko. Podle dostupných zdrojů se v mládí radikalizovali, na což měl vliv i Farid Banyetta, který ve svém bytě pořádal semináře o džihádu.¹⁹³ Oba bratři jsou názornou ukázkou mladých lidí, kteří v dospívání nevěděli, kudy by se měl jejich život ubírat. Toho využili islámští extrémisté a mladým chlapcům předestřeli vizi o džihádu.

Důvodem, proč k útokům došlo, byly nakladatelské počiny redakce. Časopis Charlie Hebdo byl typický tím, že zesměšňoval politiky i islamisty. Jeho karikatury zesměšňovaly proroka Mohameda a těsně před útokem vyšla na facebookovém profilu časopisu karikatura Abú Bakra al-Bagdádího, vůdce Islámského státu. O tom, že redakce časopisu zacházela se svými karikaturami za bezpečné hranice, svědčí i vyjádření zakladatele časopisu Henriho Roussela. Roussel brzy po útoku na Charlie Hebdo vydal článek, v němž kritizoval kroky šéfredaktora Stéphana Charbonniera (zemřel při útoku). Upozorňoval na to, že časopis už jednou čelil útokům kvůli karikaturám Mohameda a ani to redakci nevarovalo. Podle Roussela redakce zbytečně riskovala, na což Charbonnier podle svých slov nejednou upozornil.¹⁹⁴

Oba atentátníci se přihlásili k jemenské odnoži al-Káidy, což je v současnosti asi nejnebezpečnější pobočka al-Káidy. Jejich slova potvrdilo i videoprohlášení jemenské al-Káidy, která se k odpovědnosti za provedené útoky přihlásila. Útočníci měli být vycvičeni v Jemenu a byl jim poskytnut dostatek financí, aby atentát spáchali. Útok měl být spáchán v souladu s varováními bývalého vůdce al-Káidy Bin Ládina, který hovořil o důsledcích znesvěcování muslimských svátostí.¹⁹⁵

¹⁹² Měsíc od útoku na Charlie Hebdo: Muslimové a Židé cítí strach. In: *ČT24* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1500788-mesic-od-utoku-na-charlie-hebdo-muslimove-a-zide-citi-strach>

¹⁹³ FEREBAUER, Václav. Chudoba, drogy i učení o džihádu. Vrahy z Paříže spojuje stejný osud. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/na-charlie-hebdo-zautocili-rodili-francouzi-co-je-navedlo-k-dzihadu-1dg-/zahranicni.aspx?c=A150112_221217_zahranicni_fer

¹⁹⁴ Šéfredaktor Charlie Hebdo nese na smrti novinářů vinu, míní zakladatel časopisu. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/358937-sefredaktor-charlie-hebdo-nese-na-smrti-novinaru-vinu-mini-zakladatel-casopisu.html>

¹⁹⁵ Ty hrdiny jsme najali my, přihlásila se k teroru v Paříži al-Káida. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/francie-al-kaida-jemen-charlie-hebdo-du5-/zahranicni.aspx?c=A150114_122616_zahranicni_aha

I když byli bratři Kouachiové napojeni na al-Káidu, z rozhovoru s Amedem Coulibalym, který proběhl telefonicky s francouzskou zpravodajskou stanicí BFM TV v době, kdy držel rukojmí, vyplývá, že se spolu s bratry znal a plánoval s nimi oba útoky. On sám se hlásil k Islámskému státu a útok provedl, aby docílil toho, že se francouzská armáda stáhne z Islámského státu.¹⁹⁶ Amedy Coulibaly se také narodil ve Francii, měl za sebou dlouhou kriminální minulost a právě ve vězení se seznámil s Chérifem Kouachiem. Amedy byl několikrát zatčen kvůli držení zbraní a v psychologických posudcích byl označen za nevyzrálou, psychopatickou osobnost.

Je zřejmé, že jak Coulibaly, tak bratři Kouachiové byli nebezpeční. Francouzská bezpečnost o jejich radikalizaci věděla, a i přesto nepřijala řádná opatření. O pochybení můžeme hovořit zcela určitě, protože Chérif byl dokonce obviněn za verbování do teroristických skupin, ale soud jej odsoudil pouze na 18 měsíců podmíněně. Na to, jak velké riziko jeho zaujetí teroristickými organizacemi představovalo, byl trest příliš mírný. S tím souhlasí i Marian Brzybohatý a přiklání se k názoru, že osmnácti měsíční trest bývá udělován za krádeže či dopravní nehody s vážnými následky, vyzývání k terorismu je ale mnohem vážnějším činem a trest byl neadekvátní.¹⁹⁷ To, že došlo k pochybení, připustil i francouzský premiér Manuel Valls.¹⁹⁸

Dne 13. listopadu 2015 se musela Francie potýkat s dalšími útoky teroristů. Jednalo se o sérii teroristických útoků, při nichž bylo zabito 129 osob a další stovky byly zraněny. Francie se setkala s celkem deseti útoky během jedné noci na šesti místech, přičemž šest útoků bylo provedeno za pomoci střelných zbraní a další čtyři byly sebevražedné. Část útoků byla provedena jen proto, aby odvrátila pozornost od hlavních cílů. Útoky byly spáchány u stadionu Stade de France, Rue Bichat a Rue Alibert, Rue de la Fontaine-au-Roi, Rue de Charonne, Boulevard Voltaire a v koncertní síni Bataclan. Tři ze čtyř sebevražedných atentátů proběhly u stadionu Stade de France, kde se hrál přátelský zápas mezi Francií a Německem. Jeden z útočníků se odpálil ve chvíli, kdy se snažil dostat přímo na stadion a zastavila jej ochranka. Další dva útočníci se odpálili v okolí stadionu. Díky tomu, že se útočníkovi

K řízení útoku na redakci Charlie Hebdo se přihlásila jemenská Al-Káida. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/358376-k-rizeni-utoku-na-redakci-charlie-hebdo-se-prihlasila-jemenska-al-kaida.html>

¹⁹⁶ Přepis rozhovoru útočníka v košer obchodě se stanicí BFM TV. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prepis-rozhovoru-utocnika-dd3-zahranicni.aspx?c=A150109_234232_zahranicni_neh

¹⁹⁷ On-line rozhovor: Odborník na bezpečnost Marian Brzybohatý. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odpovedi.aspx?t=O150108_125832_468_jw

¹⁹⁸ Francouzský premiér připustil pochybení tajných služeb před útoky. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/358396-francouzsky-premier-pripustil-pochybeni-tajnych-sluzeb-pred-utoky.html>

nepodařilo dostat mezi fanoušky zápasu, nebyl počet obětí příliš vysoký. Hráči ani účastníci neměli ponětí, co se venku děje, aby nenastala panika. Evakuován byl pouze prezident Hollande. Nejvíce obětí si vyžádal útok v koncertní síni Bataclan, kam útočníci vtrhli s útočnými puškami známými pod názvem kalašnikov. Hala Bataclan má kapacitu 1500 míst a je jisté, že útočníci úmyslně cílili na toto místo jako na měkký cíl s velkým počtem civilistů. Zemřelo zde celkem 80 osob. Útoky vyvolaly ve světě velký rozruch a pohoršení a zvýšily potřebu zničit Islámský stát, který má být za útoky odpovědný. Prezident Hollande označil jednání teroristů za válečný akt, nařídil zvýšit bezpečnost a vyhlásil výjimečný stav a třídní smutek.¹⁹⁹

Útočníků bylo celkem 11, přičemž devět z nich při útocích zemřelo. Za vůdce je považován Abdelhamid Abaaoud. Tento 28 letý muž pocházel z Belgie, žil v Bruselu a byl spolupracovníkem Salaha Abdeslama, což byl další z jedenácti útočníků. Útoků se účastnil i jeho bratr Brahim Abdeslam, který se odpálil v blízkosti pařížské kavárny na Boulevard Voltaire. Salah Abdeslam útoky přežil a až do března roku 2016 byl na útěku. Oba bratři také pocházeli z Belgie. Vedle teroristů belgicko-marockého původu se útoků zúčastnili i muslimové žijící ve Francii. Jednalo se o mladé muže, kteří se ve Francii narodili. Například Omar Ismail Mostefai byl francouzský státní příslušník alžírského původu. Mezi útočníky byl také Ahmad al-Mohhamad, který se do Francie dostal s vlnou uprchlíků. Na místě činu byl nalezen jeho pas, kterým se při příchodu v říjnu identifikoval.²⁰⁰

Z profilů útočníků vyplývá, že se jednalo o mladé muže, z nichž většina se narodila v Evropě, a jejich rodiče pocházeli ze zemí, jako je Alžírsko či Maroko. Všichni útočníci měli vazby na Islámský stát, přičemž dostupné informace říkají, že většina z nich prošla i výcvikem Islámského státu. Nejednalo se tedy o amatérské útočníky, o čemž svědčí i rozsáhlost útoků. Bylo nutné mít potřebné znalosti, plánovací schopnosti a umět zacházet se zbraněmi a výbušninami. Útoky jsou důkazem promyšlenosti a těsné spolupráce mezi útočníky.

Je zřejmé, že útočníci využili volnosti pohybu, kterou nabízí schengenský prostor, čímž se snadno dostali do Francie. I když je schengenský prostor v Evropě velkou výhodou, můžeme se přiklonit k názoru, že v současné době není zcela bezpečný a kontroly na hranicích by bylo vhodné zavést. Souvisí to totiž také s migrační krizí. Jak se ukázalo, byl

¹⁹⁹ Krvavé útoky v Paříži a hon na teroristy den po dni. In: *Lidovky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/prehledne-teroristicke-utoky-v-parizi-a-jejich-nasledky-den-po-dni-101-zpravysvet.aspx?c=A151119_155700_in_zahranici_ELE

²⁰⁰ Paris attacks: Who were the attackers? In: *BBC* [online]. 2016 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>

mezi útočníky i terorista, který se do Evropy dostal s vlnou migrantů. Toto riziko zde stále hrozí a je potřeba přijmout určitá opatření. To si uvědomují i evropské země, které se po teroristických útocích z 13. listopadu 2015 shodly v tom, že je potřeba zpřísnit kontroly na schengenských hranicích. Na tom, že mají být kontrolovány údaje o všech osobách překračujících vnější hranice schengenského prostoru, se domluvili ministři vnitra evropské osmadvacítky dne 25. února 2016 v Bruselu.²⁰¹

Většina útočníků se tedy narodila v Evropě, a tudíž by se dalo předpokládat, že budou vyznávat evropské hodnoty. To, že se tak neděje, souvisí podle Brzybohatého s deprivací druhé a třetí generace přistěhovalců.²⁰² Tito mladí lidé mají v životě něčeho nedostatek, a pokud toto strádání trvá příliš dlouhou dobu, může se u nich vytvořit psychická deprivace a různé psychopatologie. Deprivace poté vede k radikalizaci a k příklonu k extrémnímu islamismu.

Dalším znakem, který současné útoky odlišuje od těch minulých, je dobrá připravenost útočníků. Atentátníci procházejí náročným výcvikovým tréninkem, kde získávají potřebné informace, a tím se stávají mnohem nebezpečnějšími. Teroristé mají také více informací o sobě navzájem. V případě al-Káidy jednotlivé buňky tvořili tři lidé a nikoho dalšího teroristé neznali. V případě posledního útoku na Francii spolu však bylo v kontaktu celkem 11 teroristů a lze se jen domnívat, kolik dalších kontaktů znali. Tento fakt má pro teroristy jak své výhody, tak své nevýhody. Právě kvůli neznalosti ostatních kontaktů, bylo vždy obtížnější al-Káidu zničit. Pokud by se ale podařilo zajmout některého teroristu z IS, mohl by bezpečnostním složkám sdělit více jmen. Výhodou pro teroristy naopak je, že pokud se vzájemně znají, mohou naplánovat větší a nebezpečnější útoky než tříčlenné buňky.

Nevýhoda, která pro Islámský stát vyplývá ze společných pobytů ve výcvikových táborech a vzájemných kontaktů se potvrdila na začátku března roku 2016. Nespokojení členové Islámského státu zveřejnili seznam přibližně 22 000 zahraničních bojovníků IS. V seznamech jsou uvedeny jména útočníků a jejich adresy z domovských zemí.²⁰³ Tento dokument dává Evropě i Americe velkou strategickou výhodu. Bezpečnostní složky mohou snáze odhalit teroristy a mohou kontrolovat navrátilce a předejít hrozbě, která s jejich návratem bezprostředně souvisí.

²⁰¹ Země EU se shodly na zpřísnění kontrol na hranicích schengenu. In: *České noviny* [online]. 2016 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeme-eu-se-shodly-na-zpriseneni-kontrol-na-hranicich-schengenu/1319310>

²⁰² On-line rozhovor: Odborník na bezpečnost Marian Brzybohatý. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odpovedi.aspx?t=O150108_125832_468_jw

²⁰³ Adresy i telefonní čísla. Německo získalo jmenný seznam 22 tisíc džihádistů. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/adresy-i-telefonni-cistla-nemecko-ma-jmennyy-seznam-22-000-dzihadistu-p8a-/zpravy-svet.aspx?c=A160310_134804_ln_zahranici_msl

V souvislosti s útoky v roce 2015 se zvedla další vlna evropského antiislamismu a xenofobie. Politolog Šádí Shannah se však domnívá, že to má na danou situaci negativní dopad. Podle jeho názoru je mezi neradikálními muslimy řada vyznavačů islámu, která neví a váhá, na kterou stranu se má přidat. Pokud západní společnost negativně pohlíží na všechny muslimy a paušálně vztahuje útoky jednotlivců na všechny členy islámu, může se stát, že se nerozhodný muslim přikloní právě k extrémistům.²⁰⁴ Je proto potřeba, aby se západní civilizace snažila svůj strach a předsudky zmírnit, protože stejně jako nemůžeme za činy jednoho českého zločince obvinít celou českou společnost, nemůžeme ani činy extrémistických islamistů vztahovat na celou muslimskou populaci. Navíc nesmíme zapomínat na to, že řada muslimů proti Islámskému státu protestuje a účastní se demonstrací. Jedná se o osoby, na které má činnost IS negativní vliv, protože i na ně začínají dopadat důsledky antiislamismu. Je proto potřeba tyto lidi podpořit, protože z psychologického hlediska je jisté, že pokud budou neopodstatněné nenávisti vystavováni po delší časový úsek, přikloní se k extrémistům.

Všechny tyto uvedené informace je potřeba mít neustále na paměti, protože se pravděpodobně útoky na Evropu budou zvyšovat. Po útocích na Charlie Hebdo se totiž podařilo americkým zpravodajským službám v rámci odposlechu zachytit rozhovor vůdců Islámského státu, v němž bylo řečeno, že útok byl spouštěčem vlny atentátů. Informaci přinesl německý list Bild, který se odvolával na zdroj z tajných služeb.²⁰⁵ I když v tehdejší době tuto informaci nebylo možné jakkoli ověřit a dala se označit za spekulativní, útoky z listopadu jí přidávají na věrohodnosti.

Informaci nejnověji potvrzuje i teroristický útok na Brusel ze dne 22. března 2016, při němž zemřelo údajně 34 lidí a více než 200 bylo zraněno. K útokům došlo na bruselském letišti Zaventem a ve stanici metra Maalbeek. Útoky přišly jen několik dnů po zadržení Salaha Abdeslama a je zřejmé, že Abdeslam byl s teroristy v kontaktu. Islámský stát po útocích vydal prohlášení: „*Slibujeme, že přinesme temné dny křížáckým národům, které se spojily ve válce proti Islámskému státu jako odpověď na jejich agresi vůči našemu státu. To, co vás čeká, bude ještě tvrdší a horší, jak povoluje Alláh.*“²⁰⁶

²⁰⁴ TRACHTOVÁ, Zdeňka. Politolog: Teroristé v Paříži ublížili svým obětem, ale i všem muslimům. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-shanaahem-o-islam-u-utocich-d97-/domaci.aspx?c=A150107_205929_domaci_zt

²⁰⁵ Odposlech vůdců islamistů: Teror v Paříži by mohl začít vlnu atentátů. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odposlech-konverzace-predaku-islamskeho-statu-a-teror-v-erope-ps7-/zahranicni.aspx?c=A150111_074057_zahranicni_jwv

²⁰⁶ Islámský stát děsí západní státy: Přineseme temné dny křížáckým národům. In: *EuroZprávy.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/149524-islamsky-stat-desi-zapadni-staty-prineseme-temne-dny-krizackym-narodum/>

Po útocích v Paříži přijala řada evropských zemí bezpečnostní opatření a začala projednávat i změnu zákonů, která by měla jejich obyvatele před teroristy chránit. Bezprostředně po útocích byl ve Francii vyhlášen výjimečný stav. Evropa se obávala použití chemických zbraní, a tudíž např. Francie či Belgie začala kontrolovat vodní zdroje. Francie dokonce zakázala natáčet v ulicích jakékoli násilné scény. Týden po útocích byla v Bruselu vyhlášena nejvyšší hrozba terorismu, kvůli nalezení bytu, kde bylo ukryto velké množství zbraní. Předpokládalo se, že i Bruselu hrozí teroristický útok, a proto byla vydána prosba o nevycházení, nejezdila veřejná doprava a v celé Belgii byl vyhlášen třetí bezpečnostní stupeň.²⁰⁷

Na Slovensku bylo sepsáno několik zákonů, které by měly zpřísnit protiteroristická opatření. Jedná se celkem o 16 zákonů, které navrhla levicová vláda premiéra Roberta Fica. I když opozice byla proti přijetí těchto opatření z důvodu omezení občanských práv a posílení postavení bezpečnostních složek státu, byly tyto zákony slovenským parlamentem schváleny. V souvislosti s nimi bude moci policie zatknout kohokoli, kdo se ocitne na místě teroristického útoku. Bezpečnostní složky budou mít neomezený přístup k provozním a lokačním údajům mobilních operátorů u hledaných osob. Dále získají vyšší pravomoci při prohlídkách dopravních prostředků a při vykazování lidí z určených míst. „*Nové pravomoci mají připadnout i na civilní tajnou službu (SIS) a vojenské zpravodajství. Civilní tajná služba bude moci navrhnout soudu, aby zrušil všechny internetové portály, které propagují extrémismus, terorismus či sektářství. Dále bude shromažďovat informace o nelegální migraci a kybernetické hrozbě a získá přístup k záznamům kamerových systémů, které monitorují veřejná prostranství.*“²⁰⁸

V České republice stále platí dokument Strategie České republiky pro boj proti terorismu vydaný roku 2013. Dokument vypracoval Odbor bezpečnostní politiky a jsou v něm vymezena opatření zaměřená na minimalizaci rizik a dopadů potenciálních teroristických útoků na území ČR. Dokument se zabývá pěti stěžejními oblastmi a to spoluprací zainteresovaných subjektů v boji proti terorismu, ochranou obyvatelstva a dalších potenciálních cílů, bezpečnostním výzkumem a komunikací s veřejností, prevencí radikalizace a rekrutování do teroristických skupin a v neposlední řadě vzhledem do

²⁰⁷ Svět po teroristických útocích v Paříži. In: *Česká televize* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10997918455-mimoradne-porady-ct24/215411034000162-svet-po-teroristickych-utocich-v-parizi/>

²⁰⁸ Slovensko zpřísnuje opatření proti terorismu. Policisté budou moci na místě útoku kohokoliv zatknout. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-64957370-slovensko-zprisnuje-opatreni-proti-terorismu-policiste-budou-moci-na-miste-utoku-kohokoliv-zatknout>

legislativního ukotvení boje proti terorismu. Autoři dokumentu poukazují na fakt, že Česká republika není primárním cílem teroristických organizací, ale mohla by se jím stát v souvislosti se svou zahraniční politikou. Z toho důvodu je důležitá prevence a připravenost na případné teroristické útoky. Nezbytná je spolupráce mezi zpravodajskými a bezpečnostními službami, zabezpečení potencionálních cílů a maximální efektivita ve všech krocích, které jsou v boji proti terorismu provedeny. V závěru je uvedeno, že v blízké budoucnosti bude potenciál teroristických útoků na našem území mnohem výraznější.²⁰⁹

Teroristické útoky v Paříži vyvolaly v ČR bezpečnostní audit, který požadoval premiér Bohuslav Sobotka po ministrově vnitra. Součástí tohoto auditu bylo vytvoření stupnice ohrožení teroristickým útokem, kterou mají i jiné evropské země.²¹⁰ Stupnice byla využita hned po útocích v Bruselu roku 2016, kdy se zástupci bezpečnostních složek na schůzce s premiérem a ministrem vnitra shodli na vyhlášení prvního stupně ohrožení terorismem. Stupnice má rozmezí 0 – 4, přičemž doteď byl v České republice stupeň nula. I když ČR nehrozí bezprostřední ohrožení, bude nasazena část vojáků ke spolupráci s policisty. Měly by být prováděny kontroly po celé ČR a přísnější opatření budou zavedena i na letišti Václava Havla.²¹¹

V rámci mezinárodní politiky přijala 18. prosince 2015 Rada bezpečnosti OSN rezoluci RB OSN o Sýrii a vývoji boje proti Islámskému státu. Rezoluce byla přijata v důsledku nedávných útoků ve Francii a byla navržena právě Francií, která vybízela členské země k tomu, aby zdvojnásobily boj proti Islámskému státu.²¹² V rezoluci bylo stanoveno pět základních opatření, bez jejichž naplnění není možné boj s Islámským státem ukončit. Jedná se o ukončení palby, jednání vlády s opozicí, vytvoření prozatímní vlády, příprava nové ústavy a svobodné parlamentní volby. Tato opatření by měla být splněna do poloviny roku 2017. Rezoluce má velký vliv na zahraniční politiku, jelikož v jejím rámci dochází k obnovení spolupráce mezi Ruskem a Spojenými státy.²¹³

²⁰⁹ Strategie České republiky pro boj proti terorismu. In: *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/3-nap-2013-material-pdf.aspx

²¹⁰ Česko bude mít stupnici teroristických hrozeb. Po Chovancovi ji žádá premiér. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-bude-mit-bezpecnostni-audit-se-stupnici-miry-ohrozeni/r~308f0cb0913811e5928a002590604f2e/>

²¹¹ Vláda schválila 1. stupeň ohrožení terorismem, zprávy o hrozbě útoku nemá. In: *Idnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/bohuslav-sobotka-lubomir-zaoralek-urad-vlady-teroristicke-utoky-belgie-brusel-gch-/domaci.aspx?c=A160322_120043_domaci_fer

²¹² Nová rezoluce podpoří britské údery proti Islámskému státu, řekl Cameron. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nova-rezoluce-podpori-britske-udery-proti-islamskemu-statu-r/r~e706a332904c11e5a405002590604f2e/>

²¹³ KLUZ, Karel. Rezoluce RB OSN o Sýrii a vývoj boje proti Islámskému státu. In: *České národní listy* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/rezoluce-rb-osn-o-syrii-160106.htm>

4.4 Islámský terorismus a jeho vývojové tendence

Mluvíme-li o islámském terorismu, je nutné podívat se na něj z komplexního pohledu. Je potřeba zaměřit se nejen na současnou situaci, ale také na jeho vývojové tendence a proměny v čase. Značně odlišná totiž byla situace spojená s činností Muslimského bratrstva ve 20. století a situace po útocích na World Trade Center.

Muslimské bratrstvo bylo založeno roku 1928 Hasanem al-Banná v Egyptě. Ve svých prvopočátcích představovalo typického zástupce islámského fundamentalismu. Členové organizace se věnovali propagační činnosti, zakládali nemocnice a ošetrovny a poskytovali sociální pomoc a osvětu v islámském duchu. Postupem času se však organizace od své dobročinnosti transformovala do podoby politického zápasu a následně eskalovala do formy islámského extrémismu. Cílem Muslimského bratrstva bylo vytvořit v Egyptě legislativu, která bude vycházet z islámského práva. Na konci čtyřicátých let 20. století bylo v Egyptě bratrstvo obviněno z teroristických atentátů a začalo se o něm hovořit jako o teroristické organizaci. I přes tato obvinění Muslimské bratrstvo fungovalo dále až do roku 1954, kdy se pokusilo o atentát na plukovníka Násira. Po pokusu bylo vystaveno tvrdým represím a jeho působení bylo značně utlumeno až do roku 1970. Po nástupu Anvara as-Sadáta do funkce egyptského prezidenta začalo být opět tolerováno a někteří jeho členové se dokonce zúčastnili voleb.²¹⁴ V současné době jej za teroristickou organizaci považuje Rusko, Spojené arabské emiráty, Saudská Arábie a od 25. prosince 2013 také Egypt.

Je zřejmé, že došlo k zásadnímu posunu v rámci islámského terorismu. Zatímco za Muslimského bratrstva se islámský terorismus odehrával v národních dimenzích a Západ bezprostředně neohrožoval, terorismus po útocích na WTC přerostl do globálních rozměrů. Současná podoba terorismu je jiná než ve 20. století. Dříve jsme se mohli setkat s určitou centralizací, ale dnes je právě decentralizace velkou výhodou teroristických skupin. I když řada teroristických organizací navazuje na tradici Muslimského bratrstva, jejich myšlení a záměry jsou zcela jiné a podobnost mezi nimi je spíše zavádějící. Myšlenky Muslimského bratrstva totiž skutečně vycházely z činnosti a záměrů islámských fundamentalistů, ale postupem času byly překrouceny. Naproti tomu Islámský stát se sice na návrat k islámu neustále odkazuje, ale jeho činnost s ním nikdy příliš mnoho společného. Odlišnosti nalezneme také v útocích. S postupem času se četnost útoků neustále zvyšuje, jsou používány nejmodernější technologie a i počty obětí jsou mnohem vyšší.

²¹⁴ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s 115-119.

Islámský terorismus se stejně jako vše ostatní vyvíjí. Podíváme-li se na jeho formy v minulosti a dnes, musíme konstatovat, že se vyvíjí do neustále nebezpečnějších forem, a tudíž je potřeba proti němu co nejrychleji a účinně zasáhnout.

Islámský terorismus je v současné době hrozbou, které musí čelit celý svět. I když se společnosti může jevit, že Islámský stát a další islámské teroristické organizace ohrožují pouze západní hodnoty a nemuslimské obyvatelstvo, není tomu skutečně tak. Islámští extrémisté útočí i na muslimy a jejich praktiky a vystupování vytváří v západní společnosti negativní a xenofobní obraz neradikálních muslimů. Z tohoto důvodu je potřeba striktně oddělovat islám a islamismus a všimnout si rozdílů mezi nimi.

Evropa i Spojené státy americké musí čelit hrozbě, kterou Islámský stát představuje, ale je potřeba, aby došlo ke změně přístupu k válce proti terorismu. Vojenská odvěta je jistě nutná, ale v omezené míře. Nepředstavuje jen jediné opatření, jediné řešení. Je potřeba zaměřit se na mladé lidi, kteří nevědí, kudy se jejich život má ubírat, a nabídnout jim přijatelnější cestu, než kterou poskytuje radikalizace. Další možností je informovat veřejnost o skutečné podstatě islámu. Pokud by lidé znali skutečné ideje islámského náboženství, nevstoupili by tak jednoduše do teroristické struktury, která porušuje lidská práva a zákony upravuje podle svých potřeb. Velmi důležitá je také vzájemná spolupráce mezi evropskými státy a USA, zlepšení bezpečnosti na crowded places a větší efektivita bezpečnostních a zpravodajských složek.

5 Pedagogická aplikace

V této kapitole je vysvětleno zařazení tématu Islámský terorismus na prahu 21. století do výuky v souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem. Pedagogická aplikace je zpracována do podoby příprav na hodinu, které mohou učitelé využít ve vyučování. Některé přípravy jsou doplněny o pracovní listy a v závěru je vytvořen test kvůli závěrečnému zopakování tematického celku.

Vzhledem k tomu, že ve školách je značně omezená časová dotace na výuku výchovy k občanství, je možné nevyučovat celý blok připravených hodin, ale vybrat pouze některé úkoly a metody. Je totiž potřeba, aby si učitel uvědomil různorodost každého kolektivu a objektivně zhodnotil připravenost a možnosti svých žáků a vybral pouze takové přípravy či úkoly, které jsou adekvátní jejich úrovni myšlení a znalostí.

Jako zdroj informací může pro učitele sloužit teoretická část této práce, popř. mohou využít seznam zdrojů, které byly při psaní použity a jsou uvedeny na konci práce.

5.1 Zařazení tématu v rámci RVP

Vzhledem k náročnosti tématu je vhodné toto téma zařadit až na gymnáziích. Žáci mají větší přehled o světovém dění, umí lépe vyvozovat závěry, analyzovat jednotlivé situace a formulovat svůj názor. Z tohoto důvodu jsme přípravy na hodinu koncipovali pro 4. ročník gymnaziálního vzdělávání.

V rámci RVP pro gymnázia spadá téma islámského terorismu pod vzdělávací oblast Člověk a společnost, pod níž spadá vzdělávací obor Občanský a společenskovední základ. Tento vzdělávací obor je rozdělen do vzdělávacích obsahů, z nichž našemu tématu nejlépe odpovídá vzdělávací obsah Mezinárodní vztahy, globální svět. Žáci na konci výukového celku charakterizují islámský terorismus jako jeden z projevů globalizace, uvědomí si, že se jedná o globální problém současnosti, analyzují jeho příčiny a přednesou možné důsledky, které jsou s ním spojené. Vzhledem k tomu, že islámský terorismus je projevem extrémismu, zasahuje toto téma i pod vzdělávací obsah Člověk ve společnosti a vzdělávací obsah Občan ve státě. Každý obsah se totiž extrémismem zabývá z jiného pohledu. Zatímco ve vzdělávacím obsahu Člověk ve společnosti je extrémismus charakterizován z obecného hlediska, ve vzdělávacím obsahu Občan ve státě je jako očekávaný výstup uvedena schopnost žáka uvést příklady politického extrémismu a objasnit, v čem spočívá nebezpečí ideologií.

Islámský terorismus spadá také pod průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Toto průřezové téma má velké množství výstupů, které by měl žák

zvládnout. V práci uvádíme pouze ty, které se nějakým způsobem dotýkají našeho tématu. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech má žákům pomoci „*být solidární s lidmi žijícími v obtížných podmínkách; vnímat, respektovat a ochraňovat hodnoty světového a evropského kulturního dědictví; vnímat dopady a důsledky globalizačních a rozvojových procesů, rozlišovat mezi nimi příznivé i nepříznivé prvky a jevy, učit se hledat kompromisy; zaujímat konstruktivní postoje k naléhavým otázkám míru a lidských práv v konkrétních životních situacích; bránit se proti násilí, teroru a škodlivým vlivům, které jsou nepříznivým důsledkem globalizačních procesů; aktivně se podílet na řešení místních problémů, přispívat k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích vyžadujících dlouhodobé společné úsilí.*“²¹⁵

Vzhledem k tomu, že islámský terorismus vyvolává vlnu xenofobie a rasismu vůči muslimům, zasahuje toto téma také do průřezového tématu Multikulturní výchova. Žáci by měli na konci výukového bloku chápat rozdíl mezi neradikálním muslimem a islámským extrémistou. Měli by projevit pochopení pro muslimy a jejich odlišnosti nechávat jako něco veskrze negativního.

Kvůli velkému mediálnímu ohlasu, který je v současnosti s tzv. Islámským státem vsudypřítomný, je možné téma zařadit také do Mediální výchovy. Učitel by měl žáky upozornit na špatnou terminologii, která se v souvislosti s islámským terorismem v médiích objevuje, a měl by jim poskytnout odkazy na kvalitní zdroje a apelovat na nutnost verifikace.

Nedoporučujeme toto téma probírat na základních školách takovým způsobem, jaký je předestřen v následujících přípravách. Pokud by se však učitel rozhodl některé úkoly ve svých hodinách využít (vhodné jsou úlohy na evokaci – volné psaní, brainstorming...), je toto téma v rámci RVP pro základní vzdělávání primárně zakotveno ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, konkrétně ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství, jehož vzdělávací obsah Mezinárodní vztahy, globální svět zaměřuje jeden z výstupů přímo na mezinárodní terorismus. V rámci tohoto výstupu žák „*uveďe příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru.*“²¹⁶

²¹⁵ BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007.

²¹⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

5.2 Přípravy na hodinu a návrh kontrolního testu

Přípravy jsou určeny pro gymnaziální vzdělávání a jsou koncipovány tak, aby došlo k propojení s průřezovými tématy, k využití různých výukových metod a byl ponechán dostatečný prostor na diskuzi. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi obsáhlé téma a časová dotace ve školách je malá, neobjevují se v přípravách veškeré informace ale pouze ty, které jsou nejpodstatnější a které by měl student gymnázií znát.

První příprava je zaměřena na charakteristiku terorismu, druhá na objasnění pojmů džihád, islámský fundamentalismus, islamismus a islámský extremismus a třetí se věnuje teroristickým organizacím al-Káida a Islámský stát a konkrétním teroristickým útokům.

5.2.1 Příprava na hodinu č. 1

Název hodiny: Charakteristika terorismu

Časová dotace: 45 minut

Cíle:

a) Kognitivní cíle:

- Žák definuje pojem terorismus a objasní, proč terorismus označujeme za globální problém.
- Žák vyjmenuje vývojové etapy terorismu a stručně je charakterizuje.
- Žák rozliší minimálně 2 typy dělení terorismu.
- Žák uvede příklady míst, která se stávají nejčastějším místem útoku, a zdůvodní, proč tomu tak je.

b) Psychomotorické cíle:

- Žák mluví o terorismu objektivně, bez vyhocených emocí a beze strachu.
- Žák správně vyslovuje anglické ekvivalenty pro globální, rozlišující a nerozlišující terorismus.
- Žák vypracuje pracovní list na zadané téma.

c) Afektivní cíle:

- Žák je ochoten sdělit svůj názor na terorismus.
- Žák je naladěn diskutovat a příčinách a důsledcích islámského terorismu.

Materiály a nutné vybavení: sešit, psací potřeby, tabule, pracovní list

Forma výuky: hromadná

Metody: metoda volného psaní, diskuze, výklad, práce s pracovním listem

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova

Postup a časové rozvržení hodiny:

- 1) Úvod hodiny (2 min)
Učitel se se třídou pozdraví, zapíše do třídní knihy.
- 2) Evokace (7 min)
Evokace proběhne metodou volného psaní na téma terorismus. Učitel nejprve vysvětlí principy této metody. Je vhodné, aby některý z žáků zopakoval, co je jejich úkolem.
Na samotné psaní je optimální nechat minimálně pět minut čistého času.
- 3) Diskuze (10 min)

Diskuze proběhne nad texty, které žáci vytvořili v rámci volného psaní. Alespoň někteří žáci by své práce měli přečíst. Učitel by však neměl žáky nutit, pokud se o svůj text nechtějí podělit. V takovém případě by měl mít připraveny otázky, které žáky rozmluví. To, že nepřečtou text z volného psaní, vůbec nevádí, jelikož si díky němu lépe utřídili myšlenky a diskutování pro ně bude snazší.

V rámci diskuze by měla být objasněna podstata terorismu, příčiny a důsledky islámského terorismu a žáci by měli sdělit svůj vlastní názor na tento globální problém.

Možné otázky, které učitel může použít, kdyby všichni odmítli svůj text přečíst, popř. kdyby diskuze vázla.:

- *Co je terorismus?*
- *V čem tkví nebezpečí terorismu?*
- *Jaký dopad může mít na evropskou společnost?*
- *Jaké jsou příčiny terorismu?*
- *Jaký je váš vlastní názor na teroristické útoky? Bojíte se?*
- *Jaká místa volí teroristé ke svým útokům nejčastěji? Pokuste se na základě útoků, o kterých jste slyšeli v televizi, vytvořit jejich obecnou charakteristiku.*

4) Výklad **(10 min)**

Učitel v rámci výkladu sdělí žákům informace, které nezazněly v diskuzi a je potřeba je zmínit, aby došlo k naplnění cílů, popř. aby je znali a mohli je doplnit do pracovních listů.

Během výkladu učitel žáky zapojuje, ptá se jich na různé otázky (např. *Jaké druhy terorismu znáte? Víte, jaké jsou vývojové etapy terorismu?...*) Pokud žáci odpověď neznají, učitel danou problematiku objasní. Důležité body zapisuje zároveň na tabuli.

Na závěr by měl nechat prostor pro dotazy.

5) Vypracování pracovního listu **(8 min)**

Učitel žákům rozdá pracovní list, který musí vyplnit. Poté si jej nalepí do sešitu a bude jim sloužit zároveň jako zápis z hodiny.

6) Kontrola pracovního listu **(5 min)**

Oprava pracovního listu proběhne společně. Žáci budou po jednom vyzváni, aby řekli správnou odpověď k jednotlivým názorům.

7) Shrnutí hodiny **(3 min)**

Učitel zopakuje stěžejní závěry z hodiny, zhodnotí práci žáků, sdělí následující téma, které třídu čeká a ukončí hodinu.

Pracovní list „Charakteristika terorismu“

1. Vlastními slovy definuj následující pojmy:

Terorismus _____

Teroristický čin _____

Teroristická skupina _____

2. Vyjmenuj konkrétní činy, které je možné považovat za teroristický útok:

3. Doplň následující text:

Terorismus se v průběhu let vyvíjel. Mluvíme o tzv. _____
terorismu. Jako první vznikl _____ terorismus, který je uplatňován uvnitř hranic
_____ státu a usiluje o změnu _____ politiky státu. První vlna
národního terorismu vznikla v 80. letech 19. století v Rusku, kdy byli zabíjeni prominenti
carského režimu. Jedná se o tzv. _____ terorismus (_____ terrorism).
Druhá vlna přišla po 1. Světové válce a je spojena s boji za národní _____ a
rozbití koloniální říše. Nazývá se jako _____ terorismus (_____
terrorism), protože oběťmi se stali také nevinní civilisté. Druhou etapou je _____
_____ terorismus, který vznikl v _____. Usiluje o změny ve
_____ a _____ politice _____ státu. Poslední etapou
je _____ terorismus, jehož vznik se datuje od _____.

4. Z uvedených druhů terorismu vytvoř typologie podle uvedených kritérií:

Represivní terorismus, domácí terorismus, subrevoluční terorismus, státní terorismus, mezinárodní terorismus, terorismus etabliementu, nestátní terorismus, subversivní terorismus, revoluční terorismus.

- a) Podle vztahu k teritoriu státu dělíme terorismus na _____
a _____.
- b) Podle toho, vůči komu se terorismus uplatňuje, jej dělíme na _____
a _____.
- c) Podle toho, kdo je realizátorem násilí, hovoříme o terorismu _____
a _____.
- d) Podle vztahu k podstatě politického systému se terorismus dělí na _____, _____ a _____.

5. Vyjmenuj, jaké dopady může mít islámský terorismus na evropskou společnost.

6. Objasni, jak terorismus souvisí s globalizací. Proč jej považujeme za globální problém?

7. Na základě teroristických útoků, které znáš, vydedukuj, která místa jsou nejčastěji terčem teroristů a proč? Jak jsou tato místa označována?

5.2.2 Příprava na hodinu č. 2

Název hodiny: Džihád, islámský fundamentalismus, islamismus, islámský extremismus

Časová dotace: 45 minut

Cíle:

a) Kognitivní cíle:

- Žák definuje pojem džihád a rozliší mezi sebou malý a velký džihád.
- Žák vymezí, jak s pojmem džihád souvisí rozdělení světa na území islámu, území války a území mírové smlouvy.
- Žák je schopen najít rozdíly mezi svatou válkou a džihádem a uvede k jednotlivým pojmům příklady.
- Žák vysvětlí pojmy islámský fundamentalismus, islamismus a extrémismus a uvede, v čem se stoupenci těchto proudů liší.

b) Psychomotorické cíle:

- Žáci na flipcharty sepíší základní charakteristiku džihádu, islámského fundamentalismu, islamismu a islámského extrémismu.

c) Afektivní cíle:

- Žák je ochoten sdělit svůj názor na způsob, jakým média využívají pojmy islámský fundamentalismus, extrémismus, islamismus a džihád.
- Žák je naladěn diskutovat o nutnosti rozlišovat pojmy islámský fundamentalismus, islamismus a islámský extrémismus.

Materiály a nutné vybavení: psací potřeby, tabule, flipcharty, novinové články, fixy

Forma výuky: skupinová

Metody: kooperativní výuka, diskuze

Průřezová témata: Mediální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova

Postup a časové rozvržení hodiny:

- 1) Úvod hodiny **(2 min)**
Učitel se se třídou pozdraví, zapíše do třídní knihy.
- 2) Motivace **(8 min)**
Učitel rozdělí žáky do čtyř skupin. Pokud je ve třídě žáků mnoho, může utvořit více skupin s tím, že některé skupiny budou mít stejné zadání. V jedné skupině by nemělo být více než pět žáků.

Každé skupině rozdá vytisknuté internetové články (viz příloha č. 10, 11, 12 a 13), v nichž je vždy žlutě vyznačeno jedno slovo, popř. slovní spojení. Žáci si musí text přečíst a na základě informací uvedených v textu musí zvýrazněné slovo charakterizovat, definovat. Během doby, co žáci pracují, učitel napíše na tabuli pojmy islámský fundamentalismus, islamismus, islámský extrémismus a džihád. Žáci jsou následně vyzváni, aby za celou skupinu sdělili, jak svému pojmu rozumí. Učitel sepíše jejich závěry na tabuli k předem připraveným pojmům.

3) Práce s textem **(12 min)**

Učitel rozdá každé skupině text vztahující se k pojmu, o němž pojednával jejich novinový článek, flipchart a fixy. Texty jsou dostupné v teoretické části této práce. K džihádu učitel vytiskne žákům kapitolu 2.1 Teoretické vymezení džihádu, k islámskému fundamentalismu kapitolu 1. 2. 1 Islámský fundamentalismus, k islamismu kapitolu 1. 2. 2 Islamismus neboli politický islám a k islámskému extrémismu kapitolu 1. 2. 3 Islámský extrémismus.

Úkolem žáků je přečíst si daný text a na flipchart sepsat důležité a podstatné informace, které se k pojmu vztahují. Dále se mají zamyslet, jestli se zjištěné informace shodují se závěry, které vyvodili na základě novinového článku. Učitel žáky upozorní, že mají omezený čas, a tudíž by si měli text rozdělit a nečíst jej všichni celý a určit, kdo za jaký úkol odpovídá (např. někdo hlídá čas, někdo píše nadpis, někdo sepisuje informace apod.)

4) Výstupy jednotlivých skupin **(8 min)**

Žáci umístí své flipcharty na viditelná místa ve třídě a shrnou ostatním spolužákům, co se o svém pojmu dozvěděli. Objasní, v čem se informace shodují a v čem odlišují od závěrů, které vyvodili na základě novinových článků.

5) Diskuze **(10 min)**

Učitel může diskuzi navodit následujícími otázkami:

- *K jakým závěrům jste na základě zjištěných informací dospěli?*
- *Chápete pojmy džihád, islámský fundamentalismus, islamismus a islámský extrémismus jako něco ve skrze negativního. Našli byste na nich něco pozitivního?*
- *Spatřujete mezi pojmy islámský extrémismus, fundamentalismus a islamismus nějaké odlišnosti?*
- *Uvádí tyto odlišnosti na správnou míru i média nebo používají tyto pojmy jako ekvivalenty?*

- *Jaké důsledky může záměna těchto pojmů vyvolat?*
- *Proč je důležité tyto pojmy rozlišovat?*

6) Zadání DÚ **(4 min)**

Žáci si za domácí úkol napíší zápis do sešitu (stručně charakterizují jednotlivé pojmy).
Učitel nechá ve třídě vyvěšené flipcharty, aby měli zdroj informací, pokud si vše nezapamatovali.

Nechá prostor na dotazy.

7) Zhodnocení práce žáků, ukončení hodiny **(1 min)**

Učitel zhodnotí práci žáků, sdělí téma příští hodiny a hodinu ukončí.

5.2.3 Příprava na hodinu č. 3

Název hodiny: Al-Káida, Islámský stát a teroristické útoky

Časová dotace: 45 minut

Cíle:

- a) Kognitivní cíle:
- Žák definuje pojem teroristická organizace a teroristický útok.
 - Žák vyjmenuje cíle al-Káidy a cíle Islámského státu.
 - Žák vymezení rozdílů mezi al-Káidou a Islámským státem.
 - Žák vysvětlí, jaký dopad měly útoky z 11. září 2001 na strategii proti terorismu.
 - Žák vyjmenuje alespoň 3 teroristické útoky, které zasáhly Evropu.
- b) Psychomotorické cíle:
- Žák vypracuje pracovní list na zadané téma.
- c) Afektivní cíle:
- Žák je ochoten sdělit své pocity, obavy a názory, které v něm vyvolávají informace o teroristických útocích.

Materiály a nutné vybavení: psací potřeby, tabule, pracovní list

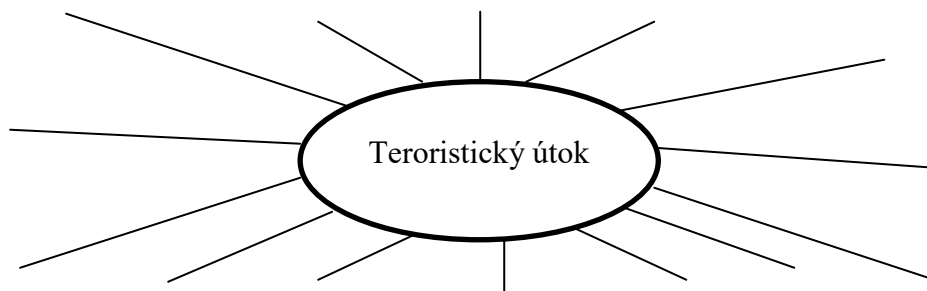
Forma výuky: hromadná

Metody: brainstorming, práce s pracovním listem, diskuze

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Postup a časové rozvržení hodiny:

- 1) Úvod hodiny **(2 min)**
Učitel se se třídou pozdraví, zapíše do třídní knihy.
- 2) Motivace **(10 min)**
Motivace proběhne formou brainstormingu. Učitel na tabuli napíše TERORISTICKÝ ÚTOK a žáci mají za úkol říkat všechny asociace, které se jim s tímto slovním spojením vybaví. Učitel je zapisuje na tabuli.

Na základě asociací, které se na tabuli objevily, by se žáci měli pokusit vytvořit definici teroristického útoku. Pokud by neměla všechny náležitosti, učitel by ji měl uvést na pravou míru.

Obdobně by žáci měli vytvořit definici pro teroristickou organizaci.

3) Práce s pracovním listem + výklad **(20 min)**

Učitel rozdává žákům pracovní list. Jejich úkolem je pozorně sledovat učitelův výklad a informace, které zazní, doplnit správně do pracovního listu.

Výklad má být sestaven tak, aby odpovídal cvičením z pracovního listu. Veškeré potřebné informace jsou uvedeny v teoretické části textu.

Posledních pět minut před koncem výkladu nechá učitel prostor na dotazy. Pokud budou žáci potřebovat, sdělí jim správné odpovědi. Je nutné, aby žáci měli list vyplněn správně, protože jim poslouží jako zápis.

4) Diskuze **(10 min)**

Učitel by měl diskuzi navodit otázkami. Je možné použít následující otázky:

- *Jaký názor máte na informace, které jste se dnes dozvěděli?*
- *Vyvolávají ve vás teroristické útoky nějaké obavy? Čeho se bojíte nejvíce?*
- *Jaká strategie v boji proti terorismu je podle vašeho názoru ta nejlepší?*
- *Jaké jsou nejčastější příčiny teroristických útoků? Jaké mohou mít dopady?*
- *Myslíte si, že Islámský stát je větší hrozbou než al-Káida? Své tvrzení odůvodněte.*

5) Ukončení hodiny **(3 min)**

Učitel zopakuje nejdůležitější informace, zhodnotí práci žáků a ukončí hodinu.

Pracovní list „Al-Káida, Islámský stát a teroristické útoky“

1) Vlastními slovy vysvětli následující pojmy:

Teroristický útok _____

Teroristická organizace _____

Teroristická skupina _____

2) Doplň:

Al-Káida, neboli _____, byla založena roku _____. Za neznámějšího vůdce je považován _____, který byl zavražděn americkými vojsky. V současné době al-Káidu vede _____. V postojích organizace jsou zřetelné nepřátelské postoje vůči _____. Vznik al-Káidy byl do značné míry ovlivněn _____ v letech 1979-1989. Al-Káida má v jiných zemích své _____, které společně s al-Káidou sdílí stejnou ideologii. Jedná se o al-Káidu _____, al-Káidu _____, al-Káidu na _____, Jabhat al Nusra, _____ a Islámský emirát _____. V současné době je nejnebezpečnější pobočkou al-Káida v _____.

Islámský stát je _____, kterou nemůžeme považovat za skutečný stát, ale má určité znaky, kterými se státu podobá. Islámský stát se v průběhu historie transformoval do teroristických organizací s různými názvy. Za první historickou formu IS je považována skupina _____, kterou založil _____ roku _____. Členy IS jsou pouze extrémističtí _____, kteří vyznávají tzv. _____ doktrínu. Tím se IS liší od al-Káidy, protože za nepřátele považuje kromě _____, jejich spojenců a muslimů kolaborujících se Západem i _____. Islámský stát neusiluje o šíření islámu, ale o _____. K ideologii islámského státu se hlásí i jiné teroristické organizace (např. _____).

3) Popiš, v čem se IS liší od al-Káidy a doplň, jaké mají obě organizace cíle:

Cíle al-Káidy:

Cíle Islámského státu:

4) Odpověz na otázky:

a) Jaké další teroristické organizace znáš? _____

b) Jaké teroristické útoky na Evropu znáš? (alespoň 3): _____

c) Jak ovlivnily útoky na Světové obchodní centrum mezinárodní strategii boje proti terorismu? Jak na útoky reagovaly Spojené státy? _____

d) Jaké opatření přijala Evropa po útocích na Francii v roce 2015? _____

5.2.4 Návrh kontrolního testu

- 1) Vyjmenuj vývojové etapy terorismu: **(3 body)**
- 2) Jak se nazývají místa, která jsou nejčastějším terčem teroristických útoků? Uveď alespoň 3 příklady: **(4 body)**
- 3) Vysvětli následující pojmy: **(8 bodů)**
- islámský fundamentalismus _____

džihád _____

teroristický útok _____

islamismus _____

- 4) V čem se liší al-Káida a Islámský stát? **(4 body)**
- 5) Vyjmenuj alespoň 3 teroristické útoky na Evropu: **(3 body)**

Hodnocení:

22 – 21 bodů = 1

20 – 19 bodů = 2

18 – 15 bodů = 3

14 – 13 bodů = 4

12 – 0 bodů = 5

Téma islámského terorismu zasahuje do řady průřezových témat a vzdělávacích obsahů. Tento fakt je potřeba v přípravách na hodiny zohlednit a snažit se jednotlivé oblasti mezi sebou propojovat. Příprava na hodinu č. 2 je názornou ukázkou, jak je téma možné propojit s mediální výchovou.

Návrh kontrolní testu je postaven na otevřených odpovědích, protože otevřené otázky nutí žáky formulovat myšlenky, vylučují možnost typování a poskytují učiteli větší přehled o žakových znalostech.

Závěr

Cílem této práce je charakterizovat problematiku islámského terorismu na prahu 21. století. Cíl byl ve stanoveném rozsahu práce naplněn.

První kapitola pojednává o náboženské a politické dimenzi islámu a poukazuje na nutnost tyto dvě roviny odlišovat. Podkapitoly islámský fundamentalismus, islamismus neboli politický islám a islámský extrémismus přinášejí odlišné definice a názory na vymezení. V rámci podkapitoly islámský extrémismus je odlišen radikalismus od extrémismu. Další podkapitola se věnuje teoretické charakteristice terorismu, jeho vývojovým etapám, podobám, jichž může nabývat, cílům a strategiím.

V rámci druhé kapitoly došlo k naplnění cíle charakterizovat džihád a jeho podoby na pozadí historických událostí a ukázat, že pronikání islámské kultury na evropský kontinent proběhlo již dříve, a tudíž se nejedná o novodobý fenomén. Kapitola poukazuje na to, že džihád neznámá pouze boj, ale je v něm zakomponováno i mravní hledisko, upřímná víra v boha Alláha. Vymezuje rozdíl mezi malým a velkým džihádem a uvádí názory odborníků a muslimů na svatou válku.

Třetí kapitola charakterizuje teroristickou organizaci al-Káida. Zabývá se jejím vznikem, strukturou a vazbami na ostatní teroristické organizace a zároveň objasňuje příčiny nenávislného postoje al-Káidy vůči USA a Západu. Přináší výčet důsledků, které útoky na World Trade Center způsobily a charakterizuje dopady, které vyvolala americká strategie války proti terorismu. Kapitola se věnuje teoriím Fukuyamy a Huntingtona, v nichž se oba pokusili nastínit paradigmaty, kterými se bude svět po pádu Sovětského svazu ubírat.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na vznik, ideologii a cíle Islámského státu. Zabývá se jeho odlišnostmi s al-Káidou a charakterizuje teroristické skupiny, které jsou s ním v úzkém kontaktu. Kapitola se věnuje otázkám nejčastějších míst teroristických útoků, typologii útočníků a zabývá se podrobným popisem útoků na Francii z roku 2015. Důvodem tohoto podrobného popisu je to, že stejně jako útoky na World Trade Center, i tyto útoky vzbudily ve světě velký ohlas. Evropa i USA se přiklonily k nutnosti oživit a modernizovat válku proti terorismu a vynaložit větší úsilí na zničení Islámského státu. Vyřešit problematiku Islámského státu je nutné i z toho důvodu, že ovlivňuje současnou migrační krizi.

Pátá kapitola objasňuje zařazení tématu Islámský terorismus do výuky s ohledem na Rámcový vzdělávací program. Pedagogická aplikace je zpracována formou příprav na hodinu, které se věnují charakteristice terorismu a objasnění pojmů džihád, islámský fundamentalismus, islamismus a islámský extrémismus. Jsou zaměřeny na charakteristiku

teroristických organizací al-Káida a Islámský stát a na konkrétní teroristické útoky. Přípravy jsou určeny pro gymnaziální vzdělávání a jsou koncipovány tak, aby došlo k propojení s průřezovými tématy, k využití různých výukových metod a byl ponechán dostatečný prostor na diskuzi. V závěru této kapitoly je uveden návrh kontrolního testu i s hodnocením. Jeho úkolem je prověřit u žáků jejich znalosti, které v rámci hodin ZSV mají získat.

Práce si vzhledem k rozsahu nečiní ambice obsáhnout problematiku beze zbytku. Je možné dále věnovat pozornost otázkám migrační krize v souvislosti s Islámským státem, či dopadům, které pro Islámský stát bude mít nedávné zveřejnění informací o jeho členech.

Seznam použitých zkratek

AQI – al-Káida v Iráku

CPNI – Centrum pro ochranu národní infrastruktury

EU – Evropská Unie

IS – Islámský stát

ISI – Islámský stát v Iráku

ISIL – Islámský stát Iráku a Levanty

ISIS – Islámský stát v Iráku a as-Šám ()

NaCTSO – Národní protiteroristický bezpečnostní úřad

NATO – Severoatlantická aliance

OEF 2001 – Operace Trvalá svoboda

OEF 2003 – Operace Iránská svoboda

OSN – Organizace spojených národů

RB OSN – Rada bezpečnosti OSN

RIBA – Královský institut britských architektů pro projektování opatření proti terorismu

RVP – Rámcový vzdělávací program

SIS – Slovenská tajná služba

USA – Spojené státy americké

WTC – Světové obchodní centrum

ZHN – Zbraně hromadného ničení

Prameny a literatura

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-96-8.

BEDNÁŘ, Miloslav. Radikalismus jako opak extremismu. In: *Radikalismus a jeho projevy v současném světě: Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. 1. vyd. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007. s. 33-40. ISBN 80-86879-08-9.

BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus I*. 1. vyd. Praha: POLICE HISTORY, 1999. ISBN 80-902670-1-7.

DANICS, Štefan. Radikalismus – extrémismus - antisystémovost. In: *Radikalismus a jeho projevy v současném světě: Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. 1. vyd. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007, s. 54-62. ISBN 80-86879-08-9.

EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1790-9.

EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. *USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4.

FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2002. ISBN 80-86182-27-4.

HRBEK, Ivan (překl.). *Korán*. Celkem 7. vyd., v tomto překladu 3. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4.

HAERI, Fadhlalla. *Islám*. 1. vyd. Praha: Ikar, 2001, ISBN 80-7202-922-3.

HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.

CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001. ISBN 80-7201-265-7.

IBL, Petr. *Globální terorismus*. 1. vyd. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2013. ISBN 978-80-87236-14-7.

Islám: náboženství, historie a budoucnost. 1. vyd.. Brno: Jota, 2010. ISBN 978-80-7217-628-1.

KLAUS, Václav, WEIGL, Jiří. *STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ s.r.o.: Stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. 1. vyd. Velké Příklesy: Olympia, 2015. ISBN 978-80-7376-422-7.

KOTLÁN, Pavel. *Demokracie ve stínu: extremismus, terorismus, fašismus, komunismus*. 1. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2003. ISBN 80-86572-07-2.

KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-298-5.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-540-2.

KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.

KUPCOVÁ, Adéla. Extremismus jako strach ze svobody. In: SVOBODA, Ivo (ed.). *Politický extremismus a terorismus jako ohrožení vnitřní bezpečnosti státu*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2010. s. 52-61. ISBN 978-80-7231-769-1.

LUNDE, Paul. *Islám: [víra, kultura, dějiny]*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1093-2.

MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Vyd. 2., rozš. V Brně: Atlantis, 2010. ISBN 978-80-7108-316-0.

MENDEL, Miloš. *Spuškou a Koránem*. 1. vyd. Orientální ústav Akademie věd České republiky: Praha, 2008. ISBN 80-85425-63-5.

MÜLLER, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1355-5.

MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1818-2.

NOVÁK, Martin. *Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy*. 1. vyd. Praha: EPOCH, 2008. ISBN 978-80-87027-63-9.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků aneb vybrané kapitoly z „mediálního islámu“*. 1. vyd. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2.

ŘEHÁK, David; FOLTIN, Pavel; STOJAR, Richard. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb, 2008. ISBN 978-80-7278-443-1.

SARDAR, Ziauddin; INAYATULLAH, Sohail; BOXWELL, Gail. *Islam, postmodernism, and other futures: a Ziauddin Sardar reader*. Sterling, Va.: Pluto Press, 2003. ISBN 0 7453 1984 X.

SPENCER, Robert. *Islám bez závoje*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-761-5.

SVOBODA, Ivo. *Politický extremismus a terorismus jako ohrožení vnitřní bezpečnosti státu*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2010. ISBN 978-80-7231-769-1.

TSOURAS, Peter. *Slovník vojenských citátů*. 1. vyd. Praha: Baronet, 2007. ISBN 978-80-7384-048-8.

VOKALÁKOVÁ, Emília. Prejavy islamského fundamentalizmu v súčasnom svete. In: *Radikalismus a jeho projevy v současném světě: Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC - VŠPSV, 10-11. 5. 2007*. 1. vyd. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum, 2007. s. 323-333. ISBN 80-86879-08-9.

WARDE, Ibrahim. *Cena strachu: finanční boj s terorismem: Al-Káida a pozadí finanční války proti terorismu*. 1. vyd. Praha: Deus, 2009. ISBN 978-80-87087-07-7.

WEISS, Michael a Hassan HASSAN. *Islámský stát: uvnitř armády teroru*. 1. vyd. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-0883-3.

Elektronické zdroje

Adresy i telefonní čísla. Německo získalo jmenný seznam 22 tisíc džihádistů. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/adresy-i-telefonni-cistla-nemecko-ma-jmenný-seznam-22-000-dzihadistu-p8a-/zpravy-svet.aspx?c=A160310_134804_In_zahranici_msl

Al-Qaida. In: *Global Security* [online]. [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/al-qaida.htm>

Belgičané dopadli třetího teroristu z bruselského letiště. In: *Novinky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/398452-belgicane-dopadli-tretiho-teroristu-z-bruselskeho-letiste.html>

Boj EU proti terorismu. In: *Evropská rada Rada Evropské unie* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/>

BUCHERT, Viliam. VILIAM BUCHERT: Vysmíváný Bushův termín „válka proti terorismu“ je zpět. A v plné parádě. In: *Reflex* [online]. 2014 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: http://www.reflex.cz/clanek/komentare/59273/viliam-buchert-vysmivany-bushuv-termin-valka-proti-terorismu-je-zpet-a-v-plne-parade.html?utm_source=reflex.cz&utm_medium=copy

Bush rejects Taliban offer to hand Bin Laden over. In: *The guardian* [online]. 2001 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2001/oct/14/afghanistan.terrorism5>

CANTO, Silvio. Remember when Democrats supported the Iraq War? In: *American thinker* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.americanthinker.com/blog/2015/03/remember_when_democrats_supported_the_iraq_war.html

CARUSO, J. T. Al-Qaeda International. In: *The FBI federal bureau of investigation* [online]. 2011 [cit. 2016-01-22]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/news/testimony/al-qaeda-international>

Context of 'February 22, 1998: Bin Laden Expands Religious Edict against US and Allies'. In: *History commons* [online]. [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.historycommons.org/context.jsp?item=a022298fatwaexpands>

CRONIN, Audrej Kurth. ISIS is not a terrorist group: Why Counterterrorism Won't Stop the Latest Jihadist Threat. In: *Foreign affairs* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/isis-not-terrorist-group>

Čekají vás temné dny, už chystáme další útoky, hrozí Západu Islámský stát. In: *Novinky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/398413-cekaji-vas-temne-dny-uz-chystame-dalsi-utoky-hrozi-zapadu-islamsky-stat.html>

Česko bude mít stupnici teroristických hrozeb. Po Chovancovi ji žádá premiér. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-bude-mit-bezpecnostni-audit-se-stupnici-miry-ohrozeni/r~308f0cb0913811e5928a002590604f2e/>

Dějiny islámu. In: *Živá planeta* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.zivaplaneta.cz/dejiny-lidstva/vzestup-islamu/>

DEL CID GÓMEZ, Juan Miguel. A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates. *Perspectives on Terrorism* [online]. 2010, 4(4) [cit. 2016-01-25]. ISSN 2334-3745. Dostupné z: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/113/html>

Dvě bomby v centrální Nigérii zabily nejméně 44 lidí. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/dve-bomby-v-centralni-nigerii-zabily-nejmene-15-lidi/r~7ffa478a23ae11e59db2002590604f2e/>

ESPOSITO, John L. The Muslim Community in History. In: *Personal.umich.edu* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www-personal.umich.edu/~vika/TeachPort/islam00/esposito/chapt2.html>

Francouzi na boj s terorem přidají miliardy, najmou stovky agentů. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ve-francii-obvinili-ctyri-lidi-napojene-na-teroristy-pcv-/zahranicni.aspx?c=A150121_100421_zahranicni_ert

Francouzský premiér připustil pochybení tajných služeb před útoky. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/358396-francouzsky-premier-pripustil-pochybeni-tajnych-sluzeb-pred-utoky.html>

GAFFEY, Conor. Why Al-Shabab is Not Joining ISIS. In: *Newsweek* [online]. 2016 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://europe.newsweek.com/al-shabab-not-joining-isis-418656?rm=eu>

GAZDÍK, Roman. Blíží se poslední velká akce USA v Iráku: Volby. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/blizi-se-posledni-velka-akce-usa-v-iraku-volby/r~i:article:662365/>

GROHMANN, Jan. REPORTÁŽ: Evropští džihádisté. In: *Armádní noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/reportaz-evropsti-dzihadiste.html>

HASAN, Mehdi. How Islamic is Islamic State? In: *NewStatesman* [online]. 2015 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.newstatesman.com/world-affairs/2015/03/mehdi-hasan-how-islamic-islamic-state>

HODER, Lukáš a Petr SUCHÝ. Bushova doktrína na Blízkém východě: zahraniční politika USA vůči Blízkému východu v období administrativy George W. Bushe. *Obrana a strategie* [online]. University of defense, **11**(1), 69-85 [cit. 2016-01-29]. DOI: 10.3849/1802-7199.11.2011.01.069-085. ISSN 1802-7199. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2011/1-2011/clanky/bushova-doktrina-na-blizkem-vychode.html#.VqstQsuQdf4>

CHOMSKÝ, Noam. Nová válka proti terorismu. In: *Radio islám* [online]. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z: https://www.radioislam.org/czech/czech_60005.htm

CHOSUDOVSKÝ, Michael. Nepochybný válečný zločin: Americká „globální válka proti terorismu“. In: *AC24.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.ac24.cz/zpravy-ze-sveta/5650-nepochybnny-valecny-zlocin-americka-globalni-valka-proti-terorismu>

IGNATIUS, David. How ISIS spread in the Middle East. In: *The Atlantic* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/how-isis-started-syria-iraq/412042/>

Im Auge des Organs. *Zeit online* [online]. 2015, (38), 5 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/2015/38/angela-merkel-fluechtlinge-krisenkanzlerin/seite-4>

ISIS: Portrait of a Jihadi Terrorist Organization. In: *Crethiplethi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.crethiplethi.com/files/cp_0115.pdf

Isis welcomes Boko Haram's allegiance and plays down coalition 'victories'. In: *The Guardian* [online]. 2015 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/12/isis-welcomes-boko-harams-allegiance-and-plays-down-coalition-victories>

Islámský stát děsí západní státy: Přineseme temné dny křížáckým národům. In: *EuroZprávy.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/149524-islamsky-stat-desi-zapadni-staty-prineseme-temne-dny-krizackym-narodum/>

Islámský stát nakupuje zbraně ve východní Evropě, tvrdí Rusko. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/389688-islamsky-stat-nakupuje-zbrane-ve-vychodni-evrope-tvrdi-rusko.html>

Islámský stát použil v bojích jedovatý plyn, tvrdí kurdské milice. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/utok-plynem-islamsky-stat-dcr-zahranicni.aspx?c=A150718_082532_zahranicni_hro

Islámský stát prý vznikl kvůli Obamovi. Kdyby se naivně nestáhl z Iráku, nic takového by se nestalo. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Islamsky-stat-pry-vznikl-kvuli-Obamovi-Kdyby-se-naivne-nestahl-z-Iraku-nic-takoveho-by-nevzniklo-367144>

Jak bude vypadat dohoda s Tureckem o migraci? Registrace a prověřování. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/jak-ma-podle-dohody-eu-turecko-vypadat-vraceni-migrantu-pit-/zpravy-svet.aspx?c=A160319_174809_In_zahranici_ELE

KAGAN, Frederick W., Kimberly KAGAN, Kathrine ZIMMERMAN, Harleen GAMBHIR a Jennifer CAFALLERA. *Al Qaeda and ISIS: Existential threats to the US and Europe* [online]. In: . [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.aei.org/publication/al-qaeda-and-isis-existential-threats-to-the-us-and-europe/>

KLUZ, Karel. Rezoluce RB OSN o Sýrii a vývoj boje proti Islámskému státu. In: *České národní listy* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/rezoluce-rb-osn-o-syrii-160106.htm>

KLVAŇA, Tomáš. Za kulisami Islámského státu: Al-Káida a ISIS se dnes nemají rády (Druhá část). In: *Reflex* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/68211/za-kulisami-islamskeho-statu-al-kaida-a-isis-se-dnes-nemaji-rady-druha-cast.html>

KRČÍLEK, Pavel. Místa koncentrace velkého počtu osob z hlediska jejích bezpečnosti aneb koncept „crowded places“ a jeho praktické využití. In: *Středisko bezpečnostní politiky* [online]. 2012 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: http://sbp.fsv.cuni.cz/SBP-254-version1-xwp_18.pdf

KROPÁČKOVÁ, Renata. Šándor: Válka proti terorismu je nesmysl. Musíme řešit, proč nás muslimové nenávidí. In: *Český rozhlas* [online]. 2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/dnesniplus/_zprava/sandor-valka-proti-terorismu-je-nesmysl-musime-resit-proc-nas-muslimove-nenavidi--1554411

Krvavé útoky v Paříži a hon na teroristy den po dni. In: *Lidovky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/prehledne-teroristicke-utoky-v-parizi-a-jejich-nasledky-den-po-dni-101-/zpravy-svet.aspx?c=A151119_155700_In_zahranici_ELE

K řízení útoku na redakci Charlie Hebdo se přihlásila jemenská Al-Káida. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/358376-k-rizeni-utoku-na-redakci-charlie-hebdo-se-prihlasila-jemenska-al-kaida.html>

LAUB, Zachary. The Islamic State. In: *Council on Foreign relations* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811>

LINDNER, Tomáš. Záznam rozvojového večera na téma Kdo jsou evropští džihádisté? In: *ARPOK* [online]. 2015 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://arpok.cz/zaznam-rozvojoveho-vecera-na-tema-kdo-jsou-evropsti-dzihadiste/>

Londýnské výbuchy otřásly i finančními trhy. In: *IDnes.cz* [online]. 2005 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/londynske-vybuchy-otrasly-i-financnimi-trhy-f3h-/ekonomika.aspx?c=A050707_122144_ekonomika_ven

Měsíc od útoku na Charlie Hebdo: Muslimové a Židé cítí strach. In: *ČT24* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1500788-mesic-od-utoku-na-charlie-hebdo-muslimove-a-zide-citi-strac>

MOELLER, Susan. Think Again: Bush's War on Terror. In: *Center for American Progress* [online]. 2004 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <https://www.americanprogress.org/issues/security/news/2004/03/18/615/think-again-bushs-war-on-terror/>

MOULISOVÁ, Marcela. O psychice teroristy. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/o-psychice-teroristy.aspx>

MÜLLER, Martin. Za Islámský stát může absurdní invaze USA do Iráku, shodují se experti. In: *Lidovky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/za-islamsky-stat-muze-absurdni-invaze-usa-do-iraku-tvrdi-britsti-experti-112-/zpravy-svet.aspx?c=A150125_134543_In_zahranici_mmu

Muslim Percent of Population in Western European Countries, 2010 and 2050. In: *Pew Research Center: Religion & Public Life* [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: http://www.pewforum.org/2015/04/02/main-factors-driving-population-growth/pf_15-04-02_projectionstables50/

Největší teroristické útoky v Evropě od roku 2000. In: *České noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/profil-nejvetsi-teroristicke-utoky-v-evrope-od-roku-2000/1281341>

NERIAH, Jacques. The Structure of the Islamic State (ISIS). In: *Jerusalem Center for Public Affairs: Israeli Security, Regional Diplomacy, and International Law* [online]. 2014 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://jcpa.org/structure-of-the-islamic-state/>

NOVÁK, Martin. Válka v Sýrii se nevyvíjí podle ruských představ. Zvrat nenastal, začíná se mluvit o neúspěchu. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/valka-v-syrii-se-zatim-nevyviji-podle-ruskych-predstav-zvrat/r~08538416a26c11e58f750025900fea04/>

Nová rezoluce podpoří britské údery proti Islámskému státu, řekl Cameron. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nova-rezoluce-podpori-britske-udery-proti-islamskemu-statu-r/r~e706a332904c11e5a405002590604f2e/>

Odposlech vůdců islamistů: Teror v Paříži by mohl začít vlnu atentátů. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odposlech-konverzace-predaku-islamskeho-statu-a-terror-v-erope-ps7-/zahranicni.aspx?c=A150111_074057_zahranicni_jvw

On-line rozhovor: Odborník na bezpečnost Marian Brzybohatý. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/odpovedi.aspx?t=O150108_125832_468_jw

On This Day: President Bush Declares “War on Terror”. In: *Finding Dulcinea* [online]. Dulcinea Media, 2001 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.findingdulcinea.com/news/on-this-day/September-October-08/On-this-Day--President-Bush-Declares--War-on-Terror.html>

Open Letter to al-Baghdadi. In: *Letter to Baghdadi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.lettertobaghdadi.com/#translations>

O terorismu s Marianem Brzybohatým. In: *Respekt* [online]. 2008, aktualizováno 2015 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/rozhovory/o-terorismu-s-marianem-brzybohatym>

OWEN, Jonathan. Terrorism around the world: From Isis to Boko Haram, how a small number of groups can kill thousands of people. In: *Independent* [online]. 2015 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/politics/isis-boko-haram-al-qaeda-al-shabaab-terrorism-a6743741.html>

Paris attacks: Who were the attackers? In: *BBC* [online]. 2016 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>

POLANKA, Vít. Nejhorším důsledkem útoků z 11. září 2001 je ztráta soukromí, říkají někteří Američané. In: *Český rozhlas* [online]. 2011 [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/_zprava/944059

Protecting Crowded Places: Design and Technical Issues [online]. Home Office ve spolupráci s Národním protiteroristickým bezpečnostním úřadem (NaCTSO) a Centrem pro ochranu národní infrastruktury (CPNI), 2012 [cit. 2016-02-26]. ISBN 978-I-84987-393-2. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/97992/design-tech-issues.pdf

Přehledně: Co víme o teroru v Paříži. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/386465-prehledne-co-vime-o-teroru-v-parizi.html>

Přepis rozhovoru útočníka v košer obchodě se stanicí BFM TV. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prepis-rozhovoru-utocnika-dd3-/zahranicni.aspx?c=A150109_234232_zahranicni_neh

Přesně 911 dní po 11. září 2001 teroristé udeřili v Madridu. In: *ČT24* [online]. 2009 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1460844-presne-911-dni-po-11-zari-2001-teroriste-uderili-v-madridu>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Reakce na problematiku zahraničních teroristických bojovníků a na nedávné teroristické útoky v Evropě. In: *Evropská rada Rada Evropské unie* [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/>

Řady Islámského státu řídnou, džihádisté umírají i prchají. In: *Novinky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/393906-rady-islamskeho-statu-ridnou-dzihadiste-umiraji-i-prchaji.html>

SAUL, Heather. President Barack Obama claims rise of Isis is 'unintended consequence' of George W. Bush's invasion in Iraq. In: *Belfast Telegraph* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/world-news/president-barack-obama-claims-rise-of-isis-is-unintended-consequence-of-george-w-bushs-invasion-in-iraq-31076653.html>

SLEZÁK, Milan. V čem se nové teroristické útoky v Bombaji liší od těch předchozích. In: *Rozhlas.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/520021

Slovensko zpřísňuje opatření proti terorismu. Policisté budou moci na místě útoku kohokoliv zatknout. In: *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/evropa-slovensko/c1-64957370-slovensko-zprisnuje-opatreni-proti-terorismu-policiste-budou-moci-na-miste-utoku-kohokoliv-zatknout>

Soft Targets Protection Institute, z. ú. In: *Soft Targets Protection Institute, z. ú.* [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://www.stpi.cz/cz/kdo-jsme-529/>

Společný postoj Rady ze dne 27. prosince 2001 o uplatnění zvláštních opatření k boji proti terorismu [online]. [cit. 2015-11-08]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001E0931:CS:HTML>

Souhrn zprávy "Bezpečnější svět: Naše společná odpovědnost". In: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2016-01-29]. Dostupné z: <http://www.archiv.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1050>

Strategie České republiky pro boj proti terorismu. In: *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/3-nap-2013-material-pdf.aspx

Svět po teroristických útocích v Paříži. In: *Česká televize* [online]. 2015 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10997918455-mimoradne-porady-ct24/215411034000162-svet-po-teroristickych-utocich-v-parizi/>

Šéfredaktor Charlie Hebdo nese na smrti novinářů vinu, míní zakladatel časopisu. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/358937-sefredaktor-charlie-hebdo-nese-na-smrti-novinaru-vinu-mini-zakladatel-casopisu.html>

Teroristické útoky v Bruselu. In: *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/vybuchy-v-bruselu-030-/online.aspx?online=1006132>

Teroristický útok ve Francii na redakci Charlie Hebdo. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/teroristicke-utoky-ve-francii/r~c93d1740a66a11e49e4b0025900fea04/>

The Historical Roots and Stages in the Development of ISIS. In: *Crethiplethi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://www.crethiplethi.com/the-historical-roots-and-stages-in-the-development-of-isis/islamic-countries/syria-islamic-countries/2015/>

TRACHTOVÁ, Zdeňka. Politolog: Teroristé v Paříži ublížili svým obětem, ale i všem muslimům. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-s-shanaahem-o-islam-u-utocich-d97-/domaci.aspx?c=A150107_205929_domaci_zt

Tusk: Schengenský systém "selže za dva měsíce", pokud migrační krize nebude pod kontrolou. *Britské listy* [online]. Občanské sdružení Britské listy, Copyright©1996-2015 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/80723.html>

Ty hrdiny jsme najali my, přihlásila se k teroru v Paříži al-Káida. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/francie-al-kaida-jemen-charlie-hebdo-du5-/zahranicni.aspx?c=A150114_122616_zahranicni_aha

Únosce letadla v Pákistánu oběsili. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/370749-unosce-letadla-v-pakistanu-obesili.htm>

Útok islamistů na hotel v Mogadišu si vyžádal nejméně dvacet mrtvých a desítky zraněných. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/den-po-utoku-na-prezidentsky-palac-otrasl-mogadisem-dalsi-vy/r~13ce26fedcb211e5bb3a0025900fea04/>

Útok na Londýn. In: *Česká televize* [online]. 2006 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095750312-utok-na-londyn/20538253346/>

VAINDL, Ladislav a Josef KOPECKÝ. Zeman potvrdil zaplacení 150 milionů za Češky unesené v Pákistánu. In: *IDnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: http://plzen.idnes.cz/zeman-milos-unesene-divky-vykupne-uprchlici-turecko-p0d-/plzen-zpravy.aspx?c=A160210_131002_plzen-zpravy_pp

Vláda schválila 1. stupeň ohrožení terorismem, zprávy o hrozbě útoku nemá. In: *Idnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/bohuslav-sobotka-lubomir-zaoralek-urad-vlady-teroristicke-utoky-belgie-brusel-gch-/domaci.aspx?c=A160322_120043_domaci_fer

V Paříži se kvůli útokům nesmí natáčet filmy s herci v uniformách. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zakaz-scen-s-ozbrojenymi-herci-v-parizi-fca-/zahranicni.aspx?c=A150206_081156_zahranicni_jj

WANDER, Andrew. A history of terror: Al-Qaeda 1988-2008. In: *The Gurdian* [online]. 2008 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2008/jul/13/history.alqaida>

WARNER, Bill. Statistical Islam: A political ideology - not a religion. *The muslim issue* [online]. [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <https://themuslimissue.wordpress.com/2012/11/04/statistical-islam/>

Was ist Islamismus? [online]. : 1 [cit. 2015-11-08]. Dostupné z: <https://www.verfassungsschutz.de/de/arbeitsfelder/af-islamismus-und-islamistischer-terrorismus/was-ist-islamismus>

WOOD, Graeme. What ISIS Really Wants. In: *The Atlantic* [online]. 2015 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/what-isis-really-wants/384980/>

Working together to protect crowded places [online]. První. Neuvedeno: Home office, 2010 [cit. 2016-03-05]. ISBN 978 -1- 84987-146 - 4. Dostupné z: <http://www.continuityforum.org/sites/default/files/images/working-together-crowded-places.pdf>

WYKE, Tom. ISIS call for al-Shabaab fighters to defect and join them in Somalia as Islamic State tries to expand in Africa. In: *Daily Mail* [online]. 2016 [cit. 2016-02-17]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3395551/ISIS-call-al-Shabaab-fighters-defect-join-Somalia-Islamic-State-tries-expand-Africa.html>

Zdvojnásobte úsilí v boji proti IS, vyzvala státy Rada bezpečnosti OSN. In: *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rb-osn-vyzvala-k-zdvojnasozeni-bojoveho-usili-proti-is-pgh-zahranicni.aspx?c=A151120_234840_zahranicni_zt

ZELIN, Aaron Y. Al-Qaeda Disaffiliates with the Islamic State of Iraq and al-Sham. In: *The Washington Institute: Improving the Quality of U.S. Middle East Policy* [online]. 2014 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/al-qaeda-disaffiliates-with-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham>

Země EU se shodly na zpřísnění kontrol na hranicích schengenu. In: *České noviny* [online]. 2016 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeme-eu-se-shodly-na-zpriseneni-kontrol-na-hranicich-schengenu/1319310>

ZIKMUND, Martin T. Postavit se na odpor zabijákům: Rozhovor s Lubošem Kropáčkem. In: *Katolický týdeník* [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.katydz.cz/rozhovory/postavit-se-na-odpor-zabijakum.html>

ZIMMERMAN, Katherine. *The al Qaeda Network: A new framework for defining the enemy* [online]. 2013 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://www.aei.org/wp-content/uploads/2013/09/-the-al-qaeda-network-a-new-framework-for-defining-the-enemy_133443407958.pdf. A report by Aei'S critical threats project

Živě: Útoky v Paříži mají 129 obětí. Policie zadržela první podezřelé, stopy vedou do Belgie. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/zive-do-parize-se-vratil-terorismus-desitky-mrtvych-a-zranen/r~1abf2fac8a5611e5a705002590604f2e/>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulka preference hodnot

Příloha č. 2: Deset nejčastěji používaných aspektů ve Schmid-Jongmannově výzkumu

Příloha č. 3: Deset nejčastěji používaných aspektů ve Weinberg-Pedhazur-Hirsch-Hoeflerově

Příloha č. 4: Arabská říše v letech 632-756

Příloha č. 5: Expanze islámů do roku 1500

Příloha č. 6: Růst Osmanské říše

Příloha č. 7: Struktura al-Káidy

Příloha č. 8: Rozložení sil v syrské oblasti z prosince 2015

Příloha č. 9: Výčet faktů, které jsou v rozporu s vírou sunnitů (Otevřený dopis Bagdádimu)

Příloha č. 10: Internetový článek č. 1

Příloha č. 11: Internetový článek č. 2

Příloha č. 12: Internetový článek č. 3

Příloha č. 13: Internetový článek č. 4

Přílohy

Příloha č. 1: Tabulka preference hodnot

Kategorie hodnot	Hodnota	Celkem	Z toho extrémisté	Z toho radikálové
Osobní; biologické; sociální			25%	75%
	Přátelství	50%	50%	50%
	Dobry život vlastní a blízkých; štěstí; zdraví	37,5%	33,3%	66,7%
	Rodinné hodnoty	50%	50%	50%
Abstraktní; politické hodnoty			63%	27%
	Čest, odvaha, odpovědnost	37,5%	33,3%	66,7%
	Vlast; národ	62,5%	20%	80%
	Spravedlnost	50%	50%	50%
	Vzdělání (myšleno v oblasti politické; vzdělání, které může sloužit ve prospěch daného hnutí, ideologie)	50%	75%	25%
	Kulturní homogenita	75%	66,7%	33,3%
	Rasová čistota	50%	100%	0%
	Pospolitost občanů, korporatismus	25%	100%	0%

Zdroj: KUPCOVÁ, Adéla. Extremismus jako strach ze svobody. In: SVOBODA, Ivo (ed.). *Politický extremismus a terorismus jako ohrožení vnitřní bezpečnosti státu*. První. Brno: Univerzita obrany, 2010. s. 53. ISBN 978-80-7231-769-1

Příloha č. 2: Deset nejčastěji používaných aspektů ve Schmid-Jongmannově výzkumu

	Aspekty	Průměrné zastoupení (%)
1	Násilí, síla	71
2	Politický motiv	60
3	Strach, teror	41
4	Ohrožení/hrozba	47
5	Psychologické efekty a očekávané reakce	41,5
6	Odlišení cíle a oběti	37,5
7	Úmyslná, plánovaná, systematicky organizovaná akce	32
8	Metoda boje, strategie, taktika	30,5
9	Abnormality v rozporu se schválenými pravidly	30
10	Nátlak, vydírání, indukce dodržování	28,5

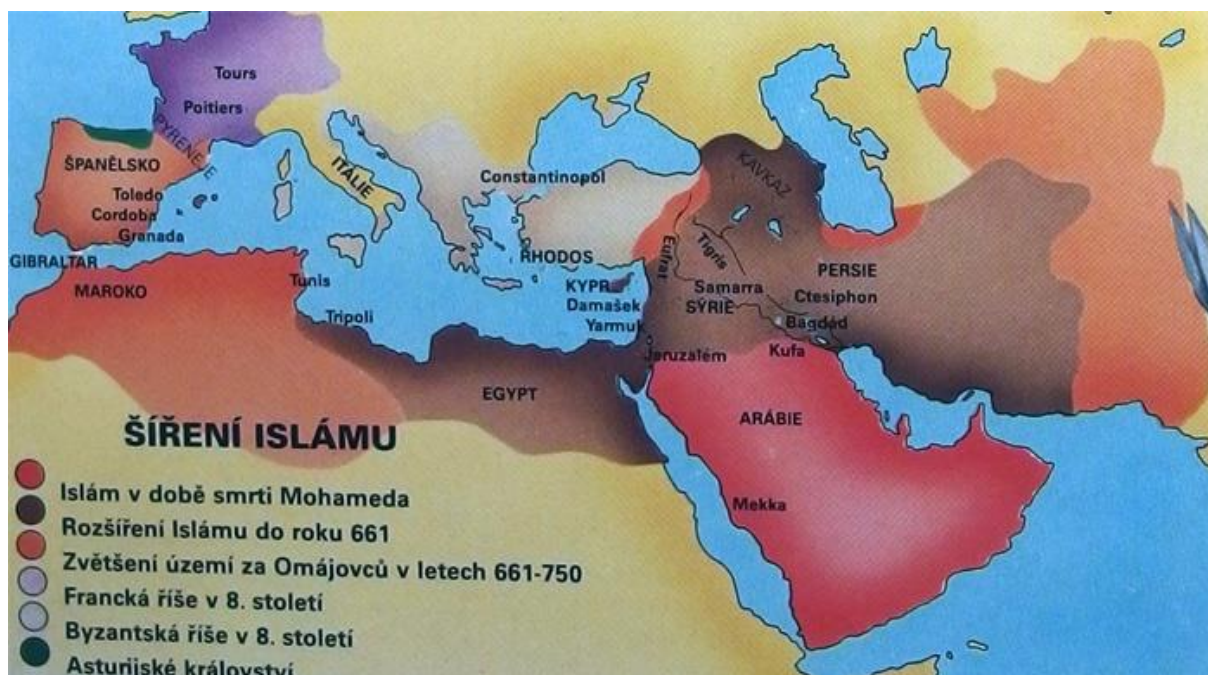
Zdroj: Tabulka byla vytvořena autorkou textu podle informací získaných z: WEINBERG, Leonard, Ami PEDAHZUR a Sivan HIRSCH-HOEFLER. The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence* [online]. 2004, 16(4), 19 [cit. 2016-01-11]. DOI: 10.1080/095465590899768. ISSN 0954-6553. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/095465590899768>

Příloha č. 3: Deset nejčastěji používaných aspektů ve Weinberg-Pedhazur-Hirsch-Hoeflerově výzkumu

	Aspekty	Průměrné zastoupení (%)
1	Násilí, síla	83,5
2	Politický motiv	65
3	Ohrožení/hrozba	41
4	Metoda boje, strategie, taktika	31,5
5	Skupiny, hnutí a organizace jako pachatelé	29
6	Odlišení cíle a oběti	25
7	Strach, teror	22
8	Civilisté jako oběti	22
9	Aspekty publicity	18
10	Úmyslná, plánovaná, systematicky organizovaná akce + nevinnost obětí	11

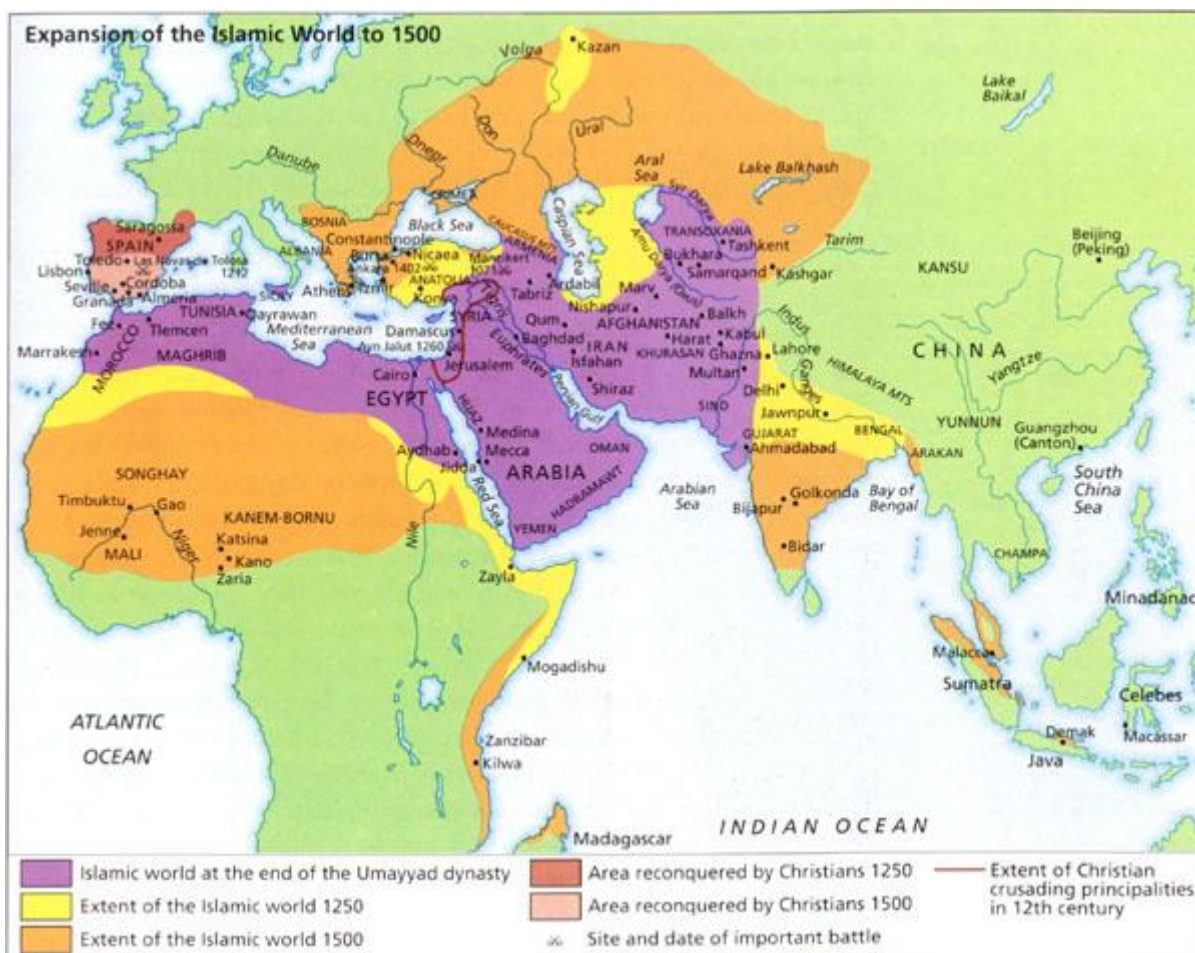
Zdroj: Tabulka byla vytvořena autorkou textu podle informací získaných z: WEINBERG, Leonard, Ami PEDAHZUR a Sivan HIRSCH-HOEFLER. The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence* [online]. 2004, 16(4), 19 [cit. 2016-01-11]. DOI: 10.1080/095465590899768. ISSN 0954-6553. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/095465590899768>

Příloha č. 4: Arabská říše v letech 632-756

Zdroj: Dějiny islámu. In: Živá planeta [online]. 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.zivaplaneta.cz/dejiny-lidstva/vzestup-islamu/>

Příloha č. 5: Expanze islámů do roku 1500

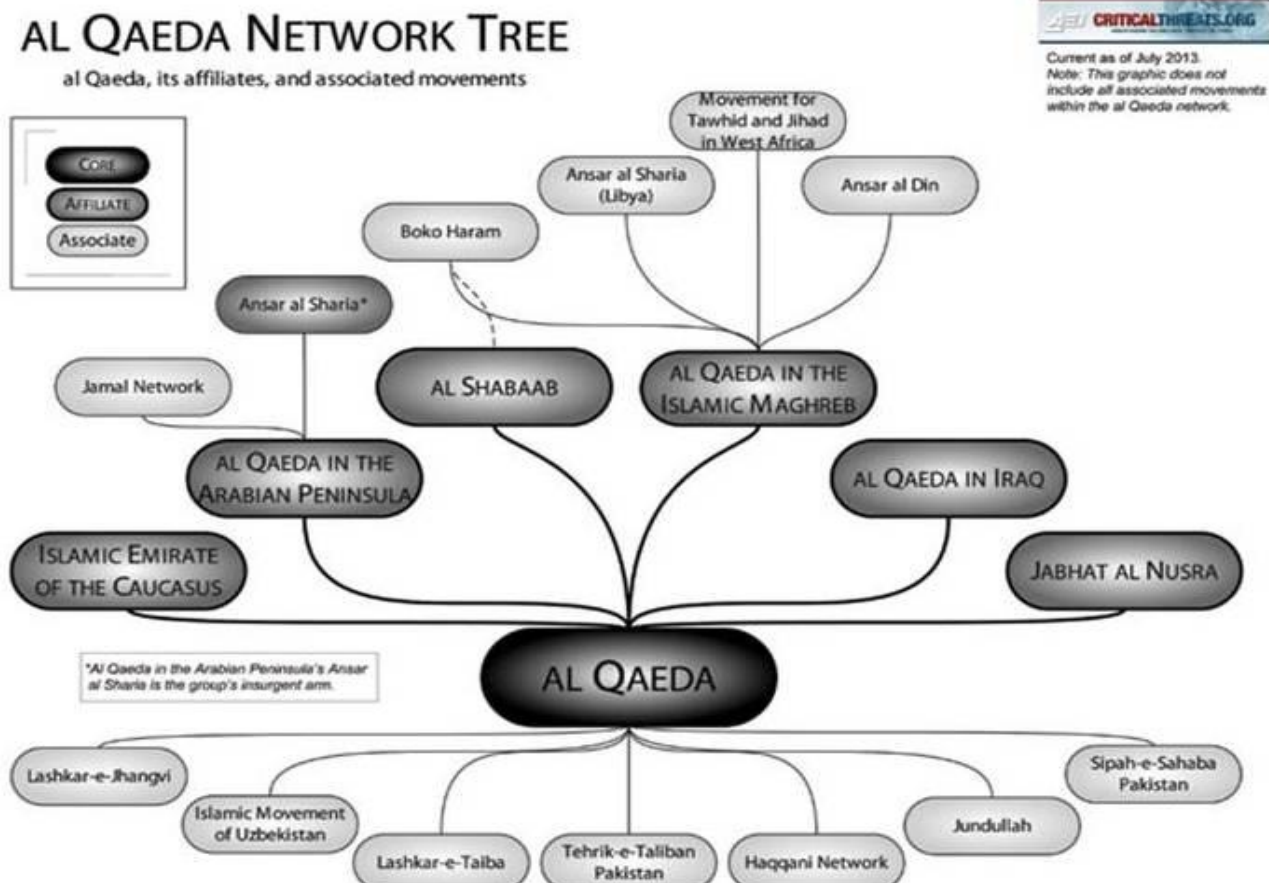
Zdroj: ESPOSITO, John L. The Muslim Community in History. In: *Personal.umich.edu* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www-personal.umich.edu/~vika/TeachPort/islam00/esposito/chapt2.html>

Příloha č. 6: Růst Osmanské říše

Zdroj: Expanze říše mezi lety 1481 a 1683 (kromě oblastí Alžíru, Súdánu, Hidžázu, Asíru a Jemenu). In: Wikipedia [online]. 2008 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Osmansk%C3%A1_1517-1699#/media/File:Ottoman_empire.svg

Příloha č. 7: Struktura al-Káidy

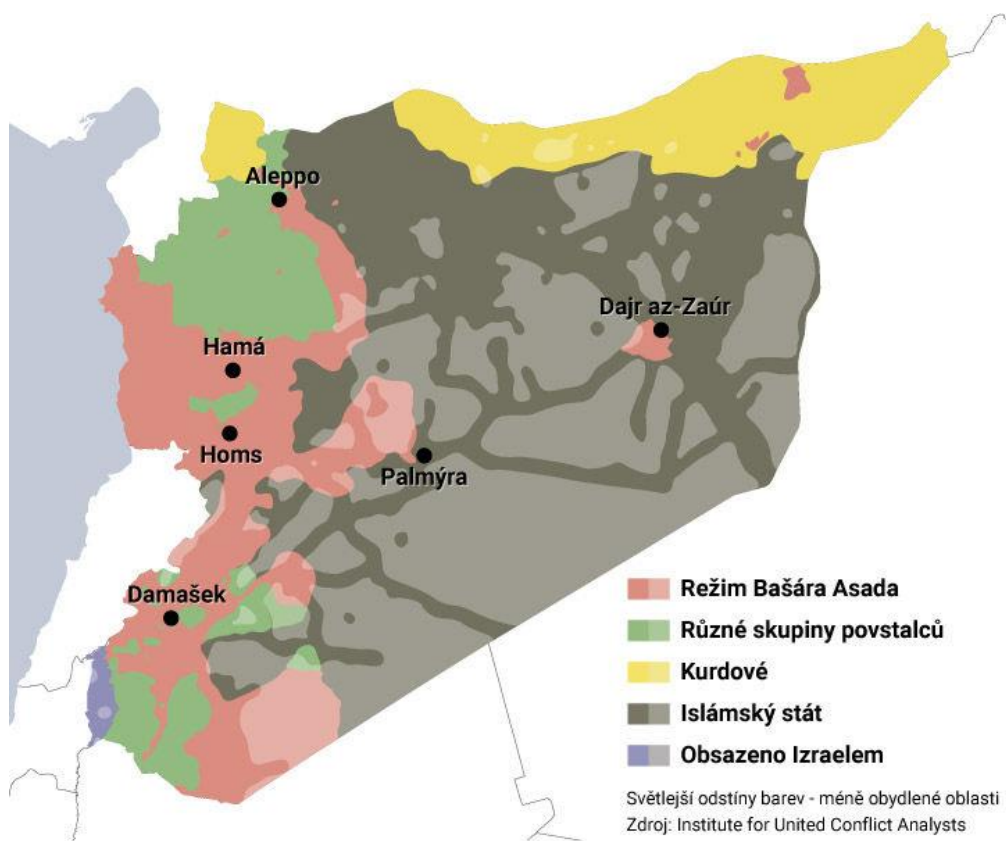

AEI CRITICALTHREATS.ORG
 Current as of July 2013.
 Note: This graphic does not include all associated movements within the al Qaeda network.

Note: The al Qaeda network tree displays the organizational relationships that run from al Qaeda core to the affiliates and to the associates. It does not depict affiliate-to-affiliate or associate-to-associate relationships.
 Source: AEI's Critical Threats Project

Zdroj: ZIMMERMAN, Katherine. *The al Qaeda Network: A new framework for defining the enemy* [online]. 2013 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.aei.org/wp-content/uploads/2013/09/Al-Qaeda-Network-Tree.jpg>. A report by Aei'S critical threats project

Příloha č. 8: Rozložení sil v syrské oblasti z prosince 2015

Zdroj: NOVÁK, Martin. Válka v Sýrii se nevyvíjí podle ruských představ. Zvrat nenastal, začíná se mluvit o neúspěchu. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/valka-v-syrii-se-zatim-nevyviji-podle-ruskych-predstav-zvrat/r~08538416a26c11e58f750025900fea04/>

Příloha č. 9: Výčet faktů, které jsou v rozporu s vírou sunnitů (Otevřený dopis Bagdádimu)

1.	Je zakázáno vydávat fatwy bez potřebných znalostí islámského učení. Fatwy musí dodržovat islámskou právní teorii, která je definována v klasických textech. Je také zakázáno citovat verše z Koránu, nebo jeho části vytržené z kontextu. Je potřeba brát v potaz komplexní pohled na vše, co korán a hádísy učí o dané záležitosti.
2.	Je zakázáno vydávat právní rozsudky bez zvládnutí arabského jazyka.
3.	Je zakázáno zjednodušovat záležitosti šarí'i a ignorovat zavedené islámské vědy.
4.	Je dovoleno [učencům] lišit se názorově v jakýchkoli záležitostech, s výjimkou těch základů náboženství, které všichni muslimové musí znát.
5.	Je zakázáno ignorovat realitu současné doby při odvozování soudních rozhodnutí.
6.	Je zakázáno zabíjet nevinné.
7.	Je zakázáno zabíjet posly, velvyslanci a diplomaty; proto je zakázáno zabíjení novinářů a humanitárních pracovníků.
8.	Džihád v islámu je obranná válka. Není přípustné prosazovat správnou věc, správný účel bez správných pravidel chování.
9.	Je zakázáno prohlásit člověka za nemuslima, ledaže on (nebo ona) otevřeně deklaruje nedůvěru.
10.	Je zakázáno poškodit nebo týrat, křesťany nebo jakékoli „Vlastníky Písma!“
11.	Je povinností považovat jezidy za „Vlastníky Písma.“
12.	Znovuzavedení otroctví je zakázáno. Bylo zrušeno na základě všeobecného konsensu.
13.	Je zakázáno přinutit lidi ke konverzi.
14.	Je zakázáno upírat ženám jejich práva.
15.	Je zakázáno upírat dětem jejich práva.
16.	Je zakázáno přijmout právní tresty bez dodržení správných postupů, které zajišťují spravedlnost a milosrdenství.
17.	Je zakázáno mučit lidi.
18.	Je zakázána degradace, znesvěcení mrtvých.
19.	Je zakázáno připsat zlé činy Bohu.
20.	Je zakázáno ničit hroby a svatyně proroků a společníků.
21.	Ozbrojená vzpoura je v Islámu zakázaná pro kohokoliv, pro jakýkoliv důvod, kromě jasného bezvěrství vládců a skutečnosti, že nepovoluje lidem modlit se.
22.	Je zakázáno prohlásit chalífát bez konsensu všech muslimů.
23.	Loajalita k něčí národ je přípustná v islámu.
24.	Po smrti Proroka Islám nevyžaduje po nikom, aby emigroval.

Zdroj: Open Letter to al-Baghdadi. In: *Letter to Baghdadi* [online]. 2014 [cit. 2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.lettertobaghdadi.com/#translations>

Příloha č. 10: Internetový článek č. 1

Únosce letadla v Pákistánu oběsili

čtvrtek 28. května 2015, 13:50 - Islámábád

Pákistán popravil tři balúčské povstalce, kteří před 17 lety unesli letadlo s 30 lidmi na palubě. Ve čtvrtek to uvedl server BBC. Pákistánská vláda obnovila trest smrti po loňském masakru, který ve škole v Pěšávaru provedli **islámští fundamentalisté**. Trojici oběsili ve věznicích v Karáči a Hajdarábádu.

Příslušníci levicové organizace balúčských studentů (BSO) unesli v květnu 1998 letoun společnosti Pakistani International Airlines z Turbatu do Karáči s mezipřistáním v Gwadaru. Právě tam do letounu nastoupili a krátce po vzletnutí přepadli pilotní kabinu a požadovali, aby pilot přistál v indickém Dillí.

Pilot je upozornil, že pro takový let nemá stroj dost paliva, avšak souhlasil s přistáním v Gudžarátu v Indii. Stroj ale nasměroval do Hajdarábádu, kde na něj po přistání udeřilo pákistánské komando. Cestujícím se nic nestalo.

Tři únosce odsoudili k trestu smrti v říjnu téhož roku. Dlouhá léta pak čekali na vykonání trestu, dokud vláda v roce 2008 nevalila na trest smrti moratorium. To odvolala po přepadení pěšávarské školy extremisty z Tálibánu v prosinci loňského roku. Tálibové v ní povraždili přes 130 školáků a kantorů.

BSO bojovala za větší práva a více zdrojů pro Balúčistán, jednu z nejzaostalejších provincií.

Zdroj: Únosce letadla v Pákistánu oběsili. In: *Novinky.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/370749-unosce-letadla-v-pakistanu-obesili.htm>

Příloha č. 11: Internetový článek č. 2

Řady Islámského státu řídnou, džihádisté umírají i prchají

pátek 5. února 2016, 7:31 - Rakka

Teroristická organizace Islámský stát má nyní v Sýrii a Iráku 19 tisíc až 25 tisíc bojovníků. Informoval o tom ve čtvrtek mluvčí Bílého domu Josh Earnest s odvoláním na informace zpravodajských služeb. Řady IS tak prý výrazně prořídly. Předchozí odhady z roku 2014 hovořily o 20 až 31 tisících džihádistů v obou zemích.

Earnest klesající počet bojovníků Islámského státu zdůvodnil vojenskými úspěchy mezinárodní protiteroristické koalice. Mluvčí se však nezmínil o počtu džihádistů v jiných zemích, jako je například Libye.

Američtí představitelé si řídnutí v řadách džihádistů vysvětlují ztrátami na bojišti i dezercemi.

Nový odhad zpravodajských služeb „znamená, že nadále představují podstatnou hrozbu, ale jejich potenciální počet poklesl“, řekl Earnest.

K úspěchu prý přispěly irácké bezpečnostní síly a kmenové milice a umírněné opoziční skupiny v Sýrii podporované USA. Totéž údajně platí o více než 10 tisících leteckých úderů proti islamistickým extrémistům. Mezinárodní úsilí prý rovněž začíná zamezovat proudu cizinců, kteří se chtějí k Islámskému státu připojit.

„Islámský stát má větší potíže než dříve s doplňováním svých řad a my jsme si dávno vědomi potřeby spolupráce mezinárodního společenství na zastavení přílivu zahraničních bojovníků do regionu,“ řekl Earnest.

Agentura Reuters upozorňuje, že někteří severoafričtí džihádisté, kteří by se jinak vydali do Sýrie, možná vyslyšeli výzvy vedení Islámského státu, aby zamířili do Libye, kde Islámský stát usiluje o rozšíření svého území k pobřeží Středozemního moře.

Zdroj: Řady Islámského státu řídnou, džihádisté umírají i prchají. In: *Novinky.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/393906-rady-islamskeho-statu-ridnou-dzihadiste-umiraji-i-prchaji.html>

Útok islamistů na hotel v Mogadišu si vyžádal nejméně dvacet mrtvých a desítky zraněných

26. 2. 2016

V centru somálské metropole Mogadišu se večer ozvaly dva velké výbuchy. Útočili ozbrojenci z radikálního islamistického hnutí Šabáb, policie je na místě a pokračují v boji s ozbrojenci. Policejní mluvčí hovoří o minimálně dvanácti mrtvých. Útok přichází jen den po atentátu na prezidentský palác v Mogadišu, při kterém zemřeli tři lidé.

Mogadišu (Somálsko) - Nejméně 20 mrtvých si v pátek večer vyžádal útok radikálů z islamistického hnutí Šabáb na hotel v somálské metropoli Mogadišo. Informovaly o tom podle agentury DPA místní úřady. Desítky lidí při útoku utrpěly zranění. Podle zdrojů z bezpečnostních složek bylo zabito nejméně pět útočníků.

Do brány hotelu Somali Youth League, který je známý také pod zkratkou SYL, prý nejprve najel sebevražedný útočník automobilem napěchovaným výbušninou. Poté do hotelu pronikli bojovníci islamistických milic.

"Mudžáhidové provedli útok na hotel SYL poblíž prezidentského paláce. Útok začal sebevražedným atentátem a následovala přestřelka," uvedla skupina v prohlášení na svém účtu na Instagramu.

Policejní mluvčí Ibrahim Mohamed později upřesnil, že exploze byly dvě. "Jedna se odehrála u (veřejné zahrady) Peace Gardens a druhá u (sousedního) hotelu SYL. Viděl jsem dvanáct zabitých civilistů, ale jejich počet může ještě růst," řekl mluvčí.

Výbuchy údajně vážně poškodily řadu okolních budov. Panují proto obavy, že se v troskách nacházejí další oběti, píše DPA. Podle místních obyvatel se nad městem vznášel velký oblak kouře. Policejní mluvčí uvedl, že nálož zasáhla bránu parku za hotelem, z něhož většina lidí unikla jiným vchodem. Přestřelka se odehrála mezi útočníky a ostrahou hotelu, který často navštěvují vládní činitelé a manažeři.

Zdroj: Útok islamistů na hotel v Mogadišu si vyžádal nejméně dvacet mrtvých a desítky zraněných. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/den-po-utoku-na-prezidentsky-palac-otrasl-mogadisem-dalsi-vy/r~13ce26fedcb211e5bb3a0025900fea04/>

Dvě bomby v centrální Nigérii zabily nejméně 44 lidí

AKTUALIZOVÁNO 6. 7. 2015

Jos (Nigérie) - Při výbuchu bomb u mešity a muslimské restaurace ve městě Jos v centrální Nigérii v neděli večer místního času zahynulo nejméně 44 lidí a 67 bylo se zraněním převezeno do nemocnice. Za útoky zřejmě stojí islamistická extremistická skupina Boko Haram.

Výbuch před mešitou přišel ve chvíli, kdy hlavní duchovní, který hlásal o mírovém soužití, promlouval k davu.

Druhá bomba explodovala před restaurací oblíbenou mezi místními politiky.

Jos byl v poslední době centrem několika bombových útoků, ke kterým se přihlásili **islámští extrémisté** z Boko Haram. Zemřely při nich stovky lidí. Extrémisté se rovněž v neděli vrátili do vesnice v provincii Borno na severovýchodě země, kterou napadli před třemi dny, a zabili zde devět vesničanů a vypálili 32 kostelů a 300 domů. Uvedl to šéf místní domobrany Stephen Apagu. Místní domobrana podle něj zabila tři bojovníky.

Islamistické milice Boko Haram v rámci svého boje za vyhlášení státu s přísnými islámskými pravidly zabily na severovýchodě Nigérie již více než 15 000 lidí. Svou aktivitu rozšířily i do sousedních zemí, Čadu, Nigeru a Kamerunu. Spojené síly těchto zemí a Beninu se nyní snaží radikály vojensky zneškodnit.

Zdroj: Dvě bomby v centrální Nigérii zabily nejméně 44 lidí. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/dve-bomby-v-centralni-nigerii-zabily-nejmene-15-lidi/r~7ffa478a23ae11e59db2002590604f2e/>

Anotace

Jméno a příjmení:	Pavla Klišová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016
Název práce:	Islámský terorismus na prahu 21. století
Název práce v angličtině:	Islamic terrorism at the beginning of the 21st century
Anotace práce:	Práce definuje pojmy islámský extrémismus, islámský fundamentalismus, islamismus a džihád. Charakterizuje terorismus a podrobněji se zabývá islámským terorismem. Věnuje se teroristickým organizacím al-Káida a Islámský stát a důsledkům, které přináší teroristické útoky. Mapuje opatření, která svět přijal v rámci boje proti terorismu. Práce obsahuje také pedagogickou aplikaci tématu Islámský terorismus.
Klíčová slova:	Terorismus, islámský terorismus, islámský fundamentalismus, islámský extrémismus, islamismus, džihád, Islámský stát, al-Káida.
Anotace v angličtině:	This thesis takes upon itself to define such terms as Islamic extremism, Islamic fundamentalism, Islamism and Jihad. It defines terrorism as it is and looks upon Islamic terrorism in some detail, including known organisations as Al-Qaeda and Islamic State and the consequences of terrorist attacks. It also lists measures introduced during a War on terror. This thesis also includes a pedagogical application of the topic in question.

Klíčová slova v angličtině:	Terrorism, Islamic extremism, Islamic fundamentalism, Islamism, Jihad, Islamic state, Al-Qaeda.
Přílohy vázané v práci:	13 příloh
Rozsah práce:	116 stran
Jazyk práce:	čeština